

51
167

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

mm/248

**ESKİ HAN YAPILARININ KONAKLAMA AMACIYLA
YENİDEN KULLANIMINA İLİŞKİN
TASARIM SORUNLARI ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ

Doç. IŞIK AYDEMİR

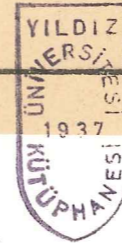
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mim. NACİ CANPOLAT

İstanbul 1986

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151
Alındığı Yer : Fen Bil. Ens. 267
Tarih : 18.12.1987
Fatura : ----
Fiatı : 3000 TL
Ayniyat No : 1/37
Kayıt No : 45238
UDC : 728.5
Ek : 378.242

C,

Bu tez'i hazırlarken beni yönlendiren ve teşvik eden sayın Doç Işık Aydemir'e kaynak bulmamda büyük yardımları olan sayın Doç. Altan Akı'ya ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma bu maddi ve manevi desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖZET	II
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM : ÜLKEMİZDE KONAKLAMA TESİSLERİNİN GELİŞİMİ	2
I.1 : Anadolu Selçukluları dönemi konaklama tesisleri	2
I.1.1 : Plan ve mekansal özellikleri	4
I.1.2 : Cephe özellikleri	11
I.2 : Osmanlı İmparatorluğu dönemi konaklama tesisleri	13
I.2.1 : Plan ve mekansal özellikleri	15
I.2.2 : Cephe özellikleri	21
I.3 : Tarihi konaklama yapılarının yol ağı ile ilişkisi	26
I.4 : Günümüzde konaklama tesislerinin niteliksel durumu	26
I.5 : Günümüz konaklama yapılarında asgari niteliklerin saptanması	27
II. BÖLÜM : YENİDEN KULLANIMIN GEREKÇESİ	29
II.1 : Ekonomik gerekçeler	30
II.2 : Kültürel gerekçeler	31
III. BÖLÜM : YENİDEN KULLANIMDA ÇIKACAK SORUNLARIN BELİRLENMESİ	33
III.1 : Çevresel sorunlar	33
III.2 : Yapısal sorunlar	35
III.3 : Fonksiyonel sorunlar	37
IV. BÖLÜM : YENİDEN KULLANIMDA OLABİLİRLİĞİN İNCELENMESİ	40
IV .1 : Çevre özelliklerinin değerlendirilmesi	41
IV .2 : Yapı özelliklerinin değerlendirilmesi	41
IV .3 : Han yapılarında mekansal olabİLİRLİĞİN belirlenmesi	43
SONUÇ	54
KAYNAKLAR	55
EKLER	

ÖZET :

Araştırmadan, ülkemizdeki eski han yapılarının konaklama amacıyla yeniden kullanımına ilişkin tasarım sorunları ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen bulgular yardımıyla han yapılarının kullanılabilirliği değerlendirilmekte ve belirlenen yapı tiplerine kullanıma yönelik plan şemaları verilmektedir.

Giriş bölümünde, ülkemizdeki konaklama yapısı sorununun ortaya çıkması, araştırmanın nedenleri, araştırma alanı seçimi ve araştırmanın amacı açıklanmaktadır.

Birinci bölümde, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden günümüze kadar geçen dönem içeri-

sinde, oluşturdukları konaklama tesislerinin mekansal özellikleri belirlenmektedir. Belirlenen mekansal özelliklere göre yapılar gruplar altında toplanmakta, bu yapıların oluşumunu etkileyen ana faktörler tesbit edilmektedir. Ayrıca günümüzde konaklama tesislerinin niteliksel durumu açıklanarak, asgari niteliklerin saptanması yapılmaktadır.

İkinci bölümde, tarihi han yapılarının yeniden kullanımının gerekçesi, ülkenin sahip olduğu turizm potansiyeli, turizm faaliyetlerinin ülke ekonomisine katkıları ve tarihi yapıların korunması sorunu açısından ele alınarak açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde, han yapılarının günümüzdeki nitel durumları değerlendirilerek yeniden kullanımda çıkacak sorunların belirlenmesi yapıp bu sorunlar için çözüm önerileri verilmektedir.

Dördüncü bölümde, belirlenen han yapılarının yeniden organizasyonda yapısal ve çevresel özelliklerin değerlendirilmesi yapılmakta ve bu değerlendirmeler ışığında kullanım önerileri verilmektedir.

SUMMARY :

The scope of this study is to determine the design problems of reorganization of old inns as new touristical halting places and to put out solution proposals. By making a good use of the obtained findings; The evaluation of old-inn structures has been done for its reorganization as new halting-places and the schematic plans of these structures has been given based on its type and its usage purpose.

In the introduction section; the born of the problems of halting-structures in our country, the reason for this research, the selection of research, the selection of research area and its true aims are explained.

In the first section; The architectural properties of inns-which were built from the time Turks settled in Anatolia till today - are determined. The structures are grouped according to their architectural properties and the mainfactors that affected the formation of these structures are put forward. In addition, the nature and quality of todays halting structures are explained and they are also elassified according to minimum facilities that they offer.

In section two the reason for the reorganization of historical inns as new halting places is examined from the view points of our countrys tourism potential, the contribu-

tion of tourism to countrys economy and preservation of historical buildings.

In section three, the nature and quality of todays inn- structures are discussed, the problems that may arise in reorganization of historical inns as new halting-hotels are determined and proposals for a solution are put forward.

In section four; the appreciation of the structures that are determined in section one enviromental point of views and according to these appreciation some proposals are given for the new functional usage.

GİRİŞ :

Anadolu toprakları, tarihsel süreklilik içerisinde çok değişik toplumların uygarlıkları na sahne olmuş bunun için değişik toplumların izlerini üzerinde taşımaktadır. Bu tarihsel güzelliklerle birlikte ülkenin bir çok yerinde doğal güzelliklerde rastlamak olanağı vardır. Bunun yanında iklim şartlarının, değişik bölgelerde değişik özellikler göstermesi, turizm açısından çekici unsur olmaktadır.

Ülkemizin tarihi ve doğal güzellikleri ile tabiat şartlarının olumlu olmasına rağmen ko-

naklama yapısındaki eksikliği, turizmi frenleyici bir faktör durumundadır. Ülkemizin sahip olduğu turist çekme kapasitesinin turist ağırlama kapasitesini kat kat aşacağı kesindir. Aradaki farkın kapatılması için yeni konaklama yapılarının oluşturulması, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik olanaklar dahilinde kolay çözümlenecek bir problem değildir. Ekonomik koşullar göz önüne alındığında sorunun çözümü için en uygun yöntem var olan yapıların kullanımı olacaktır.

Konaklama yapı birimlerinin sahip olduğu mekansal boyut ve ekonomik çözümler için bu bo-

yutların belirli standart ölçülere sahip olması gerektiği göz önüne alınırsa, yeniden kullanımda sorunun çözümüne en uygun yapı grubunun ülkemizde bulunan han yapıları olacaktır kesindir. Han yapıları sahip oldukları modüler sistemden dolayı kullanılabilir olmalarına rağmen, bir takım yapısal ve çevresel sorunları birlikte getirmektedirler.

Bu araştırmada, han yapılarının özellikleri tanıtılarak yapılar belirli gruplar altında toplanmakta, belirlenen yapı tiplerine çevresel ve yapısal özelliklerine göre çözüm önerileri verilmektedir.

I. BÖLÜM - ÜLKEMİZDE KONAKLAMA TESİSLERİNİN GELİŞİMİ

I. 1- ANADOLU SELÇUKLULARI DÖNEMİ KONAKLAMA TESİSLERİ HANLAR - KERVANSARAYLAR

Hanlar, karayolu ulaşımının hayvanla ve araba ile yapıldığı devirlerin konaklama tesisleridir. Tüccarları, hacıları, iş için seyahat edenleri eşyaları ve hayvanları ile barındıran ve onlara yiyecek temin eden binalara kervansaray veya han ismi verilmiştir.

Selçuklu Devletinin resmi dili Farsça olduğu için, Han deyiminin yanında Farsça olan Kervansaray deyimide dilimize yerleşmiştir.

1077'de Melik Şah'ın Süleyman Şah'ın Anadolu'nun hükümdarlığını tanıyan fermanı imzalaması ile ilk Anadolu Türk Devleti kurulmuş ve merkezleride 1080 yılında İznik olmuştur.

Daha sonra haclıların yardımıyla İznik Bizanslılarca geri alınmış ve I. Kılıç Arslan zamanında merkez Konya olmuştur. Anadolu top raklarının Türkler tarafından fethinden önce, Doğu Roma İmparatorluğuna ait olmasından dolayı burada kurulan devlete Rum Selçukluları da denilir. (1)

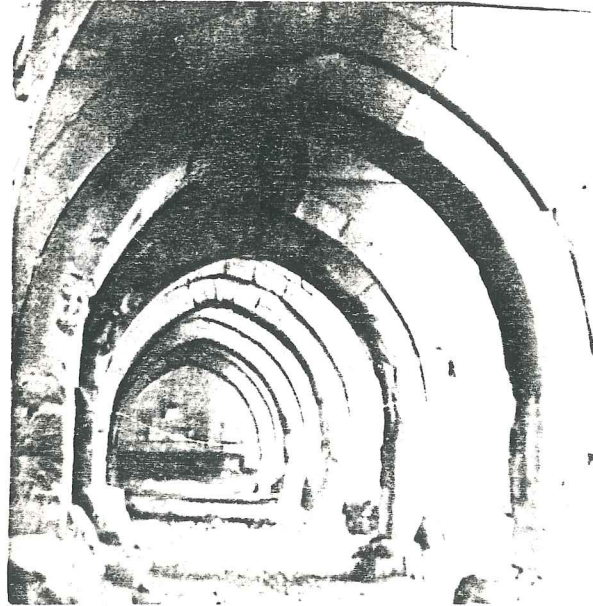
Anadolu'da bir Selçuklu İmparatorluğu kurulması ile, diğer Türk boyları da Anadolu'ya gelmişlerdir. Böylece Orta Asya ve Batı Türkistan'da Uygur, Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu'larla devam edip gelişen Türk sanatı Anadolu'ya yayılma imkanı bulmuştur. Anadolu Selçuklu sanatı ve mimarisi farklı özellikler göstermesine rağmen genellikle Türk sanatına bağlı kalmış, Türkistan Türk mimarisi ile Osmanlı mimarisi arasında bir geçiş bölgesini oluşturmuştur.

Selçuklular kervansarayları Anadolu'nun ula-

şım gücü ve emniyet azlığı bakımından ele almışlar, bu faktörler sonucu mimaride gerekli değişiklikleri yapmışlardır.

Kervansaraylarda yapısal öge olarak önceleri kullanılan kerpiç ve tuğla yerine Anadolu'da tamamen taştan kale görünümlü yapılar yapılmıştır.

Hanlar ve Kervansaraylar sadece yolcuların barınacakları yer olarak düşünülmemiştir. Hemen hepsi, eşkiya baskınlarına karşı koyabilecek bir direnme merkezleri olarak inşa

F. 1 : Sultan Hanı Revaklı Bölüm (2)

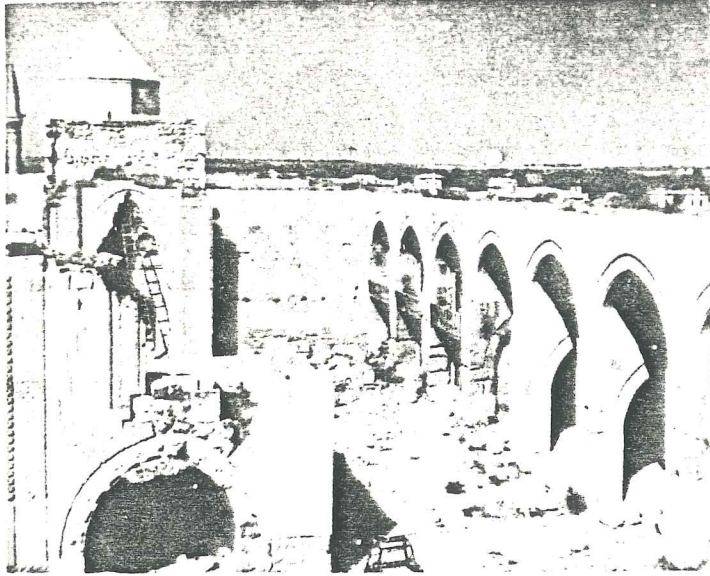
edilmişlerdir. Örneğin Moğol kumandanı Erincin'e karşı savaşan İlyas Bey, Konya-Aksaray yolundaki Sultan Han'a (bkz.f.1.-2.-3.-4.-5.-6. rsm. 1) sığınıp burada yirmibinkışilik Moğol ordusuna karşı iki ay dayanarak Erincin'i başarısızlığa uğratmıştır. (1)

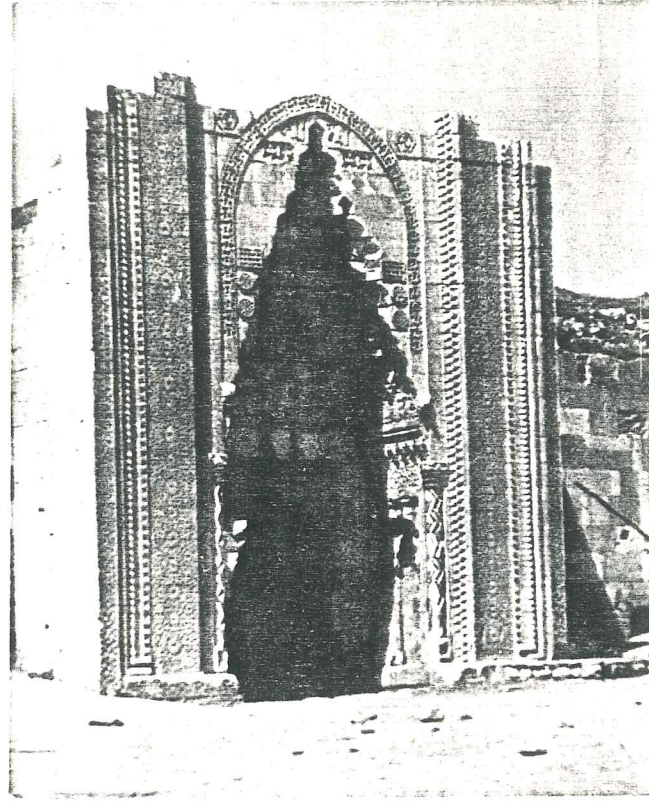
F. 2 : Sultan Hanı kapalı Kısım Orta nef (3)

- (1) Turan, Osman; "Selçuklu Kervansarayları" BELLETEN C.X, Sayı 39, s. 471-496 Ank.1949
(2) Kurt Erdmann, Das Anatolische Karavansaray Des 13. Jahrhunderts. Teil I. Tafel XI
(3) Erdmann, Aynı.

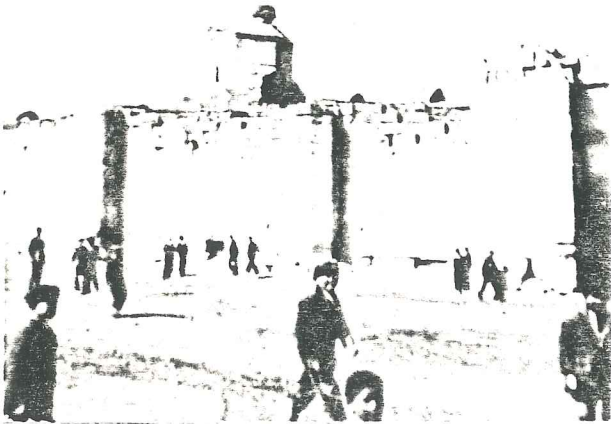
Yukarıda sözü edildiği gibi yapının kolay sa-
vunulması için yapıya tek giriş verilmiştir.
Ayrıca dışa açılan pencereler mümkün olduğun-
ca az sayıda ve küçük tutularak bir mazgal
niteliğinde yapılmıştır. (bkz.7.)

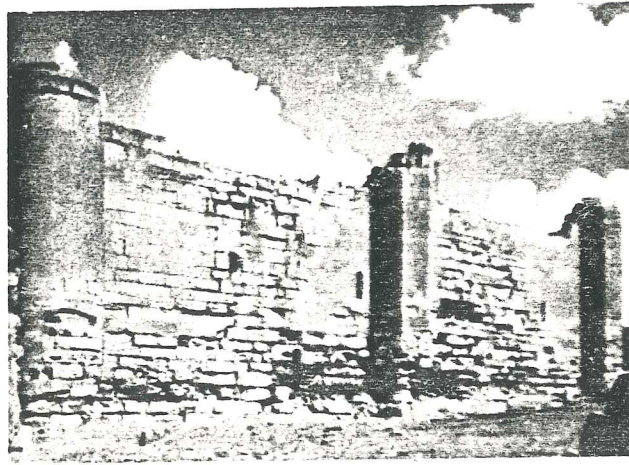
F. 3 : Sultan Hanı avlu içi ve mescit. (1)

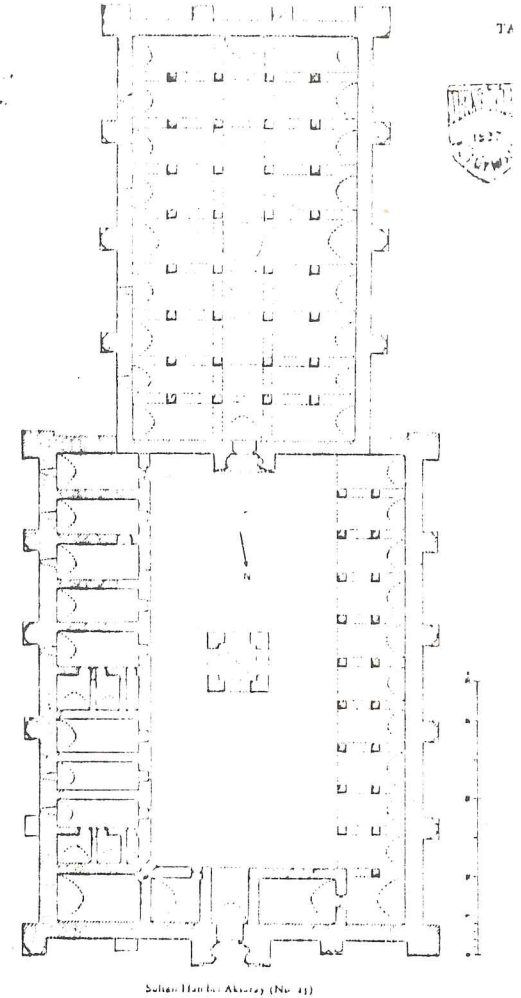
F. 5 : Sultan Hanı giriş portali.(3)

F. 4 : Sultan Hanı dışı. (2)

F. 7 : Sultan Hanı (Kayseri) (5)

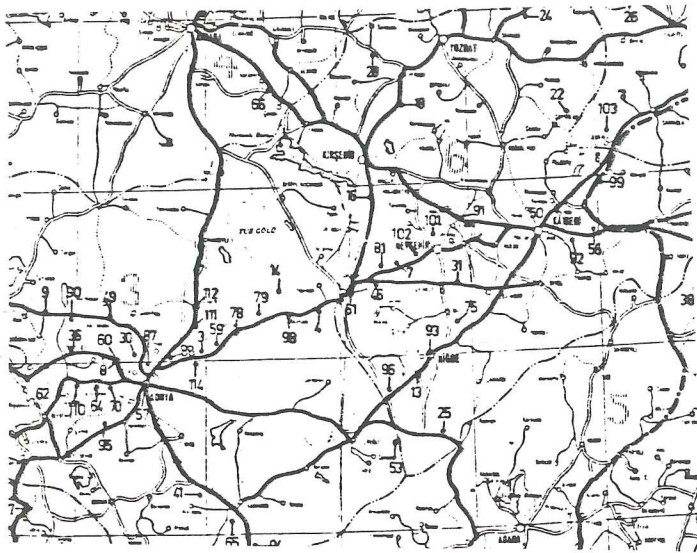

R. 1 : Sultan Hanı (Aksaray) (4)

- (1) Erdmann, Ön.ver.Teil I. Tafel XI.
(2) Aynı.
(3) Aynı,
(4) Aynı.
(5) Erdmann, Ön.ver.Teil I. Tafel XII.

Selçuklular döneminde Anadolu gerçek bir birlikten ve etkili bir siyasal düzenden yoksundu. Buna karşı Selçuklular büyük yerleşim merkezlerini birbirine bağlayan düzenli bir yol ağı ve bu yolların güvenliğini sağlayan hanların yapımını gerçekleştirmişlerdir.

Anadolu Selçuklularının büyük şehirleri Konya, Kayseri, Amasya ve Malatya'dır. 1207-1214 yıllarından sonra bu illere Güney Anadolu'da Antalya ve Alanya kuzeyde ise Sinop'ta katılmıştır. Selçuklu yol ağının merkezi Konya'dır. Doğuya giden yolların merkezliğinde Kayseri yapmakta idi. (bkz.h.1.)

Harita 1.-Konya ve Kayseri yol bağlantılarını gösterir harita.

I.1.1- PLAN VE MEKANSAL ÖZELLİKLERİ :

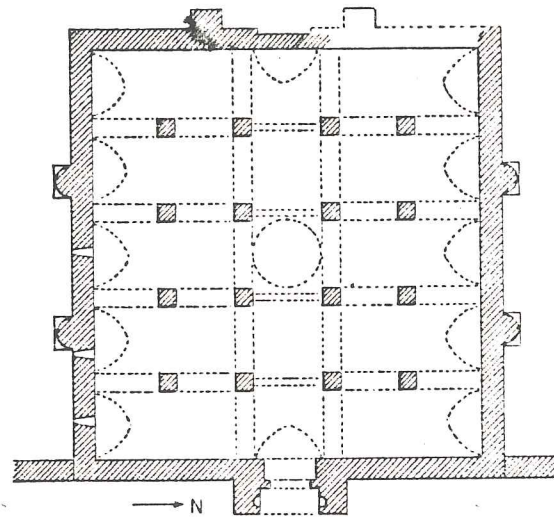
Anadolu Selçukluları döneminde Kervansarayların planı, fonksiyon ve sosyal görevlerinden dolayı; ahır, depo, hamam ve mescit gibi kısım

larıda bünyesinde bulundurulardı.

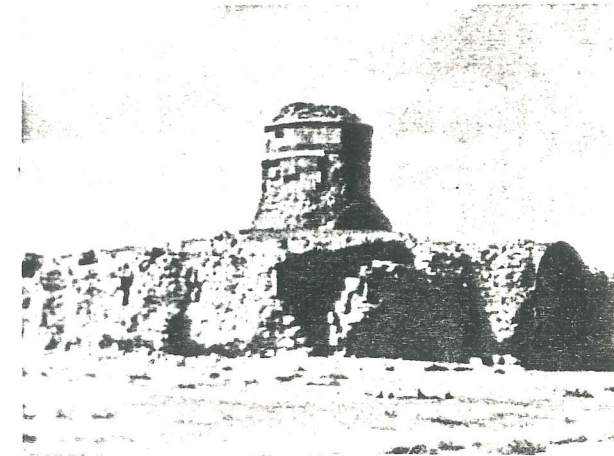
Anadolu Selçuklularında han yapılarını plan ve mekansal özellikleri bakımından başlıca üç grupta toplamak mümkündür.

KAPALI TİP HANLAR: Bu tip yapılar kare veya dikdörtgen biçiminde tek bir mekandan oluşan yapılardır. (bkz.f.8.-9.rsm.2 ve f.10.-11.rsm.3.)

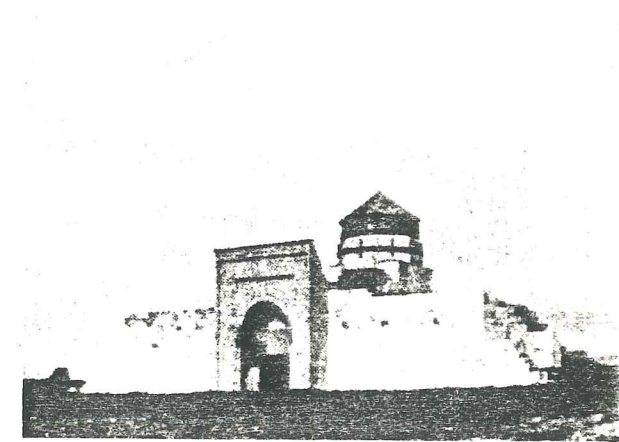
Giriş genellikle simetri aksındadır. Yolcular ve hayvanların ayrılma işlemi farklıyla sağlanmıştır. Zeminden biraz yükseltilmiş yerde kalan yolcuların ısınması için duvarlarda ocaklar yapılmıştır. (bkz.f.12.-13.rsm.4 ve f.14.-15. rsm.5.) Bu tip hanlar da taşıyıcı sistem olarak taş veya taş tuğla karışımı birlikte kullanılmıştır. Örtü sistemi kagir ayaklara taşıtılan kubbe veya tonozlardır. Bazı örneklerde ahşap çatı da kullanılmıştır.

R. 2 : Ruz - Apa Hanı (1)

F. 8 : Ruz - Apa Hanı onarımdan önce. (2)

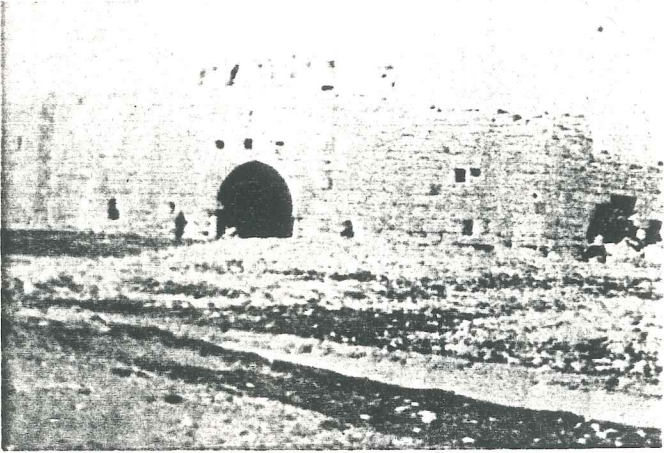

F. 9 : Ruz - Apa Hanı onarımdan sonra. (3)

(1) Erdmann, Ön.ver. Teil I. Tafel XVI.

(2) Aynı.

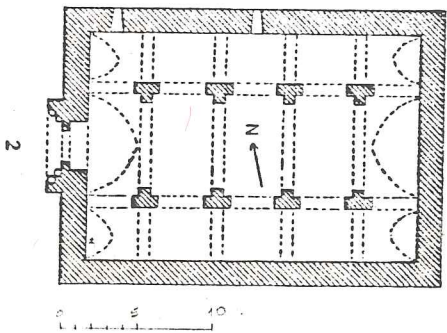
(3) Aynı.

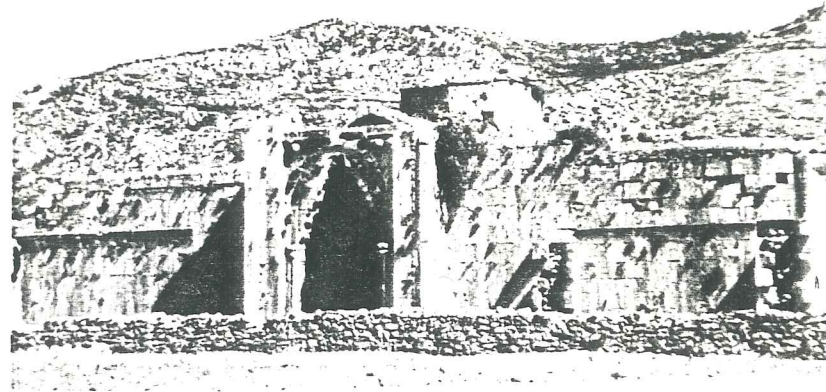
F. 10 : Egret Hanı genel görünüş. (1)

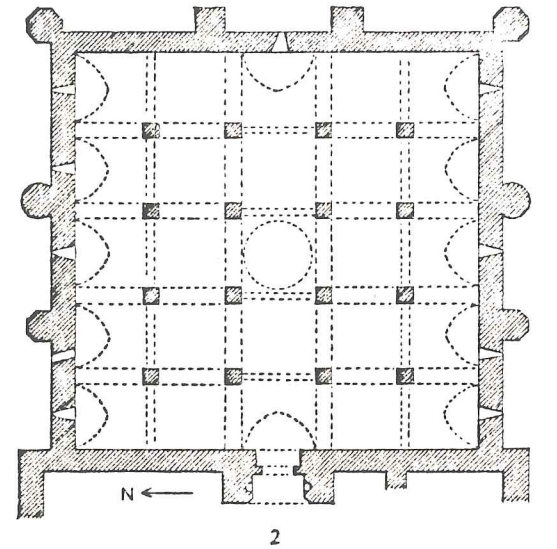
F. 11 : Egret Hanı giriş kapısı. (2)

R. 3 : Egret Hanı planı. (3)

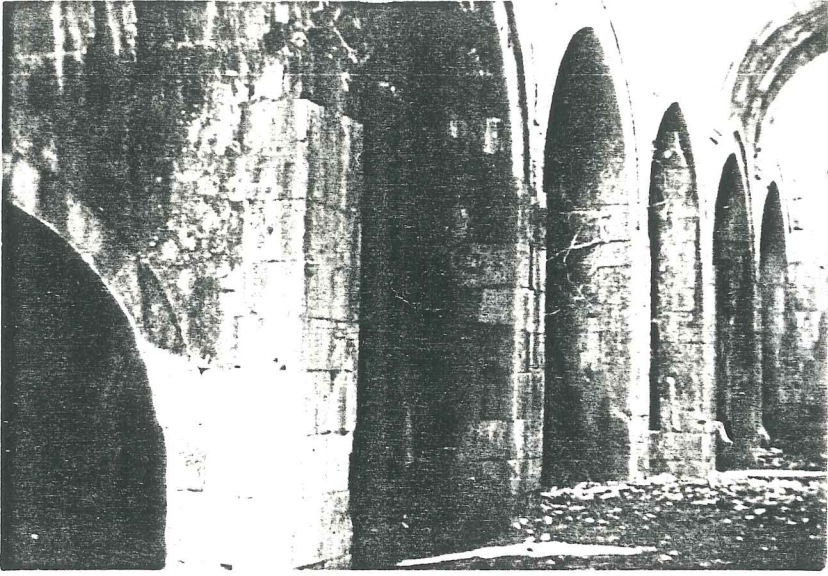

F. 12 : Susuz Han giriş cephesi. (4)

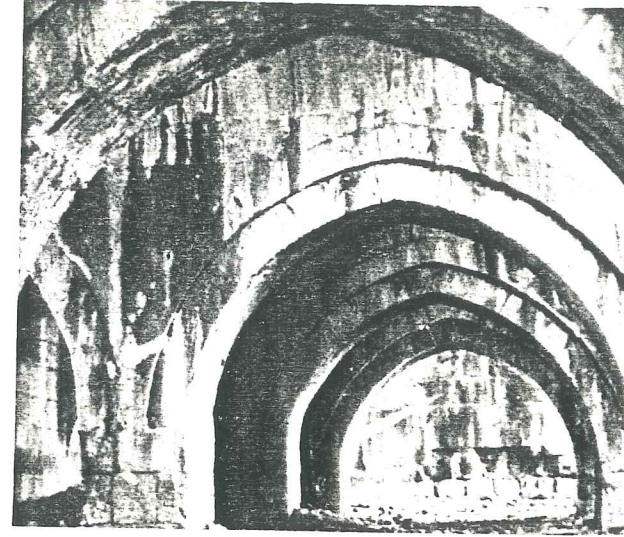

R. 4 : Susuz Hanı planı. (5)

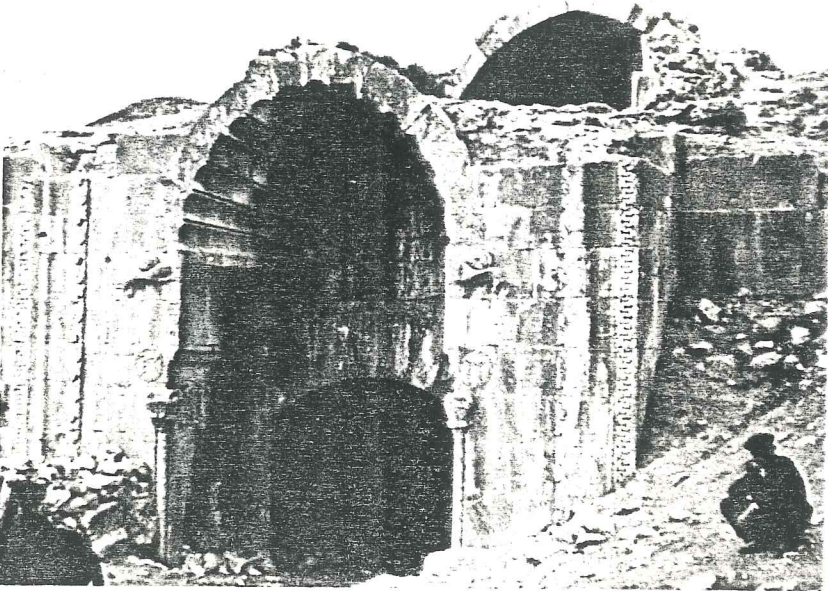
(1), (2), (3) Erdmann, Aynı. Teil I. Tafel XXV.
 (4), (5) Erdmann, Aynı. Teil I. Tafel XVI.

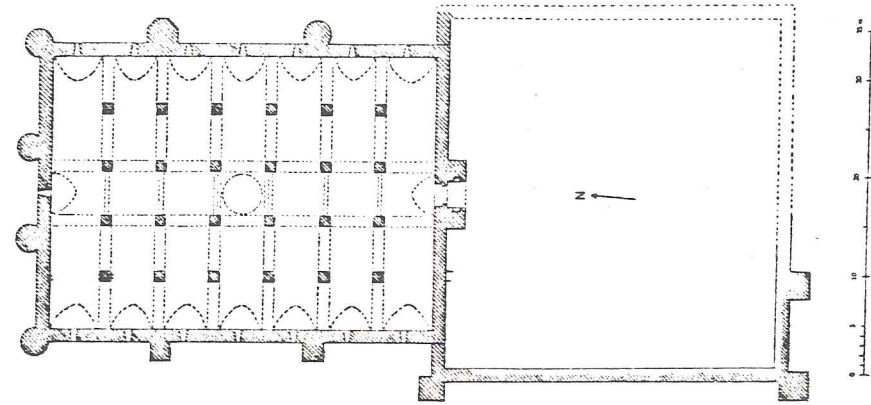
F. 12 : İncir Hanı giriş portali. (1)

F. 14 : İncir Hanı yan nef. (3)

F. 13 : İncir Hanı orta nef. (2)

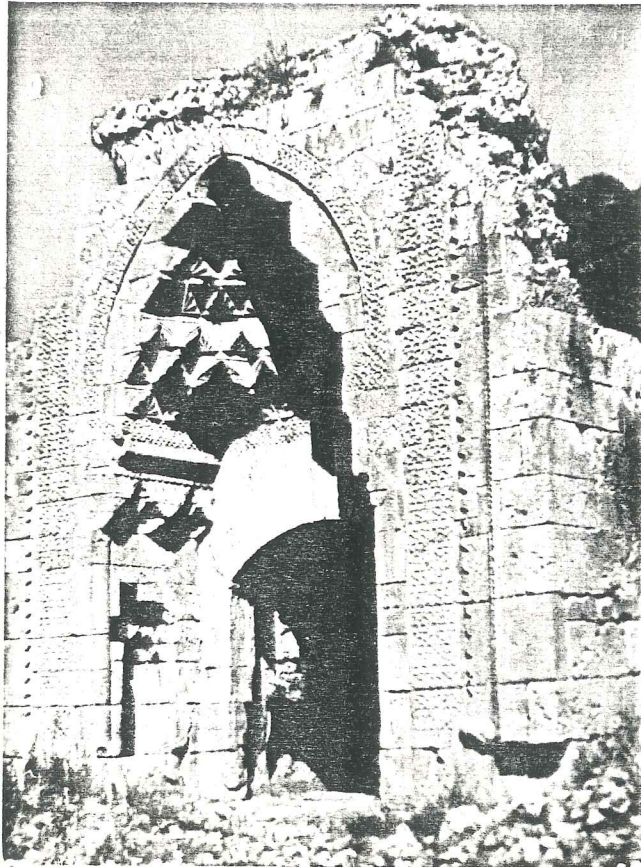
R. 5 : İncir Hanı planı. (4)

- (1) Erdmann, Ön.ver. Teil I. Tafel XV.
 (2) Aynı.
 (3) Aynı.
 (4) Aynı.

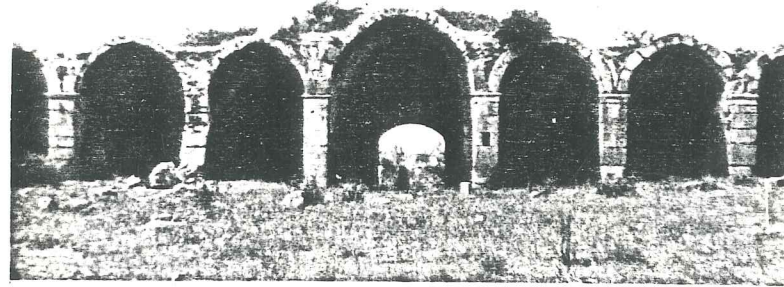
AÇIK (AVLULU) TİP HANLAR : Bu tip hanlarda bir öncekinden farklı olarak, gerek taşıyıcı kolonlarla gerekse ara ara yapılan duvarlarla genel bir mekan anlayışından yavaş yavaş özel mekanlara geçişin nüvelerini izlemek mümkündür. (bkz.f.16.-17. rsm.6.)

Bu plan tipinde giriş yine simetri aksındadır. Bu tipe giren Kırkgöz ve Kargı han'ı dışındaki yapılara servisler için özel mekan yapılmamıştır. (bkz.f.18.-19.-20.rsm.7.ve f.21.-22.rsm.8.)

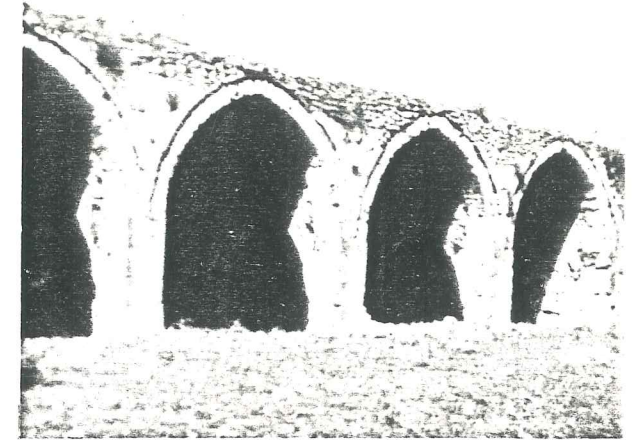
Selçuklular bu tip hanları genelde Güney Anadolu bölgesinde yapmışlardır. Bu plan tipinin oluşumunu bölgenin iklim özelliğinin etkilemiş olma olasılığı büyüktür.

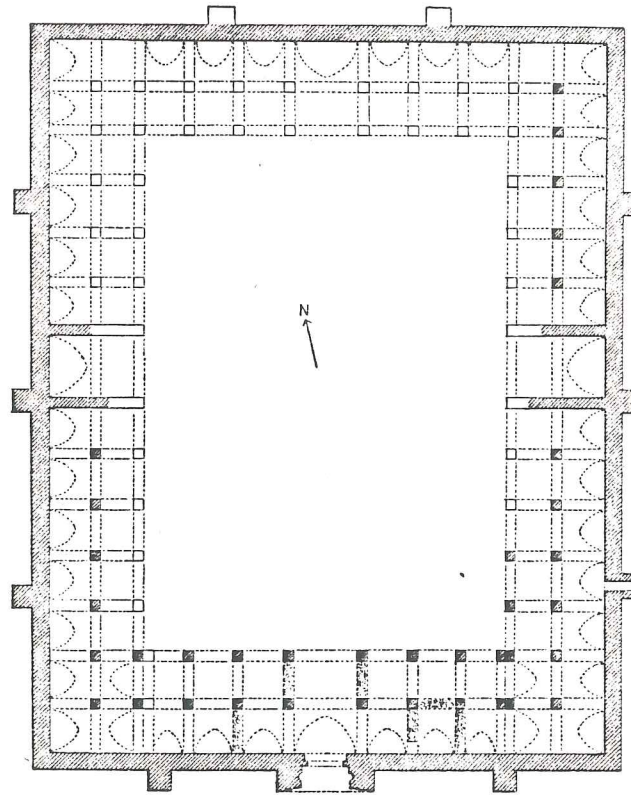
F. 16 : Emdir Hanı giriş portali. (1)

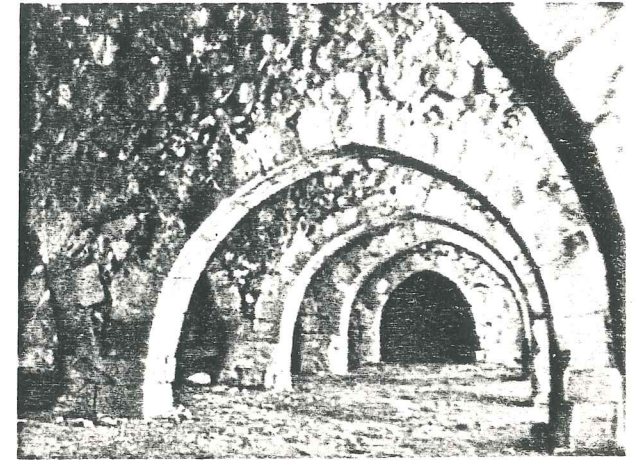
F. 17 : Emdir Hanı iç avludan giriş portali. (2)

F. 18 : Kırkgöz Hanı iç avlu. (4)

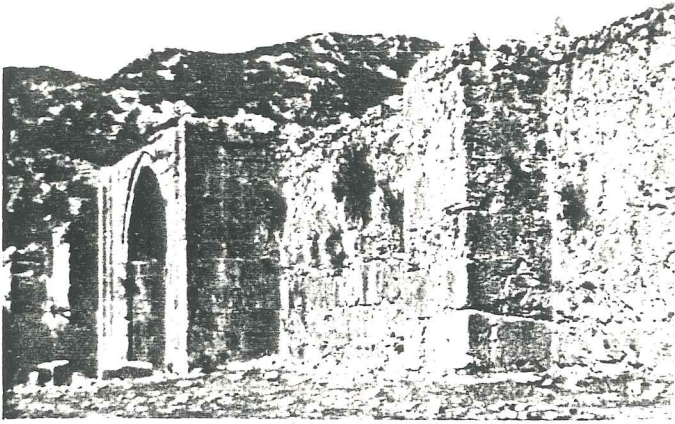

R. 6 : Emdir Hanı planı. (3)

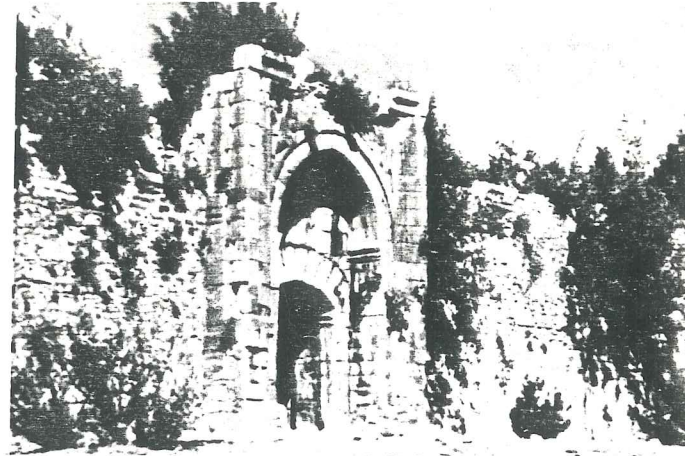

F. 19 : Kırkgöz Hanı. (5)

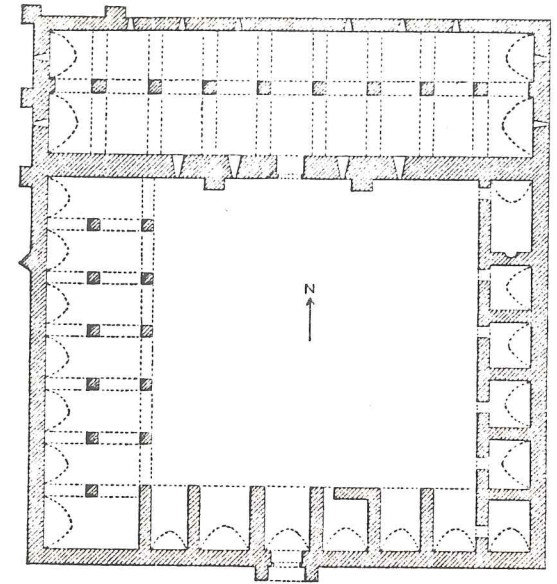
- (1) Erdmann, Ön.ver. Teil I. Tafel XXIX.
 (2) Aynı,
 (3) Aynı.
 (4) Erdmann, Ön.ver. Teil I. Tafel XXX.
 (5) Aynı.

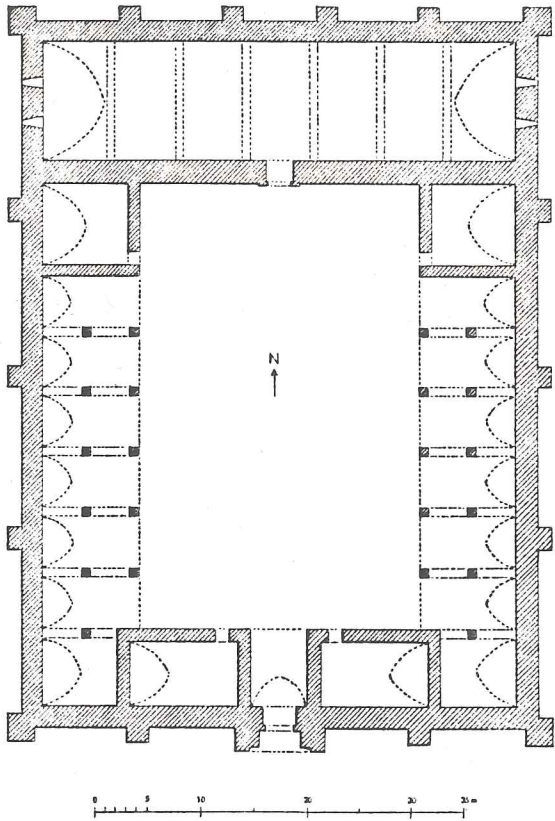
F. 20 : Kırkgöz Hanı giriş cephesi. (1)

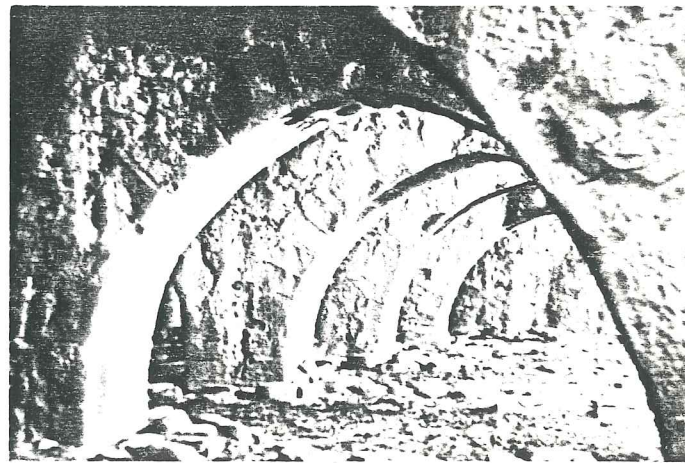
F. 21 : Kargı Hanı giriş portali. (3)

R. 8 : Kargı Hanı. (5)

R. 7 : Kırkgöz Hanı. (2)

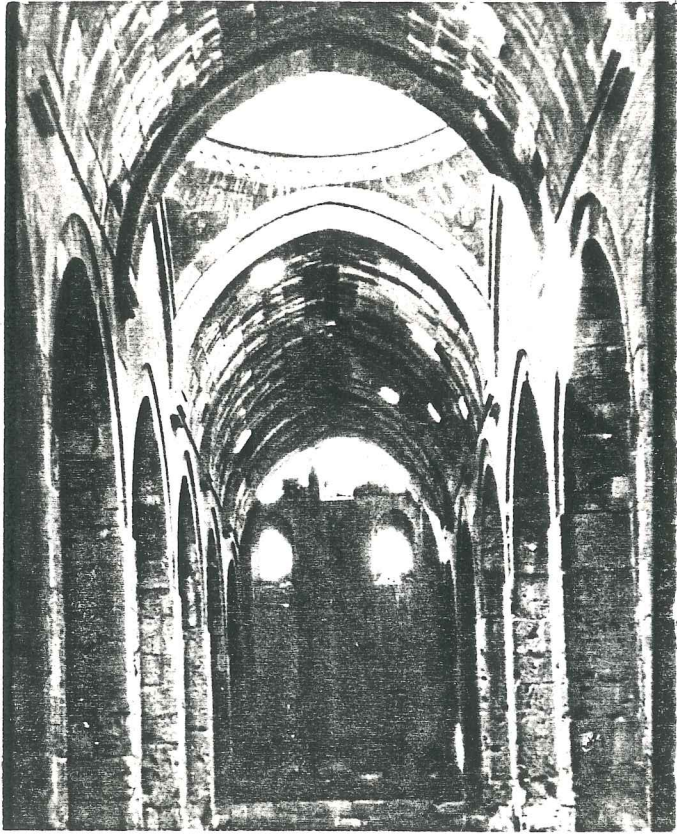
F. 22 : Kargı Hanı. (4)

- (1) Erdmann, Ön.ver. Teil I. Tafel XXX.
 (2) Aynı.
 (3) Erdmann, Ön.ver. Teil I. Tafel XXXI.
 (4) Aynı.
 (5) Aynı.

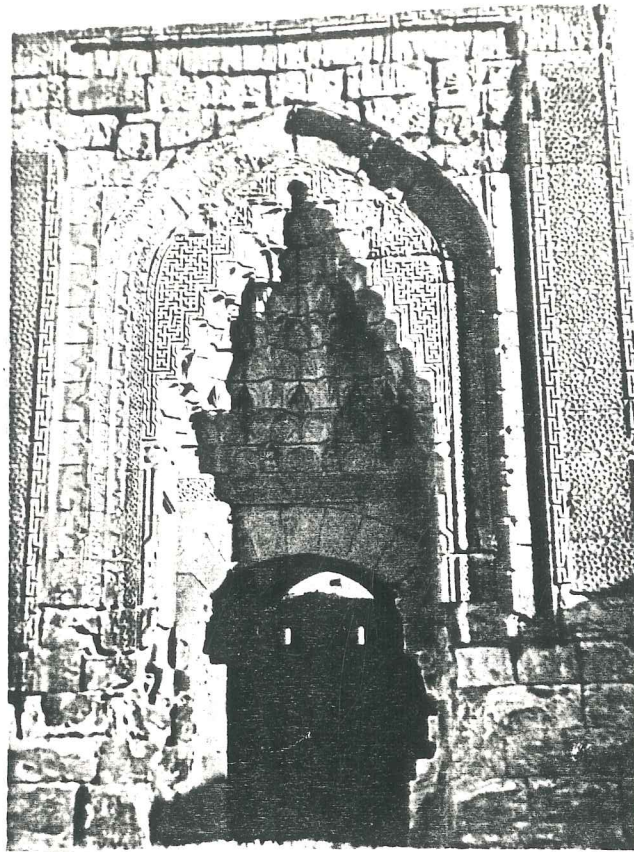
KARMA MEKANLI HANLAR : Bu tip hanlar yukarıda açıklanan her iki tipin kaynaşmasından oluşmuştur.

Selçuklu yapılarının genel özelliği olan simetrisinin bu tipte de kullanıldığını görüyoruz. Buna bağlı olarak giriş ile simetri aksıdır. Girişin sağında ve solunda arabalık, ahır, hamam ve diğer servis mekanları bulunmaktadır. Birçok örnekte gözlendiği gibi avlunun ortasında çeşme veya mescit bulunmaktadır. (bkz.f.23.-24.-25.-26. rsm.10.)

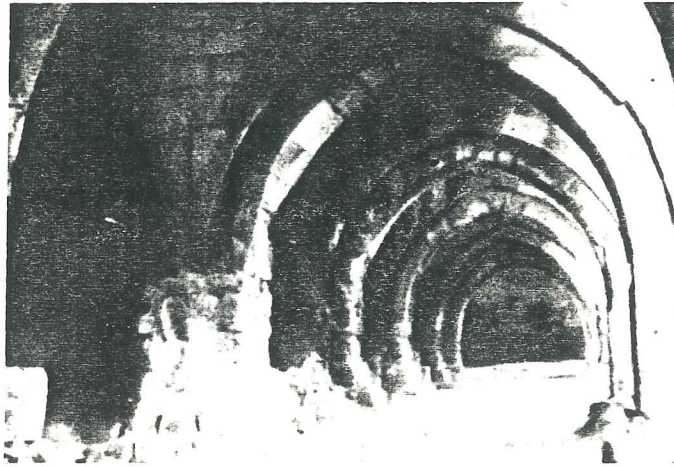
Giriş aksının karşısına yerleştirilen kapalı kısım yolcuların yatması için ayrılmış ve birinci tipte açıklanan han yapısının özelliklerini taşımaktadır.

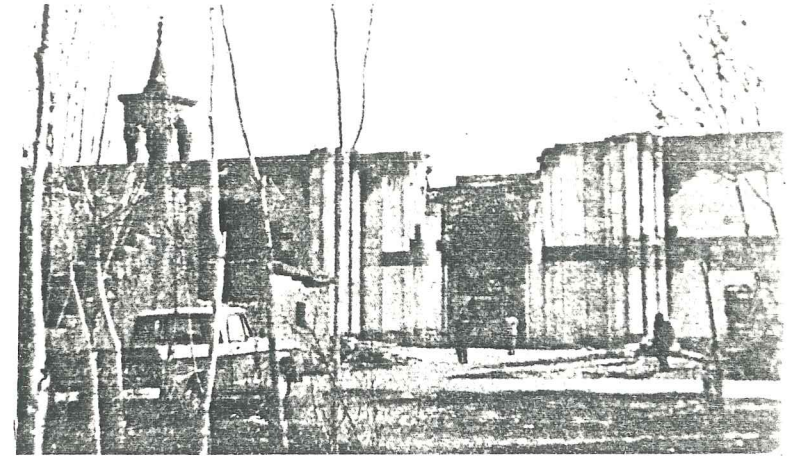
F. 23 : Sultan Han (Kayseri) orta nef. (1)

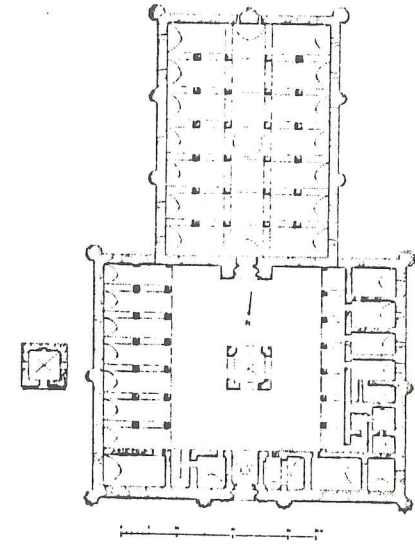
F. 24 : Sultan Han, (Kayseri) giriş portali. (2)

F. 25 : Sultan Han (Kayseri) (3)

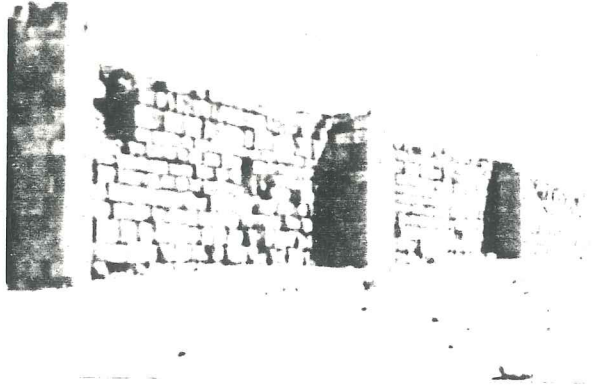
F. 26 : Sultan Han, (Kayseri) giriş cephesi. (4)

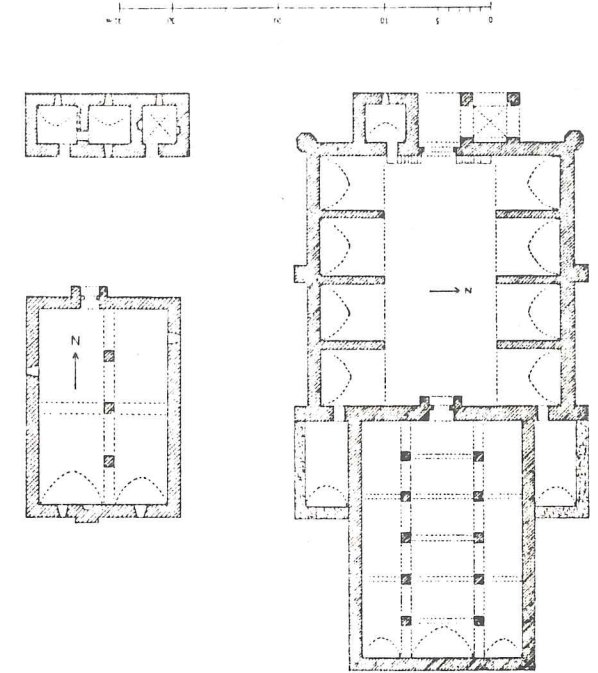
R. 10 : Sultan Han (Kayseri) (5)

- (1) Erdmann, Ön.ver. Teil I. Tafel XII.
 (2) Aynı.
 (3) Aynı.
 (4) Aynı.
 (5) Aynı.

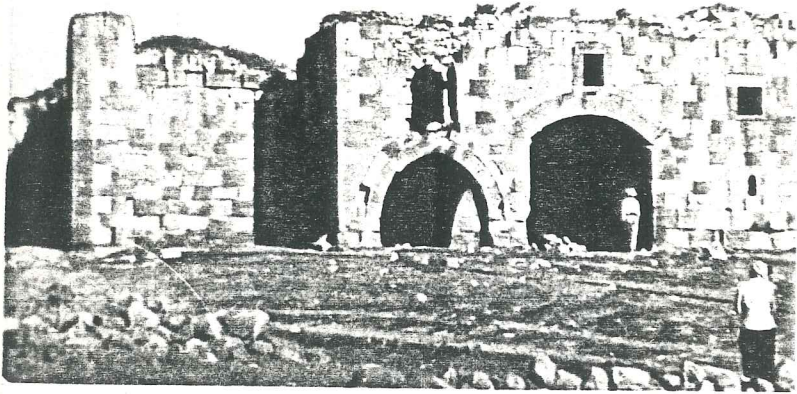
Selçuklular Kervansarayları daima bir barınma yapısı olarak ele almış ve değerlendirmişlerdir. Daha öncede sözü edildiği gibi yapılar bir kale görünümündedir. Savunma kolaylığı sağlayabilmek için bölgenin stratejik verilerini iyi değerlendirmişlerdir. Örneğin Konya'ya 44 km. mesafede ve bir tepe üzerinde yapılan Kızılören Hanı (bkz.f.27.-28.-29. rsm.11.)Yine geleneksel kale espirisini sürdürmesine rağmen pencereler sultan hanlarına oranla biraz büyütülmüştür. Bu oluşumun, yapının başkente yakınlığı ile olan etkisi büyüktür. Ayrıca yapının başkente yakın ve tepe üzerinde kurulmuş olmasından olsa gerek, yapıdaki mescit'e ek olarak yan tarafa birde cami yapılmıştır.

F. 28. Kızılören Hanı, kale görünümündeki dış cephe. (2)

R. 11. Kızılören Hanı, cami ve giriş üstü mescit (4)

F. 27. Kızılören hanı giriş cephesi (1)

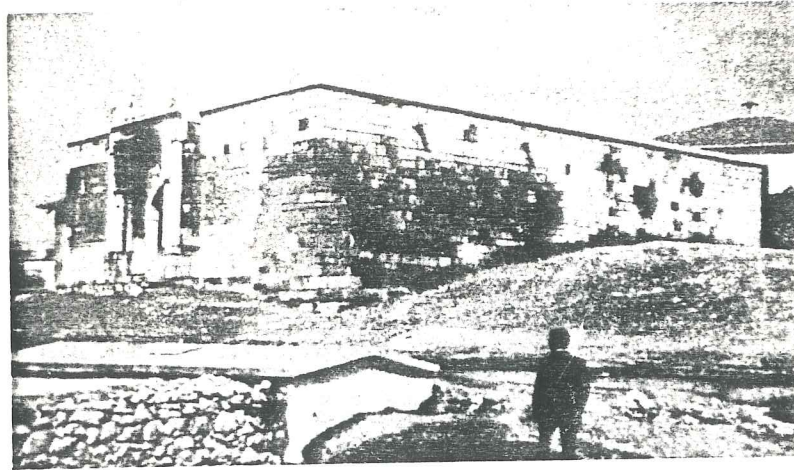
F. 29. Kızılören Hanı iç avlu (3)

- (1) Erdman, Ön.ver. Teil I, Tafel III.
 (2) Aynı
 (3) Aynı
 (4) Aynı

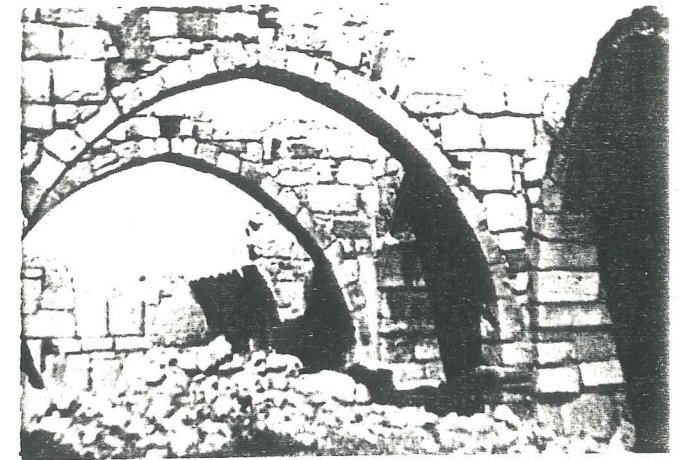
I. 1.2- CEPHE ÖZELLİKLERİ :

Selçuklu Kervansarayları dönemin sosyal yapı sını cephe özellikleri açısından da üzerlerinde taşılırlar.

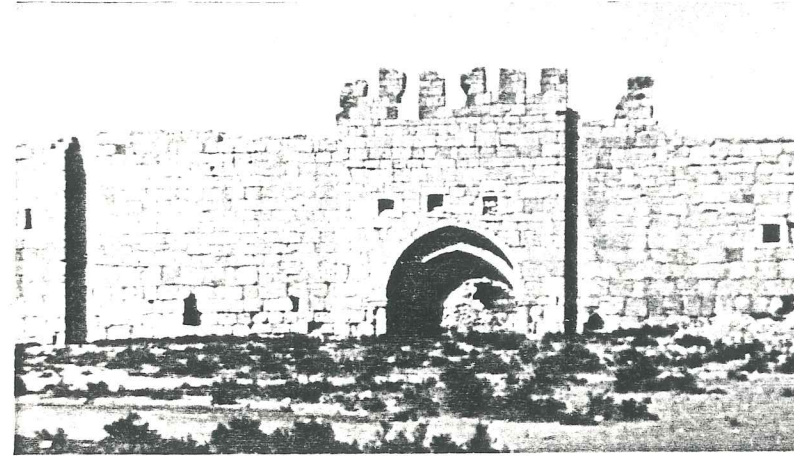
Yapı gerektiğinde barınma özelliği yanında savunma içinde kullanılmıştır. Bunun için dışı açılan kısımlar minimum düzeyde tutulmuş, pencereler küçültülerek bir mazgal niteliği kazanmıştır. (bkz.f.30.-31.-32.-33.-34.rsm. 12.)

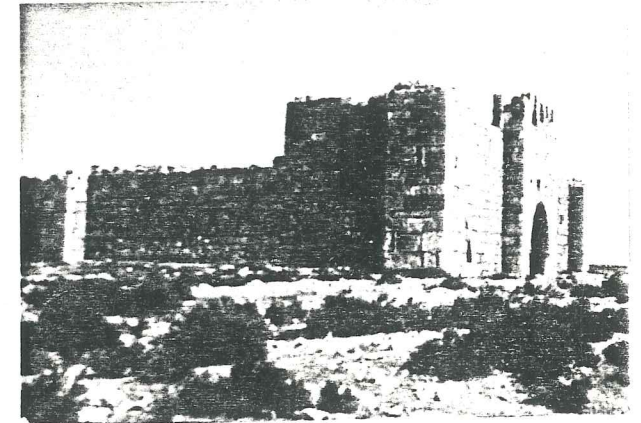
F. 31. Obruk Hanı, genel görünüş (2)

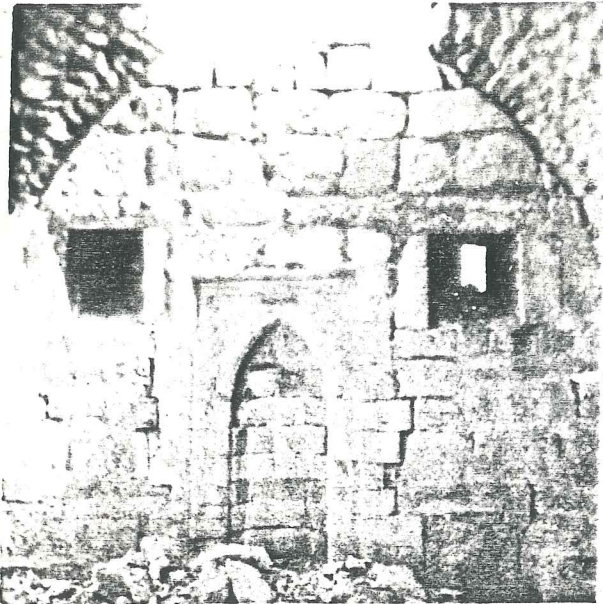
F. 33. Obruk Han içi (5)

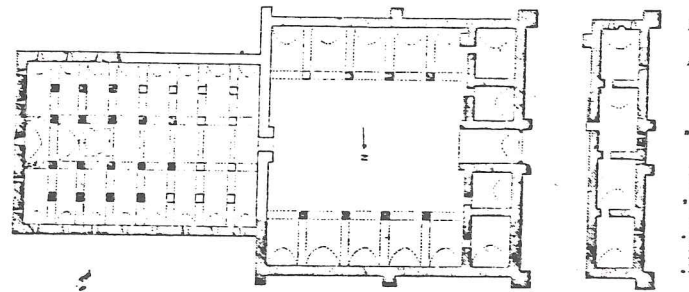
F. 32. Obruk Han, giriş cephesi (3)

F. 34. Obruk Han girişi (6)

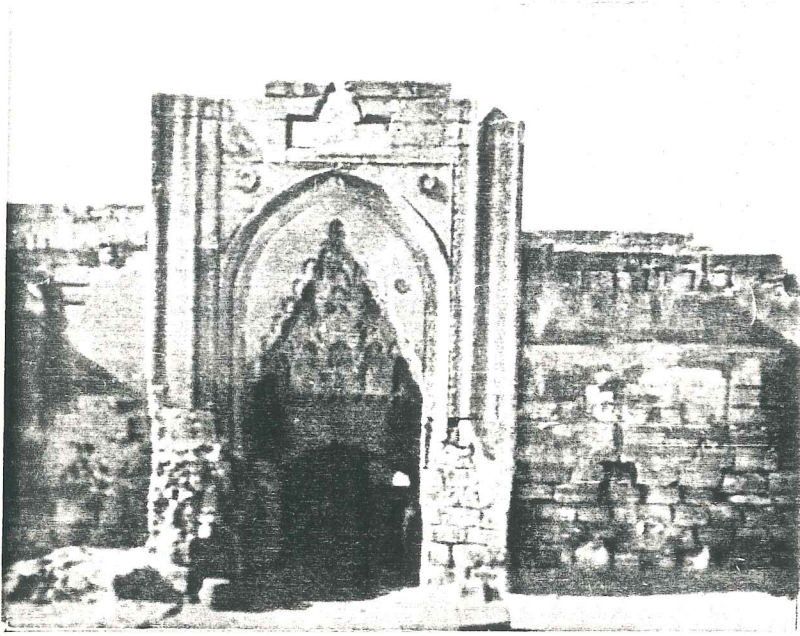
F. 30. Obruk Han, dışı açılan mazgal pencereler (1)

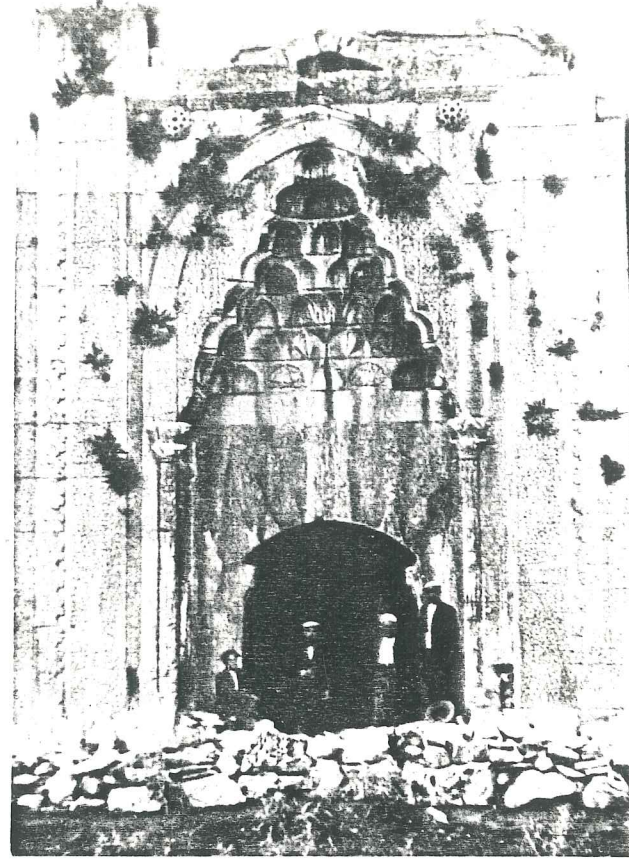
R. 12. Obruk Han, giriş üstü mescit (4)

- (1) Erdman, Ön. ver. Teil I. Tafel XIX
- (2) Aynı
- (3) Aynı
- (4) Aynı
- (5) Aynı
- (6) Aynı

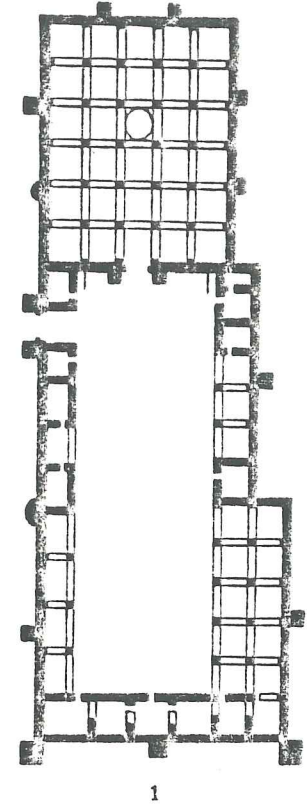
Selçuklu Kervansaraylarında süsleme ögesine genellikle rastlanmaz. Süsleme sadece giriş kapılarında kullanılmış ve bunun dışında hemen hemen yapının hiçbir yerinde süsleme yapılmamıştır. Yapı dıştan bir kale görünümünün de yapılmış, duvarlar plastrlarla güçlendirilmiştir. (bkz.f.35.-36.-37.-38. rsm. 13)

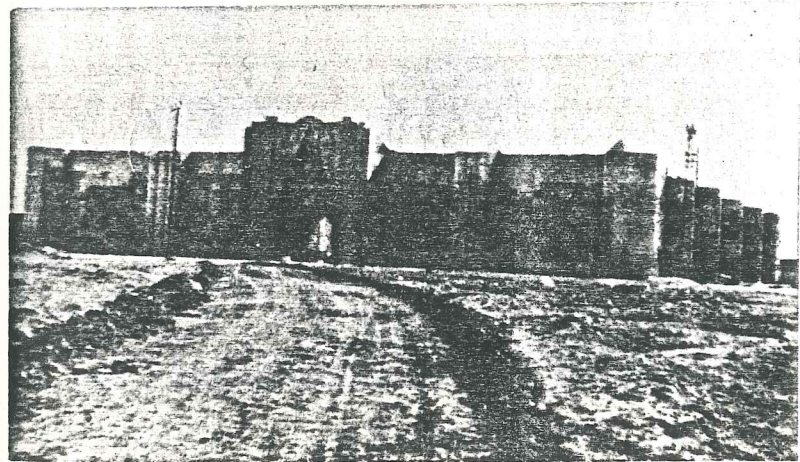
F.35. Karatay Hanı giriş portali (1)

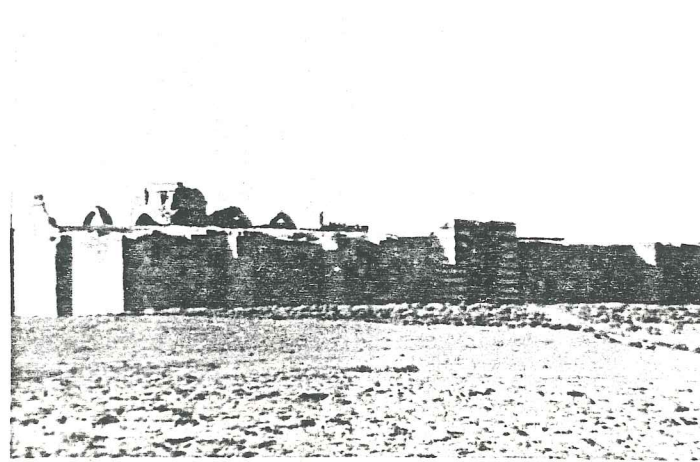
F. 36. Susuz Han giriş portali (2)

R. 13. Sadeddin Hanı (3)

F. 37. Sultan hanı genel görünüş (4)

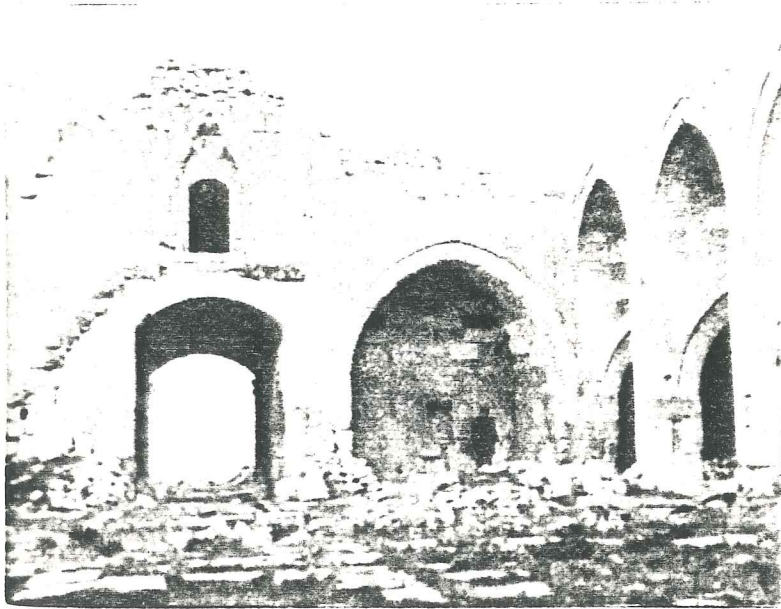
F. 38. Sadeddin Hanı dış cephe (5)

- (1) Erdman, Ön. ver. Teil I. Tafel XVII.
 (2) Erdman, Ön. ver. Teil I. Tafel XVI.
 (3) Erdman, Ön. Ver. Teil I. Tafel XIV.
 (4) Aynı
 (5) Aynı

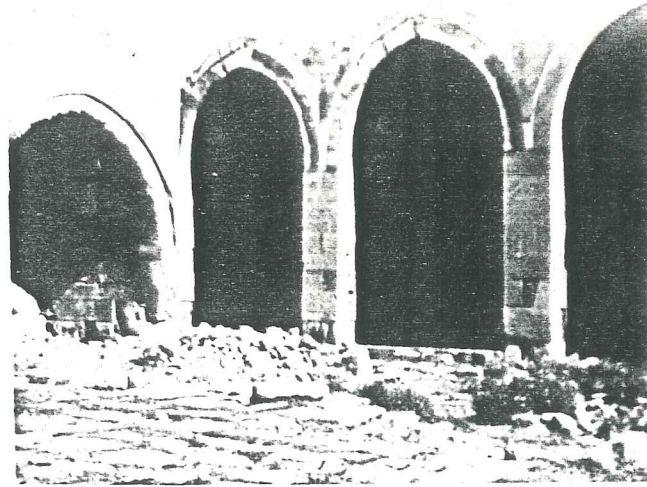
I. 2.- OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ
KONAKLAMA TESİSLERİ :

Osmanlı İmparatorluğu bir devlet olma özelliğini kazandıktan sonra, askeri güç sınırları içinde kalan bölgelerde siyasal düzenle birlikte sosyal yaşantının da bir düzene girdiği görülür.

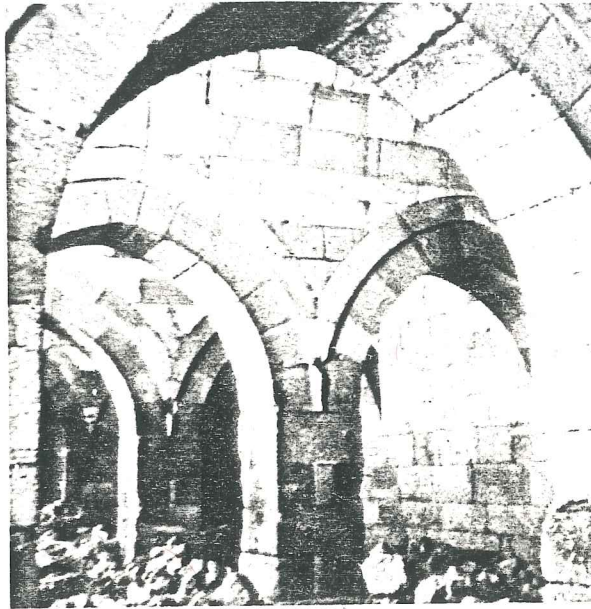
Sağlanan bu siyasal ve sosyal düzen hayatın bütün alanlarında olduğu gibi mimariyede etkilemiş ve yapılar Anadolu Selçuklu'larından farklı olarak ele alınmıştır. Böylece han ve kervansaraylar bir savunma yapısı olmaktan daha çok gerçek tasarım işlevine yönelmiştir. Örneğin Selçuklu hanlarında rastlanan yedi metreyi bulan kat yüksekliğine Osmanlı hanlarında hiç rastlanmaz. (bkz.f.39.-40.-41.-42. rsm. 14.)

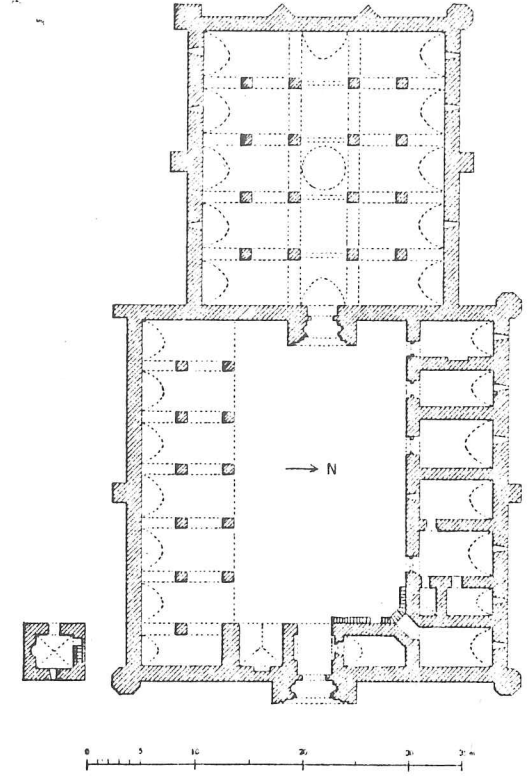
F. 39. Sarıhan, avludan giriş portalı (1)

F. 40. Sarıhan, iç avludan görünüş (2)

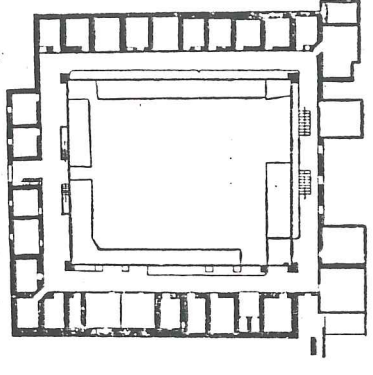
F. 41. Sarıhan iç görünüş

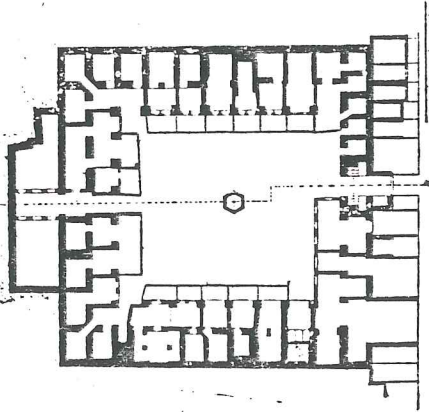
R. 14. Sarıhan (Avanos) planı (4)

- (1) Erdman, Ön. ver. Teil I. Tafel XX.
(2) Aynı
(3) Aynı
(4) Aynı

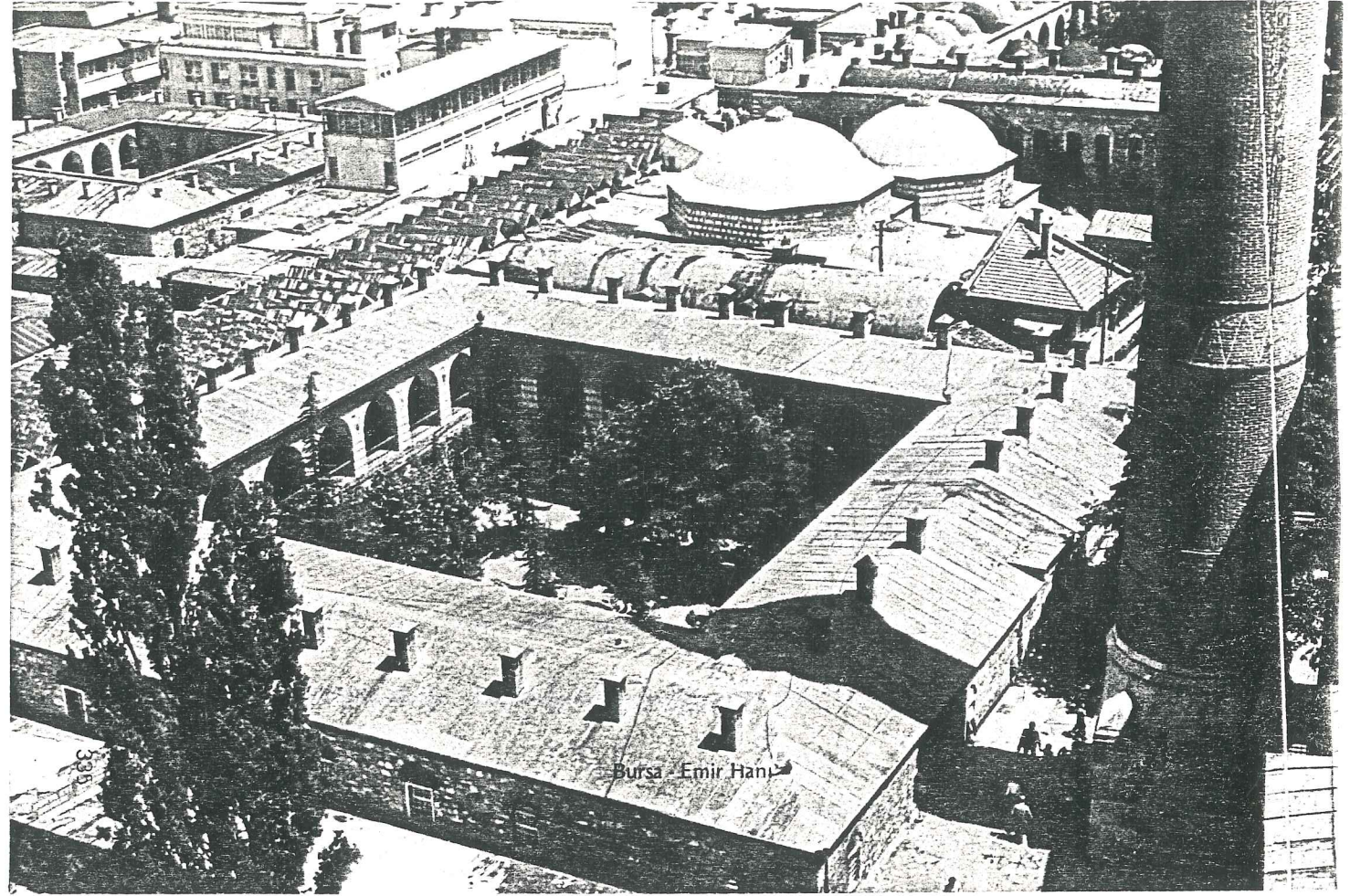
Osmanlı İmparatorluğu döneminde birçok han yapılmış olmasına rağmen kırsal kesim menzil hanlarının çok fazla yapılmadığı, yapılanların ise çevreye getirdiği ekonomik canlılıktan dolayı küçük çaplıda olsa yerleşim merkezlerine dönüştüğü gözlenmektedir. Bu dönem de kentlerde oluşan ekonomik canlılıktan dolayı kent hanlarının daha çok ele alındığını gözlemek mümkündür. Osmanlı İmparatorluğunun ilk dönemlerinden itibaren kent hanları yapılmaya başlanmıştır. Literatürde rastlanabilen ve günümüze çeşitli tamiratlarla ulaşan ilk Osmanlı kent hanı Bursa Emir Bey Hanıdır. (bkz.f.43. rsm.15.-16.)

R.15. Bursa, Emirbey hanı
birinci kat (1)

R.16. Bursa, Emirbey hanı
zemin kat (2)

F. 43. Bursa, Emirbey hanı genel görünüş. (3)

- (1) Ceyhan, GÜBAN. Türk hanlarının gelişimi ve İstanbul Hanları, Vakıflar Genel Md. yayınları.
 (2) Aynı.
 (3) Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler. Vakıflar Genel Md. yayınları sayı III. Ankara, 1983.

Yapı şehiriçi ticaretinin bütün koşullarına uygun olarak yapılmıştır. Kareye yakın bir avlunun etrafında sıralanan iki katlı revak ve buraya açılan odalardan oluşan yapının dış ölçüleri 46.00 x 50.00 m.dir. Hanın arka tarafında küçük bir ahır, alt katta depo olarak kullanılan 36 mahsen, üst katta birer penceresi ve ocağı bulunan 38 odası vardır. Bu odalar diğer şehirlerden gelen esnaf ve seyyahların kalması için yapılmıştır.

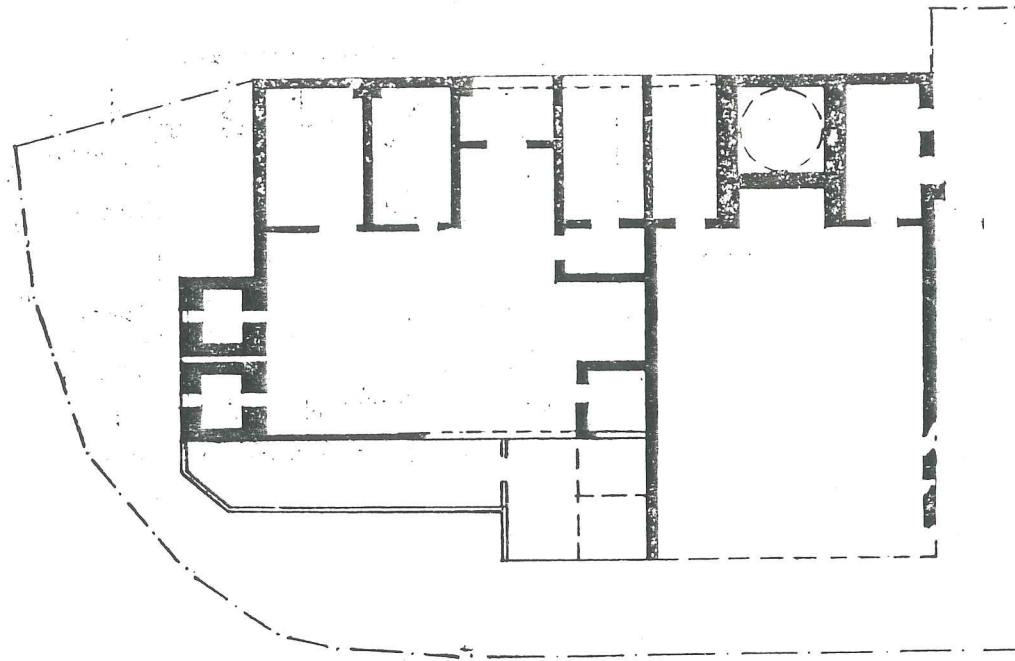
Yukarıda Bursa Emirbey Hanında da açıklandığı gibi Osmanlı kent hanlarında temel kullanım ilkesi; zemin katların depo veya ticaret hanelere üst katların ise yolcuların konaklamasına ayrılmıştır.

I. 2.1.- PLAN VE MEKANSAL ÖZELLİKLERİ :

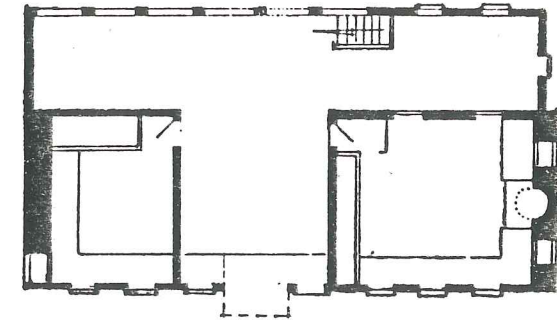
Osmanlı hanları plan ve mekansal özellikleri açısından kapalı (tek mekanlı) hanlar ve açık (avlulu) hanlar şeklinde iki gurup altında toplanabilmesine karşın birinci gurup hanlar Selçuklu hanlarındaki tek mekanlı yapılardan bir farklılık göstermemiştir. İkinci gurup açık (avlulu) hanlar Anadolu'nun birçok yöresinde çoğunlukla kentlerde uygulanmıştır.

Osmanlı dönemi kent hanlarındaki plan ve mekan anlayışı; ilk örneklerine Türkistan'da rastlanılan ve günümüzde ülkemizin birçok yöresinde rastlayabileceğimiz geleneksel Türk evinin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. (bkz.rsm.17.-18.)

Yukarıda iki örnekle verilen geleneksel Türk evi plan şeması incelenirse yapı genelde bir veya birkaç oda (küçük ölçekli yapılarda) bu odaların önünde topraktan biraz yükseltilmiş ve üzeri öndeki kolonların taşıdığı yarı açık bir mekandan veya yüksek duvarlarla çevrili dış ortandan kısmen soyutlanmış üstü açık bir yapı bütününden oluşur.

R. 17 : Türkistan- Karatepe Eyvanlı ev. (6. 7. yy.) (1)

R. 18 : Bursa- Hayatlı Eyvanlı Türk evi tipi (17. yy.) (2)

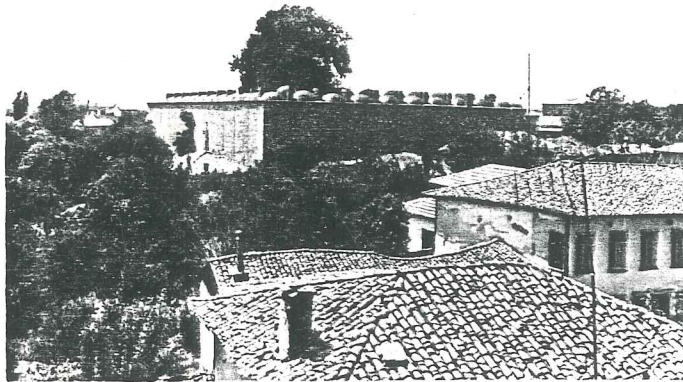
Geleneksel Türk evinde üst kat genelde yaşama alt kat ise depo veya hayvanlar için ayrılmıştır. Önde bulunan yüksek duvarlarla çevrili bahçe yapıdakilerin özel yaşantılarının dışarıya yansımalarını önlemek içindir.

(1) Ceyhan, GÜRAN. Türk Hanlarının gelişimi ve İstanbul hanları. Vakıflar Genel Md. yayınları. S. 201

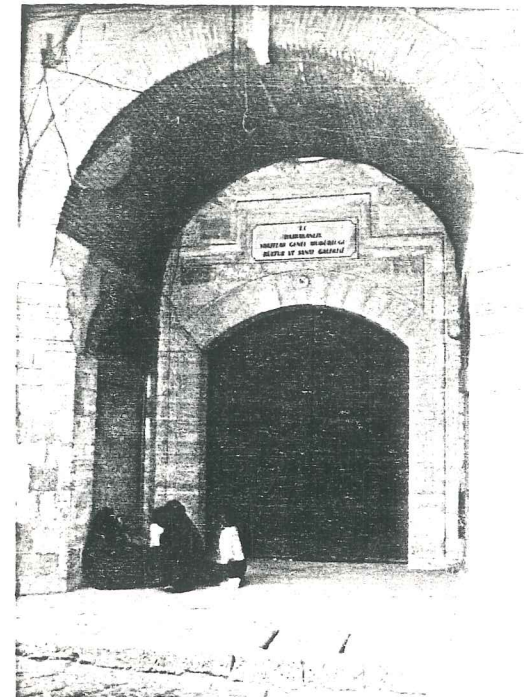
(2) Aynı. S. 202

Yukarıdaki açıklamada görüldüğü gibi Türk mimarisinin esas şekillenışı dışa kapalılık anlayışına dayanmaktadır. Osmanlı imparatorluğu döneminde yapılan han ve kervansaraylarda da bu dışa kapalılık anlayışını bütünüyle gözlemek mümkündür. Örneğin bir Mimar Sinan eseri olan Edirne Rüstempaşa Kervansarayı; "Burada birkaç işyeri ve dükkanın dışarda bulunmasına rağmen, planın etüdünden, hayatın iç avlular, galeriler ve iç hacımlarda aktığını görüyoruz." (1) (bkz.f. 44.-45.-46.-47.-48. rsm.19.)

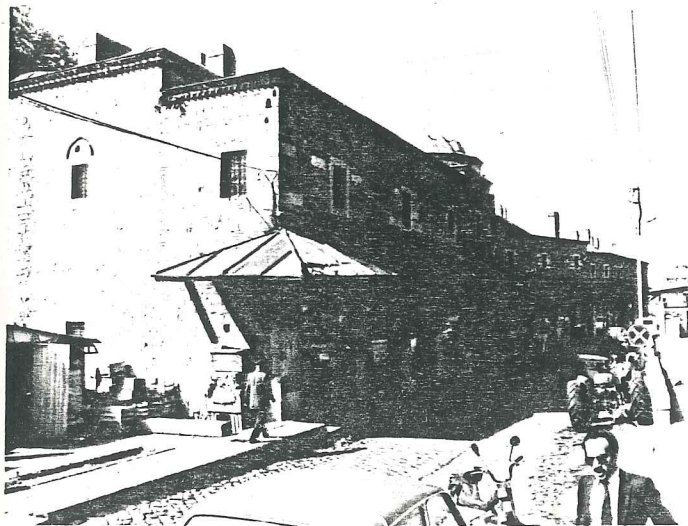
Osmanlı imparatorluğu döneminde yapılan han ve kervansaraylar ilk bakışta birbirine çok benzeyen yapılar olarak görünmektedir. Genel bir inceleme söz konusu olduğu zaman bu plan ve mekan anlayışının ilk Türk han mimarisi başlangıcından Anadolu Selçuklu han ve kervansaray mimarisinin sonuna kadar yapılan uygulamalardan farklı bir anlayışla ele alındığını gözlemek mümkündür.

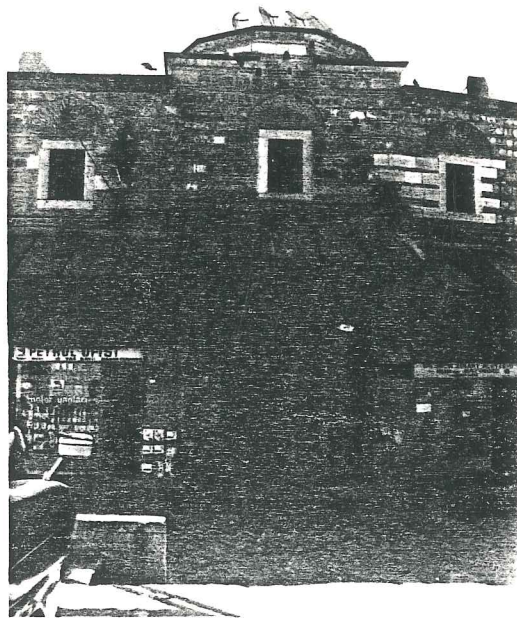
F. 45. Rüstempaşa Kervansarayı genel görünüş.

F. 47. Rüstempaşa Kervansarayı büyük avlu girişi.

F. 44. Rüstempaşa Kervansarayı, dışta dükkanlar

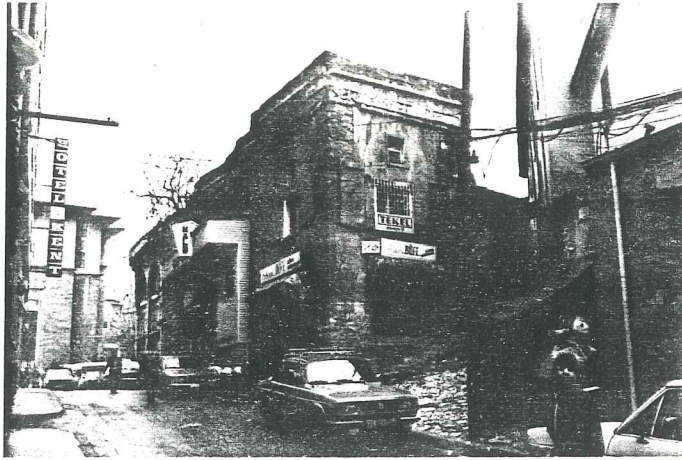

F. 46. Rüstempaşa Kervansarayı küçük avlu girişi.

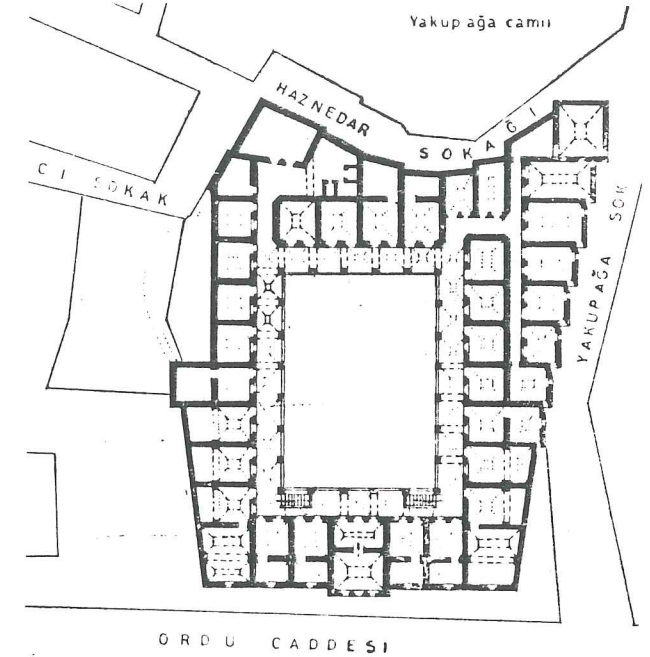
(1) Bülent ÖZER. "Mimarlık ve sanat" Rejyonalizm, Üiversalizm ve çağdaş mimarimiz üzerine bir deneme. S.84. 1966.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan kent hanlarında kapalı kısımlar muntazam dikdörtgen formlarını kaybedip çoğunlukla arsa ve yola göre biçimlenmişlerdir. Orta avluda ise mutlaka dikdörtgen veya kare bir form arama endişesinde kaybolmuş ve gereksinmeleri en geniş ölçüde karşılayabilecek plan tipine gidilmiştir.

Böylece kesin bir geometrik şekle sahip olmayan, çevresel özelliklerin zorlaması ile şekillenen ve çevresi ile bütünleşen yapılar ortaya çıkmıştır. Örneğin; bir misafir hanı niteliğinde yapılan Hasanpaşa Hanında (bkz. f. 49.-50.-51.rsm.20.) İç avlunun dikdörtgen olmasına rağmen yapının dış formunu çevredeki diğer yapılar ve yollar belirlemiş, plan ona göre şekillendirilmiştir.

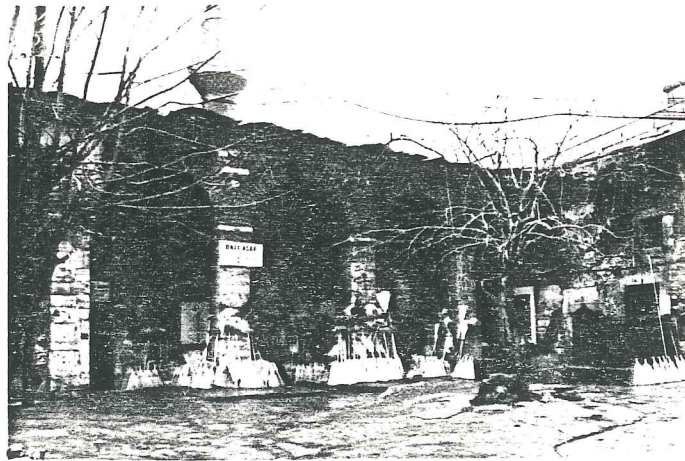
F. 50. Yakup ağa sokaktan Hasanpaşa Hanı.

R. 20. Hasanpaşa hanı. (1)

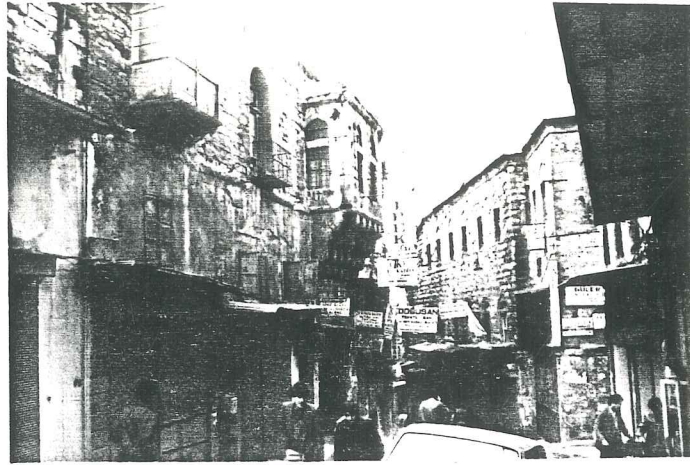
F. 49. Hasanpaşa Hanı.

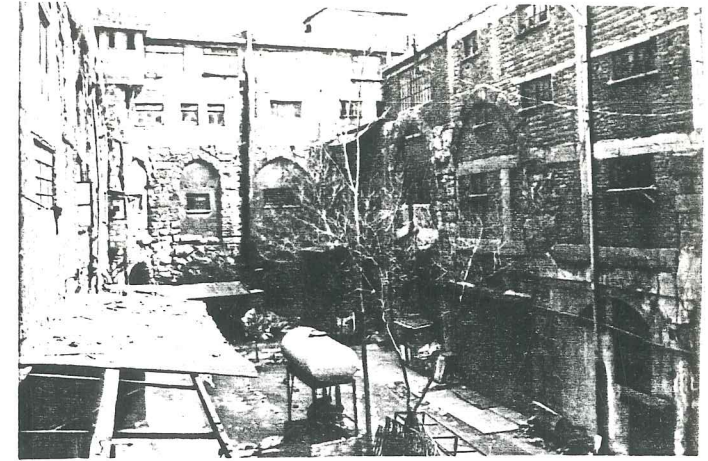
F. 51. Hasanpaşa Hanı iç avludan görünüşü.

(1) Güran ön.ver. S.224.

Osmanlı İmparatorluğu dönemi han ve kervansaraylarında mekansal bir ilerleme olarak yolcularla hayvanlar ayrı mekanlara alınmış; yolcular birinci yada ikinci kattaki odalarda kalırken, hayvanlar ayrı bir avluya yada aynı avluda bodrumda barındırılmıştır. Kent hanlarında hayvanlar için ayrılan mekan çok zorunlu olmadıkça esas avludan da ayrılarak ikinci bir avlunun bodrumuna yada İstanbul Valide hanında olduğu gibi üçüncü bir avlunun bodrumuna konmuştur. (bkz.f.52.-53.-54.-55. rsm.21.)

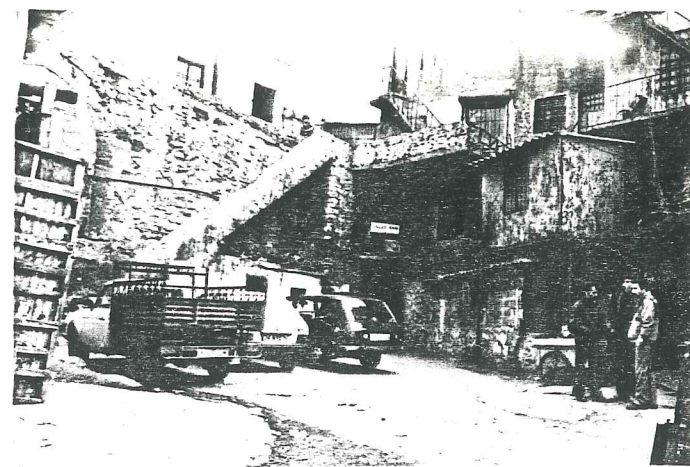
F. 53. Valide Han girişi.

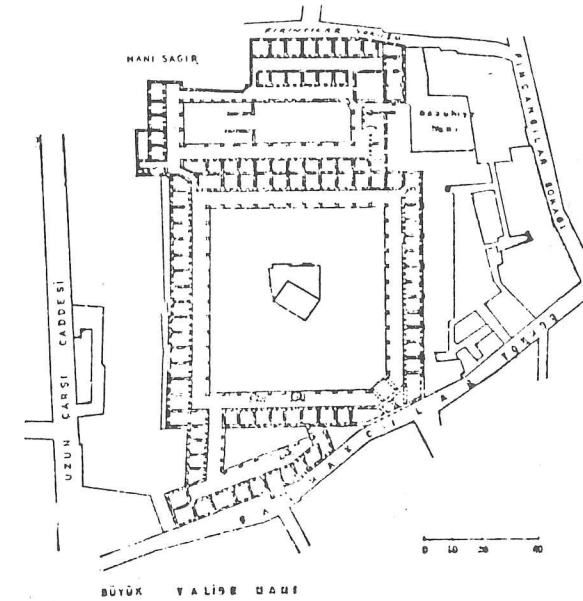
F. 55. Valide Han üçüncü avlu.

F. 52. Valide Hanı girişi.

F. 54. Valide Hanına ikinci giriş.

R. 21. Valide Hanı planı. (1)

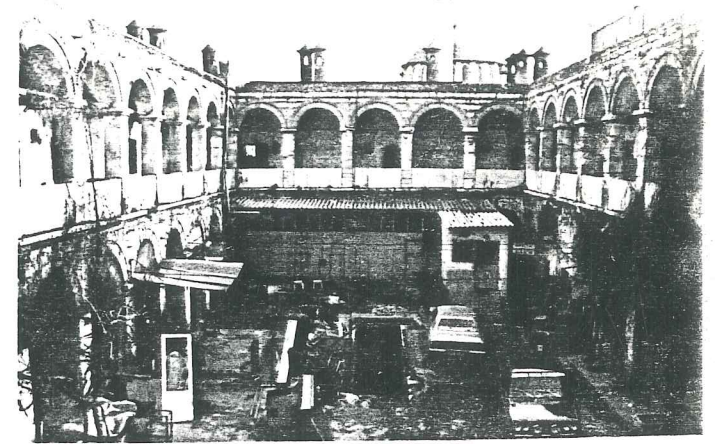
(1) Güran ön.ver. S.217.

Bir askeri yapı olma özelliğinden dolayı yolcuların en kısa zamanda hayvanlarına ulaşmalarını sağlamak için İstanbul Taş Han'da ahır ana avludan inilen bir merdivenle bodruma alınmıştır. (bkz.f.56.-57.-58.-59.rsm.22.)

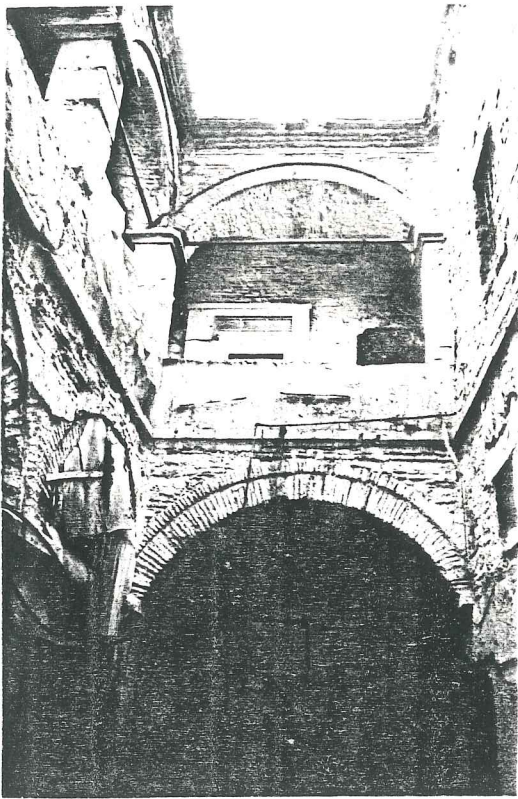
Osmanlı İmparatorluğu han yapılarında plan şeması bakımından Selçuklu prensiplerine bağlı kalmıştır. Bunun yanında 16.ve 17.yüzyıl han yapılarında kat sayısının arttığını ve birden fazla katlı hanların yapılmaya başladığını görüyoruz. Bunlara örnek olarak Diyarbakır Hüsrevpaşa Kervansarayı, Çeşme'deki Kervansaray ve Edirne Rüstempaşa Kervansarayı saymak mümkündür.

F. 56. Taşhan giriş kapısı.

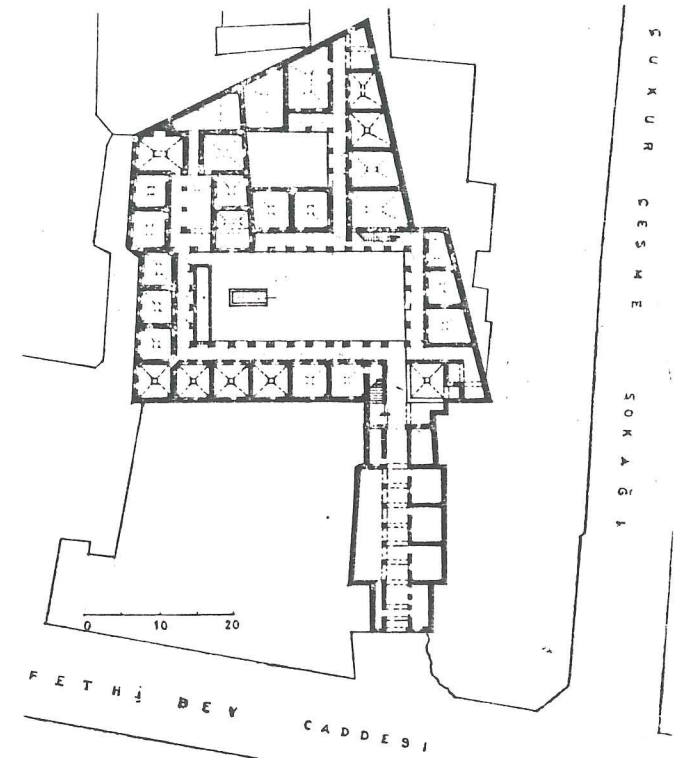
F. 57, Taşhan iç avlu ve bodrum inisi.

F. 58. Taşhan küçük avlu.

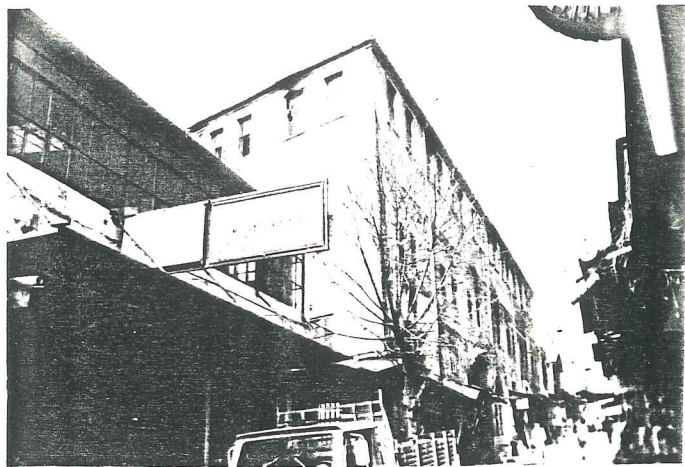

F. 59. Taşhan genel görünüşü.

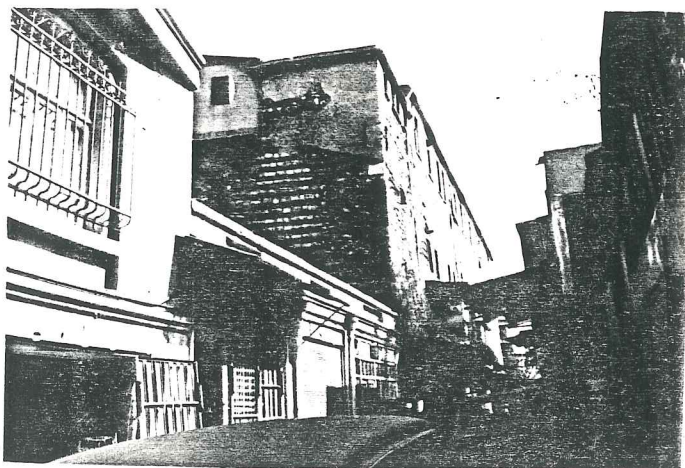

R. 22. Taşhan. (1)

Daha ileri bir aşama olarak han yapılarında kat sayısının dahada arttığı örnekler vardır. Diğer han yapılarında olduğu gibi dikdörtgen formlu bir avluya sahip ve üç katlı yapılmış olan İstanbul, Fatih, Şekerci Hanı ve Büyük Yıldız Hanı vardır. (bkz.60.-61.-rsm.23 ve f.62.-63. . rsm.24.)

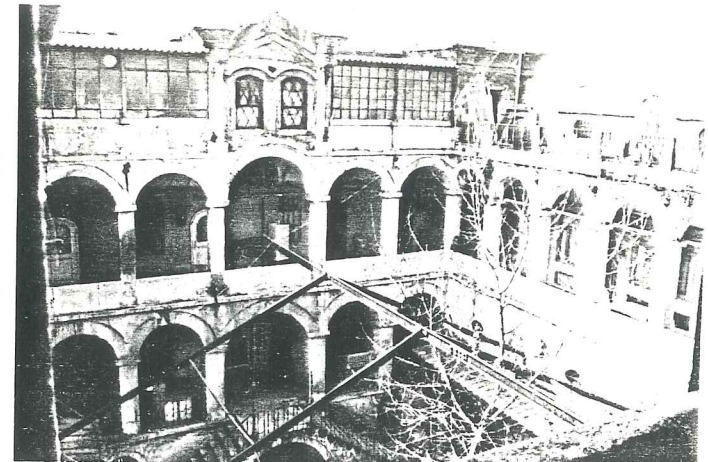
F. 60. Fatih Şekerci Hanı dış cephe.

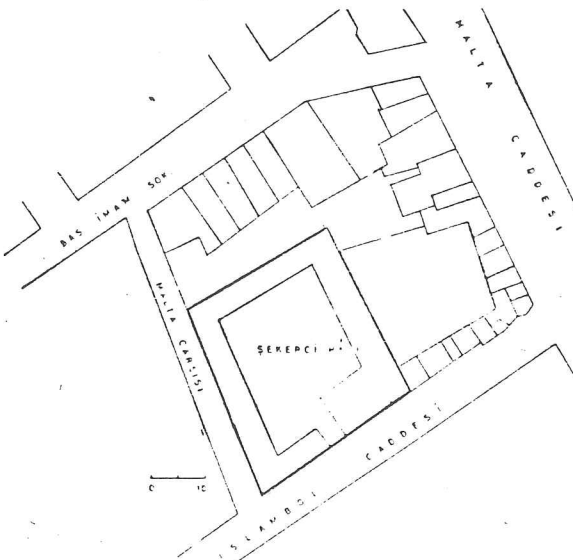
F. 61. Fatih Şekerci Hanı dış cephe.

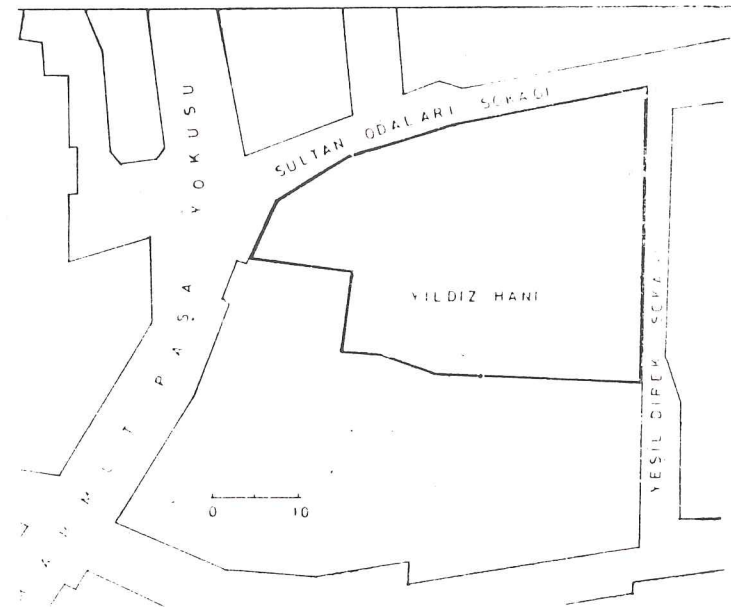
F. 62. Büyük Yıldız Hanı dış cephe.

F. 63. Büyük Yıldız Hanı iç avlu.

R. 23. Fatih Şekerci Hanı ve çevresi. (1)

R. 24. Yıldız Hanı ve çevresi. (2)

(1) Güran, ön.ver. S.231.

(2) Güran, ön.ver. S.230.

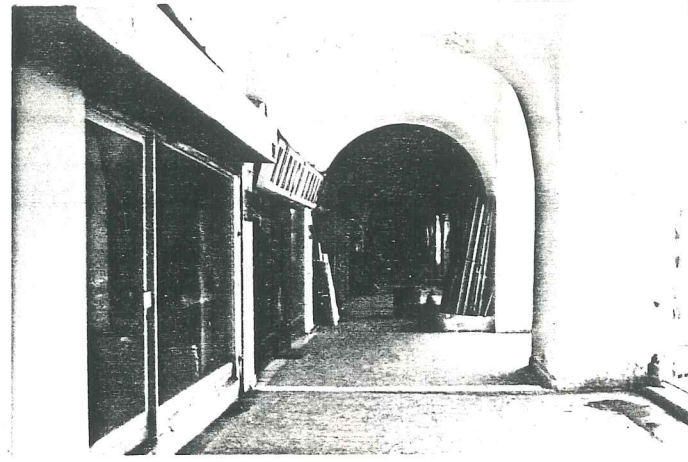
Kat sayısının artması ile daha fazla yolcu barındırma olanağı sağlanmıştır. Bu tip yapılar da öncekilerde olduğu gibi; bodrum ahırlara, zemin kat idari işlere üst katlar ise yolcuların ve tacirlerin konaklamalarına ayrılmıştır. Geliştirilen mekansal düzenle günümüzde onaklama tesislerinden kullanıcıların beklediği mekansal düzen kendi çağı ve toplumsal anlayışı içinde sağlanmıştır.

I. 2.2.- CEPHE ÖZELLİKLERİ :

Osmanlı hanları temel yapı anlayışından kopmadan çağının form anlayışı içinde ele alınmıştır. Çoğunlukla ülke yönetiminde etkin kişi ve kuruluşlarca yaptırılmalarına rağmen yapılarda herhangi bir sembol etkisi sezilmez, kesinlikle çevresi ile bütünleşen ve hiçbir zaman çevresini formlarıyla ezmeyen, arsa olanaklarını zorlamayan yapılardır. Selçuklu hanlarında görülen kesin geometrik çizgiler burada görülmez. Yapılar çoğunlukla zeminde arsa sınırlarına oturtulmuş ve çevre özelliklerine göre dış cephede ticaret haneler yapılmıştır. (bkz.f.65.-66.-67. 68 rsm.25)

F. 65. Kırkçü Hanı dış cephe dükkanlar.

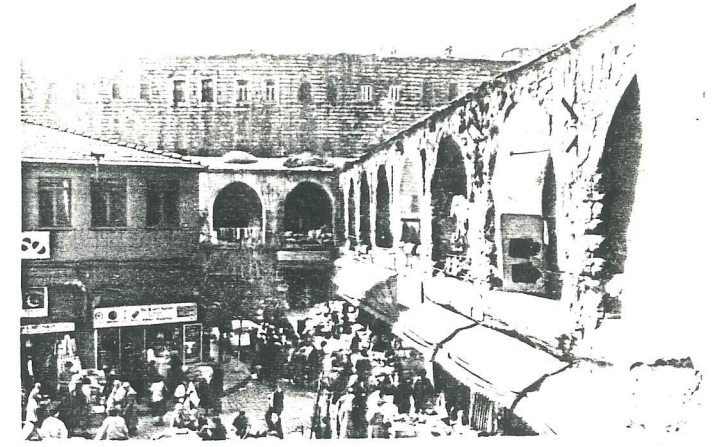

F. 66. Kırkçü Hanı içi.

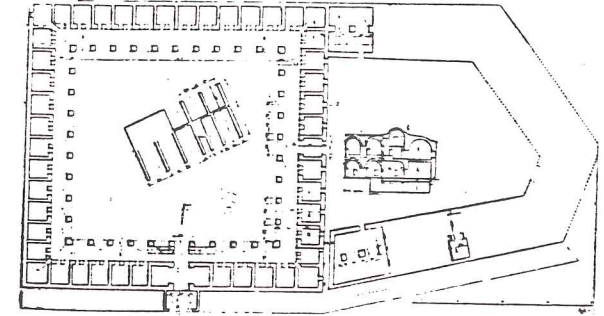
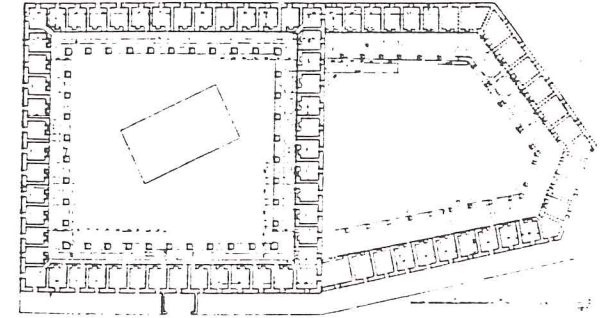

F. 67. Kırkçü Hanı içi.

*

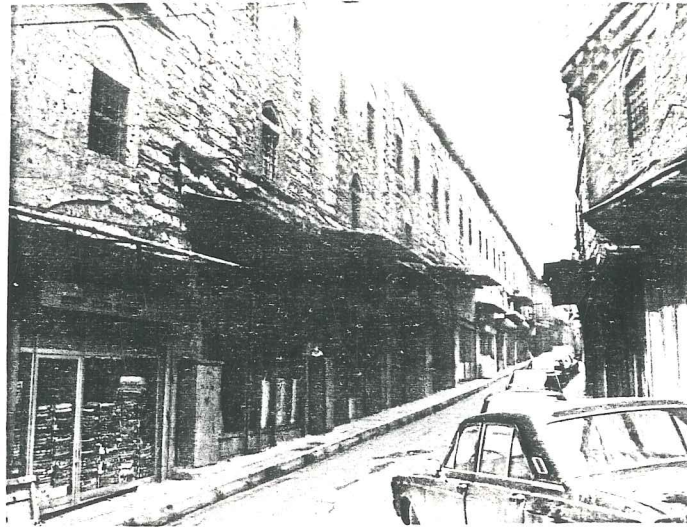
F. 68. Kırkçü Hanı iç avlu.

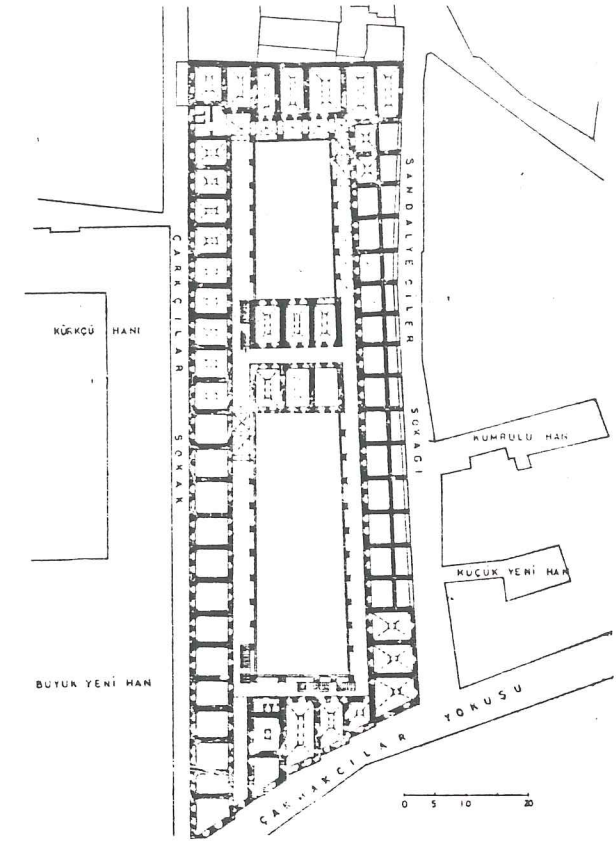
R. 25 Kırkçü Han kat planları. (1)

Arsanın şeklinden zeminde oluşan bozuk form üst katlarda çıkmalar yapılarak mümkün olduğunca düzeltilmeye çalışılmıştır. (bkz.69.70.-71. rsm.26.)

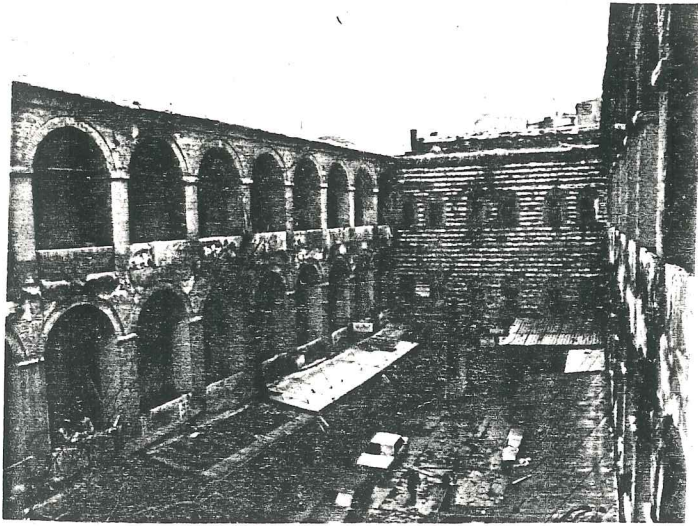
Yapı cephelerinde ince bezemelere kesinlikle rastlanmaz. Dış cephedeki süs unsuru kullanılan taş ve tuğla karışımı örgünün oluşturduğu konstrüksiyondan gelen renk ve doku unsurudur. Dış cephedeki plastik etki mekansal form yaratma düşüncesiyle yapılan çıkmalarla elde edilmiştir. Düzgün formlu cephelerde çıkmalara rastlanmaz. Selcuklu geleneğinin yansıması olarak sadece giriş kapıları üzerine çıkma yapılarak girişin belirginleşmesi sağlanmıştır. (bkz.f.72.-73.-74.-75. rsm.27.)

F. 70. Büyük Yeni Han yan cephe.

R. 26. Büyük Yeni Han. (1)

F. 69. Büyük Yeni Han iç avlu.

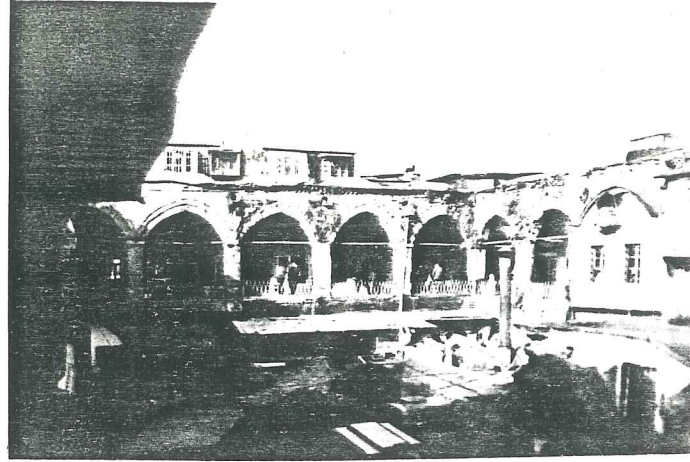

F. 71. Büyük Yeni Han giriş cephesi.

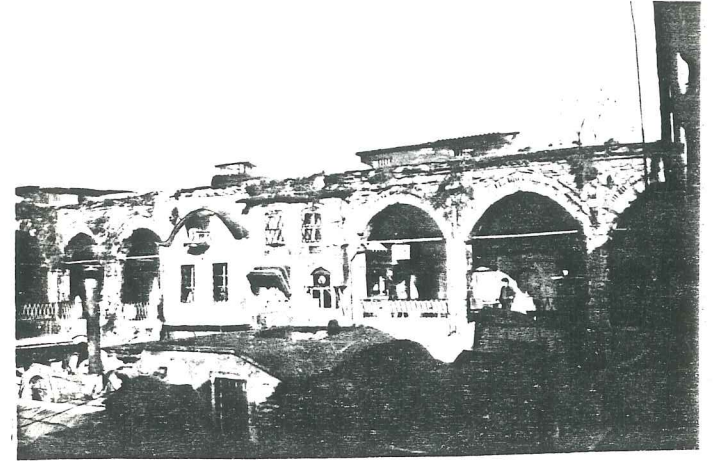
(1) Güran.ön.ver. S. 217.

F. 72. Çuhacı Han girişi.

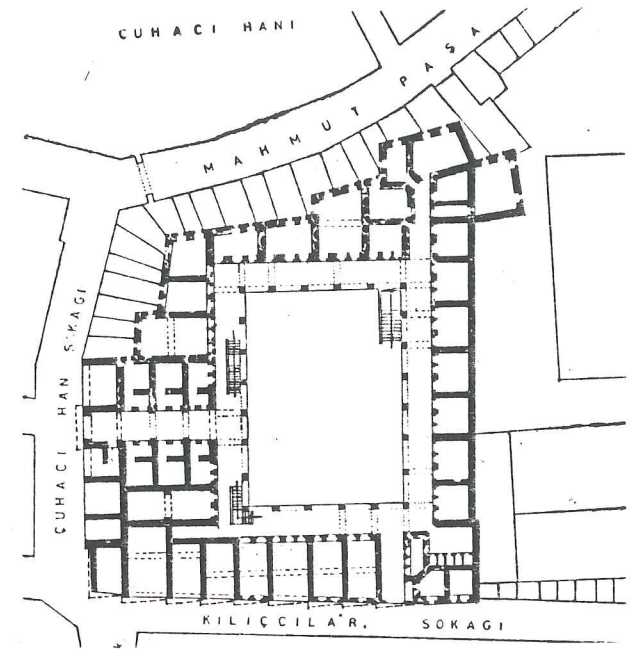
F. 73. Çuhacı Han iç avlu.

F. 75. Çuhacı Han iç avlu.

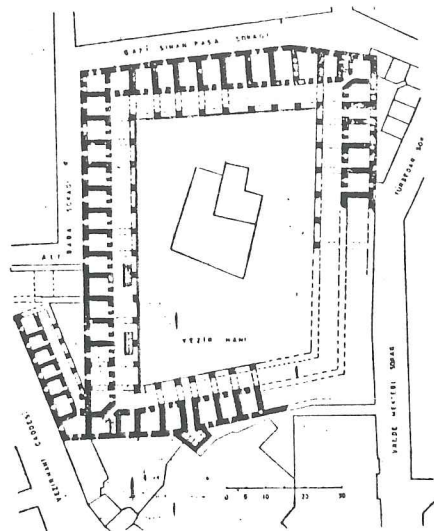
F. 74. Çuhacı Han iç avlu.

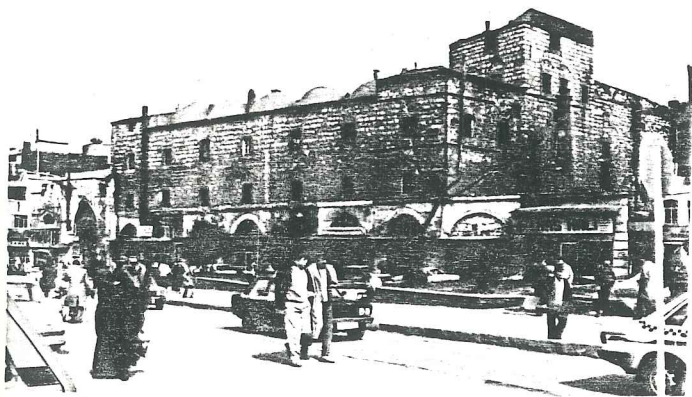
R. 27. Çuhacı Han planı. (1)

(1) Güran. ön.ver. S. 220.

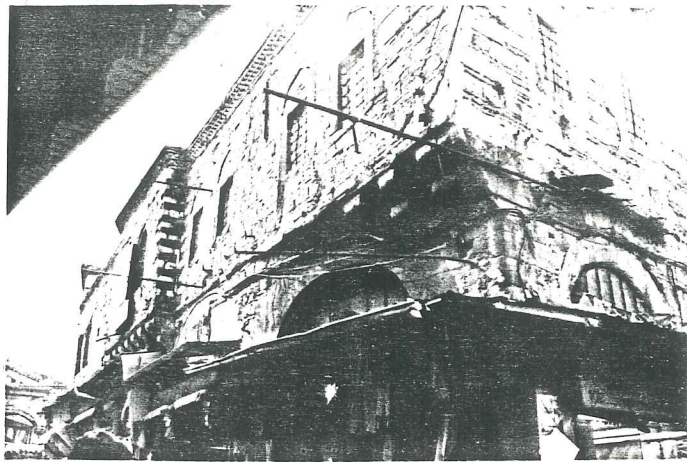
Selçuklu yapılarından farklı olarak pencere ölçüleri büyütülmüş, zemin kat odalarına dış cephede pencereler yapılmazken üst kat odalarına dışta enaz bir pencere yapılmıştır. Örtü sistemi olarak kubbe yada tonoz uygulanmış, (bkz.f.76.-rsm.28.) Yağmur sularının ya pıdan uzaklaştırılması için çoğunlukla kirpi saçak yapılmış, düzlem duvarın sert bir doku ile son bulması yapının uçta bitimini de sağlamıştır. (bkz.f. 77.- 78- 79.rsm.29.)

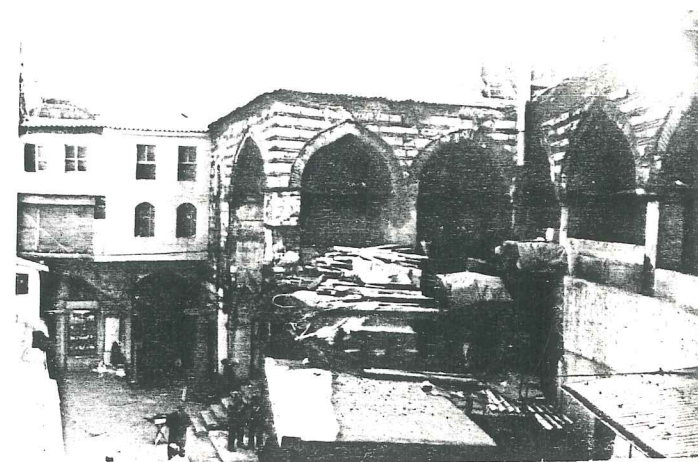
R.28 . Vezir Han planı. (1)

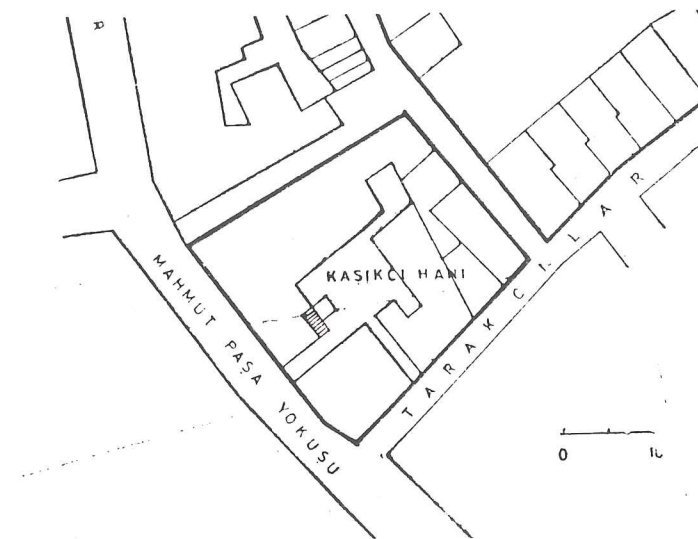
F. 76. Vezir Han dış cephe.

F. 77. Kaşıkçı Han dış cephe.

F. 79. Kaşıkçı Han iç avlu.

R. 29. Kaşıkçı Hanı. (2)

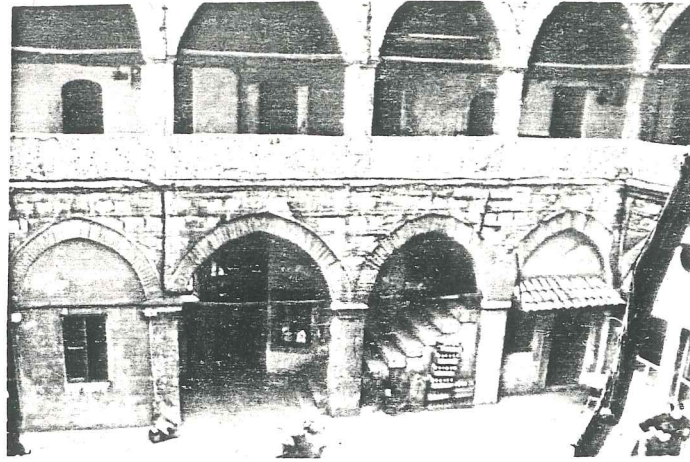

F. 78. Kaşıkçı Han iç avlu.

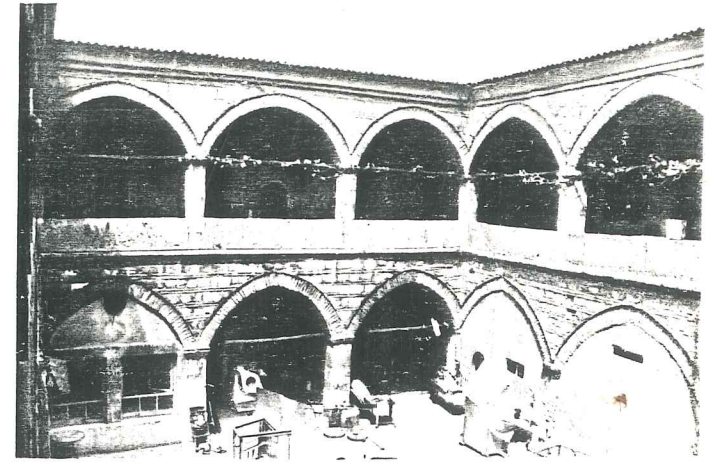
- (1) Güran.ön.ver. S. 235.
(2) Güran ön.ver. S. 225.

Avluya bakan cepheler revaklıdır. Taşıyıcı sistem;birbirine kemerlerle bağlanan yapı uygulanan sistem gereği düşeyde aksiyal bir süreklik gösterir. Revaklı koridorun gerisin de oda kapıları ve çoğunlukla her odanın iç avluya bakan bir penceresi bulunmaktadır. (bkz.f. 79-80.-81.-82.rsm.30.)

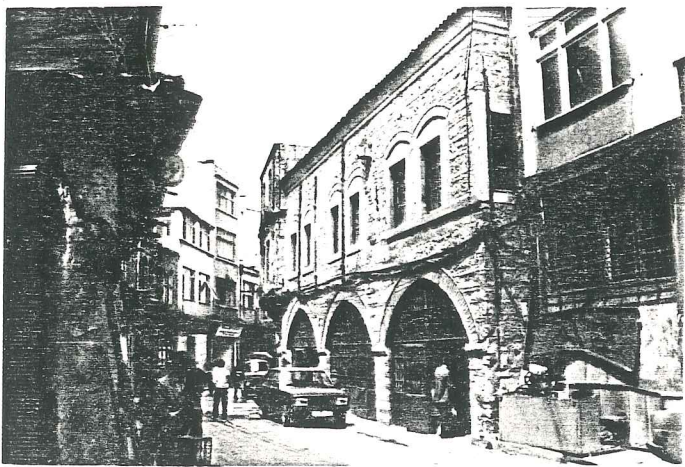
Yukarıda açıklamadan da anlaşılacağı gibi Osmanlı Hanları, Selçuklu hanlarından farklı olarak boyutları insan ölçülerine yaklaşmış, çevresini kitlesel boyutu ile ezmeyen formu fonksiyonuna bağlı değişen,sadece ticaret ve konaklama işlevine yönelik, Selçuklu yapılarındaki kale görünümü olmasada insana güven veren yapı bütünü haline gelmiştir.

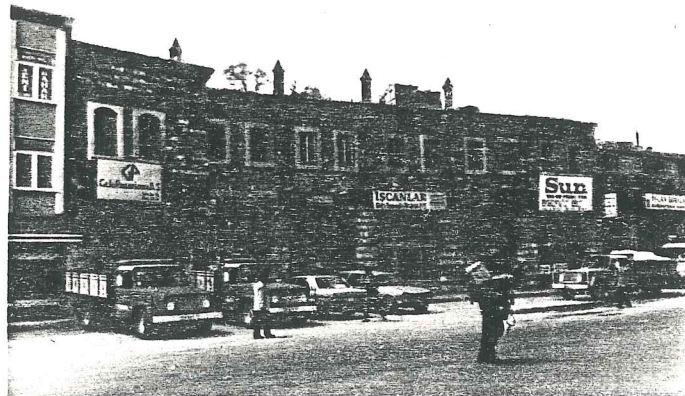
F. 80. Alipaşa Hanı iç avlu.

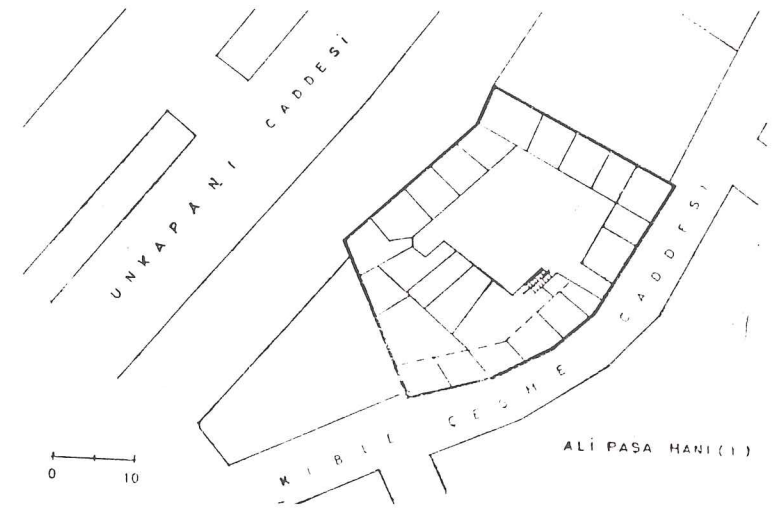
F. 82. Alipaşa Hanı iç avlu.

F. 79. Alipaşa Hanı dış cephe.

F. 81. Alipaşa Hanı.

R. 30. Alipaşa Hanı .(1)

I. 3.- TARİHİ KONAKLAMA YAPILARININ YOL AĞI İLE İLİŞKİSİ :

Ticaretin başlangıcını ihtiyacından fazlasını üreten ilk toplumlara kadar götürmek mümkündür. Kendi toplumsal yapısı içinde pazar bulamayan insanoğlu daima diğer toplumlara ulaşmanın çarelerini aramıştır. Gidiş ve dönüşlerde ihtiyaçların karşılanması, (su temini vb.) Topoğrafik bölge olanaklarından dolayı zorunlu güzergahlar ortaya çıkmıştır. Bu güzergahların oluşumu ile birlikte gündüzün yol alan kervanlar gece kendilerini çapulculardan en iyi savunacakları yerlerde konaklamışlardır.

Önceleri doğal menzillerin konaklama için yeterli görülmesine rağmen gerek savunma gerekse bir takım mal ve hizmetlerin karşılanması isteği bu menzillerde bir yapı gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Böylece ülke veya bölge olanaklarına göre yol ve konaklama yapıları birbirine bağlı bir sistemler gurubunu oluşturmuşlardır.

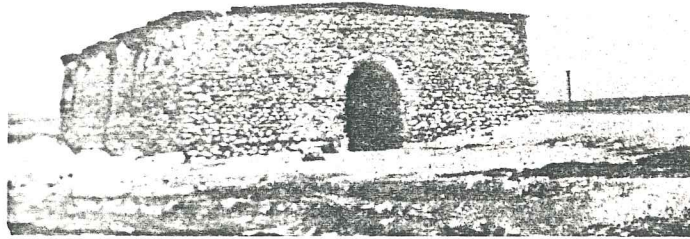
Araştırma alanına giren Anadolu Selçuklu han ve kervansarayları belirli bir ulaşım programının ve güçlü bir yol politikasının uygulanması ile yollarla ilişkili yapılar olarak ortaya çıkmışlardır. Selçuklu İmparatorluğu döneminde kullanılan yollar ve bu yol ağı üzerinde sıralanmış olan han ve kervansaraylar harita (I)de gösterilmiştir. (1) Anadolu Selçuklu İmparatorluğunun en büyük ve en önemli kentleri: Konya, Kayseri, Sivas, Amasya ve Malatya'dır. 1207-1214 yıllarından sonra bunlara Alanya, Antalya ve Sinop katılmışlardır. Yol ağının merkezi Konya iken, doğuya giden yolların merkezide Kayseri olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde önceden kullanılan han ve yollara yenileri katılarak Anadolu güneyden kuzeye, doğudan batıya yol ağı ile donatılmıştır. Osmanlı başkentinin İstanbul olması ile Konya ve Kayseri eski

önemini azda olsa yitirmiş,deniz ulaşımının sağladığı kolaylıklarla başkent dahada gelişmiştir. Osmanlı imparatorluğu döneminde kullanılan önemli yollar harita (II)de verilmiştir.(2)

Osmanlı imparatorluğunun siyasi ömrünü tamamlamasıyla birlikte kurulan Türkiye Cumhuriyeti; ülke sınırları içinde yol ağını köy yerleşimlerine kadar götürmeyi hedef almış ve bunu büyük ölçüde başarmıştır. Cumhuriyet dönemi karayolları harita (III)'te verilmiştir. (3)

Verilen bu üç harita ardışık olarak incelenecek olursa yeni ekler yapılmasına rağmen gerek Selçuklu gerekse Osmanlı döneminde kullanılan yol sisteminin birçok bölgede Cumhuriyet dönemi karayolu ağı ile çakıştığı gözlenecektir.

F. 83. Buzlukbaşı Hanı ve önündeki yol.(5)

I. 4.- GÜNÜMÜZDE KONAKLAMA TESİSLERİNİN NİTELİKSEL DURUMU :

Geçmişte konaklama tesisleri yiyecek ve yatacak yer sağlayan küçük kuruluşlardı (hanlar) Ülkemizde ise Selçuklular ve Osmanlılar, kervan yolları üzerinde (kırsal alan ve kentler de) tamamen ticaret amacına dönük, büyük organize konaklama tesisleri inşa ettiler (kervansaraylar)

Günümüzde, konaklama tesisleri, ticaret, turizm vb. gibi farklı amaçlı kullanıcıları, geçici süre barındıran ve hizmet sağlayan organizasyonlar olarak gelişmişlerdir.(4)

Konaklama tesisleri, günümüzde Selçuklu veya Osmanlı hanlarındaki tek düze ve sadelikten kurtulmuş, çevre özelliklerine göre esas amacı konaklama olan, fakat bunun yanında çok değişik sektörel faaliyetleri birlikte yürüten bir sistemler bütünü haline gelmiştir. Günümüz konaklama yapılarını kendi içlerinde değişiklikler göstermesine rağmen dört ana grupta toplamak mümkündür.

- 1- Otel
- 2- Motel
- 3- Pansiyon
- 4- Tatil Köyü

Yukarıda sıralanan konaklama tesisleri çevre özellikleri ve sektörel faaliyetleri bakımından farklılıklar göstermesine rağmen hiçbir zaman kesin çizgilerle birbirinden ayrılmazlar. Örneğin bir sayfiye otelinin iş toplantılarında kullanıldığı gibi, çok pa halı ve lüks iş otellerinin turizm amaçlı kullanıldığını gözlemek mümkündür.

- (1)- Tarihi Türk Hanları' Karayolları Genel Ankara- 1969
- (2)- AKDAĞ, M; Türkiyenin iktisadi ve içtimai tarihi, İstanbul, Cem Yayınevi,1974 C.1,S. 30'dan alınarak diğer haritaların ölçeğine getirilmiştir.
- (3)- Türkiye Karayolları Haritası.Karayolları Genel Müdürlüğü Yayınevi 1986.
- (4)- AKI Altan; Konaklama tesisleri gelişiminin niteliksel açıdan büyük kent modeli içinde incelenmesi. Doç.T. Yıldız Üniversitesi.
- (5) İltar Aynı.S.74.

Konaklama tesislerinde sektörel faaliyet ne olursa olsun temel prensip işletmenin karlılık oranının maksimum düzeye çıkarılması olmuştur. Selçuklu ve Osmanlı hanlarında konak layıcılarına yiyecek, yatma ve hayvanlarına barınma imkanı sağlanırken günümüz konaklama yapılarında bulunan eylemleri ve bunların sağlanması için oluşturulan eylem alanlarını şöyle sıralamak mümkündür.

- . YATMA ————— Yatak Odaları
- . YIYECEK-İÇECEK— Lokanta, Bar, Kahvaltı salonları.
- . EĞLENCE ————— Gece kulübü, diska tek, düşün ve balo salonları,
- . DİNLENME ————— Lobi ve bar salonları,
- . İŞ ————— Toplantı salonları,
- . KÜLTÜREL ————— Kongre salonları , sergi salonları,
- . TİCARİ ————— Yiyecek, içecek, he diyelik eşya, pasta-hane, berber vb. gibi eylem alanları,
- . SPOR ————— Yüzme havuzu, voley - bol, basketbol, tenis sahaları,
- . TEKNİK HİZMETLER— Otopark, oto bakım, çamaşırhane, maran - gozhane, elektrik bakım vb. eylem alanları oluşmuştur.

Yukarıda sıralandığı gibi konaklama tesisleri, günümüz insanının çağdaş gereksinimlerini karşılayan üniteleri içinde bulunduran bir sistemler grubu haline gelmiştir.

I. 5.- GÜNÜMÜZ KONAKLAMA YAPILARINDA ASGARİ NİTELİKLERİN SAPTANMASI :

Günümüz konaklama tesislerinin niteliksel durumu bölüm I. 4'te açıklanmıştır. Yukarıdaki bölümde açıklanan hizmet ve mekan türleri ko-

naklama yapı organizasyonunun ulaştığı boyutu açıklamak amacıyla verilmiştir. Konaklama yapılarının tümünde yukarıda sıralanan hizmet ve mekan türlerini aramak, bizi çevre özelliklerini ve sektörel faaliyet verilerini değerlendirmeye götürecektir.

Günümüz konaklama yapılarını hizmet türleri ve nitelikleri açısından değişik sınıflara ayırmak mümkündür. Kültür ve Turizm Bakanlığının yayınladığı "Turizm yatırım ve işletme - leri nitelikleri yönetmeliği" konaklama yapılarındaki asgari niteliklerin belirlenmesi için bir ölçüttür. İlgili yönetmeliğin 68nci maddesinde oteller, beşyıldızlı oteller, dört yıldızlı oteller, üç yıldızlı oteller, ikiyıldızlı oteller ve tek yıldızlı oteller olarak sınıflandırılmışlardır. Bu sınıflandırmada her gruptan istenen netel özellikler aşağıda verilmiştir.

Tek yıldızlı oteller : (1)

Madde 69 - Tek yıldızlı oteller aşağıdaki nitelikleri taşırlar.

- a- Otel kapasitesine uygun iyi düzenlenmiş, rüzgarlık, resepsiyon, bekleme yerini kaplayan lobi, telefon kabini ve vestiyerden oluşan bir kabul holü,
- b- Yönetim odası (müdür, muhasebe)
- c- Müşterilerin ineceği ve çıkacağı kat merdiveni kat adedi dörtten fazla ise, otel kapasitesi ile orantılı müşteri asansörü,
- d- Kent içinde yatak sayısının %25'i, kent dışında %35'i oranında oturma imkanı ve - ren rahat, iyi düzenlenmiş oturma salonu,
- e- Kahvaltı ofisi ve kahvaltı salonu (kahvaltı ofisiyle bağlantılı oturma salonu veya varsa lokanta bu amaçla kullanılabilir) ,
- f- Lokanta yok ise büfe servisi,
- g- Emanet konsiyerj, PTT, oto hizmetleri ile ilk yardım dolabı,
- h- Kent dışında bulunan otellerde yatak sayısının %20'si oranında araba alacak otopark

İki yıldızlı oteller : (2)

Madde 70- İki yıldızlı oteller, tek yıldızlı otel ve hizmetlerine ek olarak aşağıdaki hizmetleride veren otellerdir.

- a- Telefon santral odası,
- b- Lokantası yoksa sandviç ve benzeri hazır yiyecek - içecek servisi,
- c- Odalara telefon,
- d- Kent dışında yatak sayısının %30'u oranında araba alabilecek otopark,

Üç yıldızlı oteller : (3)

Madde 71- Üç yıldızlı oteller, iki yıldızlı otel özellik ve hizmetlerine ek olarak aşağıdaki hizmetleride veren otellerdir.

- a- Ana girişten ayrı bir servis girişi,
- b- Yönetim odaları,
- c- Her katta kat ofisi,
- d- Rahat ve iyi düzenlenmiş içki servisi imkanı olan bir oturma salonuyla bir toplantı salonu,
- e- Yatak odaları döşemelerini tamamen kaplayan halı veya benzeri malzeme,
- f- Alakart ve tabldot servisi olan lokanta,
- g- Genel mahallerde mekanik havalandırma (iklim şartları ve mimari düzenlemenin gerektirdiği haller hariç) ,
- h- Salonlarda ve yatak odalarında müzik yayını.

(1)- Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye Merkez Müdürlüğü, S.29. Ankara 1982.

(2)- Aynı S.29.

(3)- Aynı S.30.

Dört yıldızlı oteller : (1)

Madde 72- Dört yıldızlı oteller, üç yıldızlı otel özellik ve hizmetlerine ek olarak aşağıdaki niteliklere de sahip olan otellerdir.

- a- Garaj veya işletmenin kapasitesi ile orantılı otopark,
- b- Müşteriyi rahatsız etmeyecek ayrı servis girişleri,
- c- Otel kapasitesine uygun iyi düzenlenmiş, bagaj yeri, telefon kabinleri, satış yerlerinden oluşan kabul holü,
- d- Müşterilerin ineceği yada çıkacağı kat merdiveni ikiden fazla ise ayrıca otelin kapasitesiyle orantılı olarak müşteri asansörleri, ayrıca servis merdiveni ve servis asansörü,
- e- Banyo odalarında banyo küveti,
- f- Ayrı bir kahvaltı salonu
- g- Birinci sınıf lokanta,
- h- Çamaşır yıkama, ütüleme ve kuru temizleme servisi,
- i- Yemek salonu, bar, lobi, resepsiyon holü gibi genel mahallerde halı yada benzeri nitelikte malzeme ile tam kaplama,
- j- Eğlence, müzik, oyun imkanları için uygun mahaller ile sayfiye otellerinde spor imkanları.

Beş yıldızlı (lüks) oteller : (2)

Madde 73- Beş yıldızlı oteller, dört yıldızlı oteller için öngörülen nitelik ve özellikleri taşıyan ancak, yerleşme durumu, yapı, tesisat, donatım, dekorasyon ve hizmet standardı üstün özellikler gösteren otellerdir.

Beş yıldızlı otellerde yukarıdaki maddede öngörülen nitelik ve özelliklere ek olarak banyo odalarında telefon, tüm hacimlerde air-condition, garaj ve garajda yıkama yağlama servisi, yüzme havuzu, gece kulübü, çok maksatlı salonlar, bar, satış mağazaları, doktor ve hemşire servisi ve ilk yardım gereçleri ile şehir otellerinde toplantı tesis ve ekipmanı, sekreter, simultane tercüme hizmetleri bulunur.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca konaklama yapılarının taşınması gereken asgari nitelikler yukarıda sıralanmıştır. İşletmecilik esasları göz önüne alınırca bu sınıflandırmanın pek önemli olmamasına rağmen, bakanlıktan kredi istenmesi halinde sıralanan bu özellikler kredinin miktarını etkileyen ana faktör durumundadır.

---

(1)- Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye Merkez Müdürlüğü, S.30. Ankara 1982.

(2)- Aynı. S.30

II. BÖLÜM - YENİDEN KULLANIMIN GEREKÇESİ :

Ülkemizde Anadolu Selçuklularının bir kalı - cı güç olarak yerleşmesinden (1077), Osmanlı İmparatorluğu son dönemlerine kadar gerek ko naklama, gerekse konaklama ve ticaret işlevi ni birlikte yürütmesi bakımından hanlar ve kervansaraylar yapılmıştır. Bu yapılar fonk- siyonel olarak incelenecek olursa kullanıl - dıkları dönem içinde sosyal ve kültürel orta ma - ticaret ve turizm olgusundan dolayı- o lan katkıları yadsınamaz.

Günümüzde kitle ulaşım ve iletişim araçların daki gelişmeler, sosyo kültürel değişmeler nedeniyle bu yapılar doğanın yıpratıcı etki- sine veya insanların spekülatif amaçla kulla nımına terk edilmiştir. Örneğin tez çalışması için İstanbul hanları üzerinde yaptığım tes- bit çalışmasında bu yapıların yüzde seksenden fazlasının bir dokuma fabrikası niteliğine bürünmüş olduğunu gözledim. Strüktürel olarak böyle bir kullanıma yönelik yapılmayan bu ya- pılar, gerek içinde çalışan makina yoğunluğun dan gerekse kullanım şekline dolaylı yıkıl- makta ve yok olmaktadır. Tez çalışmasını gör sel açıdan desteklemesi için fotoğraflarla tesbit çalışmasında da görüldüğü gibi (bkz. bölüm I.2) bir çok yapının iç avlu çeperine yapılan yeni yapılardan, esas yapının fotoğ- raflarının çekimi dahi sorun olmuştur. (bkz. f. 83)

Kırsal kesimde bulunan yapıların nitel duru mu incelenecek olursa geniş anlamda çevresel değişimin çok fazla olmadığı, Anadolu Selçuk lularınca kullanılan kervan yollarının Cumhu riyet dönemi karayolu ağı ile büyük ölçüde çakıştığı, (bkz.harita I) çok az sayıda han yapısının ise bu karayolu ağına yakın mesafe de kaldığı gözlenmektedir. Günümüzde ulaşım araçlarının hızlarının artması menzil ara lıklarının artmasını gerektirmiş, sosyo kül- türel değişim ilede konaklama yapılarının form ve fonksiyonu değişikliğe uğramıştır.

Yapısal formun büyük ölçüde farklılaşmaması- na rağmen güncel ihtiyaçlara göre yeniden dü zenlenmeyen bu yapıların yok olmaya terk edildiğini söylemek mümkündür.

Ülkemizde sadece Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çabaları ile yoğunlukla kullanıma dönük olma yan onarımlar yapılmaktadır. (1) Geçmişten günümüze kültürel bir miras olarak kalan bu yapıların onarımlarının yapılmasını en saygı değer bir anlayış olarak karşılamak gerekir. Buna karşın kullanıma dönük olmayan bu çaba- ların yararlı olamayacağı kesindir. Bu yapı- lara yeniden bir fonksiyon verilip yararlı hale getirilemiyorsa yapılan harcamalar, duy- gusal korumacılık çabaları ve kaynak tüketim- inden öteye gidemeyecektir.

Yukarıdaki açıklamadan da görüldüğü gibi bu araştırmanın temel amacı varolan bu yapıla- rın yararlılık düzeylerinin maksimuma çıkarılmasına yönelik kullanım ilkelerinin belir lenmesi olacaktır.

Konuya yeniden kullanım açısından bakıldığın da ; han yapılarının plan şemaları- mekansal özellikleri- önem kazanmaktadır. Ülkemizde bulunan han ve kervansarayların incelenmesi sonucu bu yapıları dört grupta toplamanın mümkün olduğu gözlenmiştir. Bunlar:

- 1- Kapalı tip hanlar
- 2- Avlulu (açık) hanlar
- 3- Çok avlulu hanlar
- 4- Karma mekanlı hanlar

Yukarıdaki şekilde, dört grupta toplanan han yapıları için yeniden kullanıma yönelik plan şemaları geliştirilmeli ve bu yapıların yarar- lılık düzeyleri artırılmalıdır.

F. 83. Büyük Valide Hanı iç avlu.

(1)- Vakıflar Genel Müdürlüğü Edirne Rüstem- paşa Kervansarayının restorasyonunu ye- niden konaklama amacına yönelik yapmış, ilginin çok olmasına rağmen gece kulü - bünde çıkan bir olaydan dolayı kapatmış tır. Buna karşın Diyarbakır Deliler Hanı nın otel olarak düzenlenmesi 1986 yılı sonunda bitirilmesi amaçlanmıştır.

II. 1.- EKONOMİK GEREKÇELER :

Bugün turizm ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, politik fonksiyonları ile uluslararası alanda en büyük sosyo ekonomik bir olay niteliği taşımaktadır. Her yıl milyonlarca kişi dinlenmek, eğlenmek, tatil veya iş seyahatleri yapmak için geçici olarak devamlı kaldıkları yerleri terk etmekte, kendi ülkeleri içinde veya başka ülkelerde seyahat etmekte, konaklamakta, ekonomik ve sosyal yaşantılarını belirli bir süre için başka bölgelerde ve ya ülkelerde sürdürmektedirler.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda tarihi ve folklorik değerleri yüksek olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarında turizm faaliyetleri etkin olmaktadır. Bugün turizm, dünya ticaretinde önemli bir yer kaplamaktadır. "OECD" nin yaptığı hesaplara göre, 1961-1968 yılları arasında dünya ihracatı %8,8'lik bir artış gösterirken turizmdeki artış oranı %12,4 lük bir oranı bulmuştur." (1) konuya ülkenin ekonomik kalkınması açısından bakıldığında turizm;Ekonomik kalkınma ve gelişmeyi sağlayan, dövizin elde edilmesi için en uygun araçtır.

Uluslararası turizm hareketinin bir ülkenin dış ödemeler dengesine hangi ölçüde ve ne kadar hızlı, olumlu katkıda bulunabileceğini en belirgin örneğini İspanya turizmi vermiştir. Bir örnekleme açısından incelenecek olursa 1958-1965 yılları arası İspanyol turizminin gelişme grafiği tablo: I'de verilmiştir.

Tablodanda görüldüğü gibi, İspanya, ödemeler dengesi giderilerinin %45 kadarını turizm gelirlerinden sağlamaktadır. İspanya'nın turizm gelirleri, tüm ihracatına eşit olup, it halatının %40'ını karşılamaktadır. Turizm sektörünün karlılık oranı incelenecek olursa, karlılık oranının diğer sektörel faaliyetlere göre çok yüksek olduğu gözlenecektir. Örneğin; İspanya 1980 yılında turizmden 6968

milyon dolarlık bir gelir elde ederken buna karşılık 1229 milyon dolarlık bir harcama yapmıştır. Karlılık oranı 1/6'ya yakındır. Diğer OECD ülkelerinin turizm gelir ve giderleri için tablo: II'ye bakınız.

TABLO : I (2)

Yıl	1958	1960	1963	1964	1965
Dış turizm gelirleri	71,6	290,5	679,3	918	1156,8
Dış turizm giderleri (milyon dolar)	2,3	50,0	68,4	66	71,6
Turizm gelirleri / ihracat %	13,6	39,3	86,5	91,4	108,4
T. gelirleri /ödemeler dengesi gelir %	9,7	25,1	40,1	42,2	45,6

TABLO : II (3)

OECD ülkeleri 1980 yılı Turizm Gelir ve Giderleri (M.Dolar)	Gelirler	Harcamalar	D.Turizm Banaşesi
Avusturya	6.441	3.163	+ 3.278
Belçika	1.810	3.272	- 1.462
Danimarka	1.337	1.560	- 223
Finlandiya	683	593	+ 90
Fransa	8.235	6.027	+ 2.208
B.Almanya	6.640	20.827	-14.187
Yunanistan	1.734	190	+ 1.544
İzlanda	23	42	- 19
İrlanda	612	-	?
İtalya	8.914	1.907	+ 7.007
Hollanda	1.640	4.637	- 2.994
Norveç	742	1.304	- 562
Portekiz	1.146	289	+ 857
İspanya	6.968	1.229	+ 5.739
İsveç	960	2.230	- 1.270
İsviçre	3.149	2.357	+ 792
Türkiye	327	115	+ 212
İngiltere	6.932	4.654	+ 2.278
Toplam Avrupa	57.681	56.156	+ 1.525
Kanada	2.284	3.121	- 837
ABD	10.100	10.385	- 285
Topl.Kuzey Amerika	12.384	13.506	- 1.122
Avustralya	725	715	+ 10
Y.Zelanda	214	541	- 327
Japonya	644	4.593	- 3.949
Topl.Japonya Avustralya	1.583	5.849	- 4.266
Topl. OECD Ülkeleri	71.648	75.551	- 3.903
Yugoslavya	1.115	-	?

Konu Türkiye örneğinde incelenecek olursa, 1980 yılı indekslerine göre 327 milyon dolarlık turizm gelirlerine karşılık 115 milyon dolarlık gider tesbit edilmiştir. (bkz. tablo II) bizdeki oran 1/2.8 gibidir.

Yukarıdaki açıklama ve tablolardan da görüldüğü gibi turizm en karlı sektörel faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Karlılık oranını vermesi açısından OECD ülkelerinin turizm gelirleri ve giderleri tablo II de verilmiştir.

Ülkemizin sahip olduğu tarihi ve doğal güzellikler göz önüne alınırsa, diğer Akdeniz ülkelerinden daha durgun bir turizm trafiğine sahip olması nedenini konaklama yapılarının azlığına ve yetersizliğine bağlamak gereğine inanıyorum. 1984 yılı yayını kaynaklardan elde edilen bilgilere göre 1976 yılında tesbiti yapılan 7076 konaklama işletmesinin 5640'ı otel işletmesidir. Bunlardan geri kalan konaklama işletmelerinin 399'u motel, 18 kamping 152 pansiyon 307'si tatil köyü, han, ılıca ve kaplıcalardan oluşmaktadır. Tesislerin bölgelere göre dağılımı tablo III'te verilmiştir.

Sunulan hizmetler bakımından, konaklama yapılarının niteliğide önem kazanmaktadır. Ülkemizde tesbiti yapılan 7076 konaklama yapısının sınıf ve türlere göre dağılımı tablo IV te verilmiştir.

- (1) Ekonomik ve sosyal etütler konferans heyeti, Türkiyede turizmin geliştirilmesi S.12 İstanbul 1970.
- (2) Aynı, S.14.
- (3) İ.S.Barutçugil, Turizm İşletmeciliği.S.14. Uludağ Üniversitesi Basım Evi, 1984.

lebilecek bir problem değildir. Bunun için var olan yapılardan yararlanılması en akılcı yol olacaktır. Böylece tarihsel bir miras olarak günümüze kadar yetişen bu yapılar onarılıp korunurken yararlılık oranları da maksimum düzeye çıkarılacaktır.

Bölge	Konaklama Tesisleri					
	Toplam	Otel	Motel	Kamping	Pansiyon	Diğer (kav. otel, han, vb.)
TOPLAM	7076	5640	399	78	732	207
Marmara Bölgesi	1947	1350	195	33	510	59
Ege Bölgesi	1125	681	101	24	278	72
Akdeniz Bölgesi	719	574	60	19	62	13
G. Doğu Anadolu Bölgesi	377	364	2	-	10	1
Doğu Anadolu Bölgesi	784	768	2	2	1	11
Karadeniz Bölgesi	1163	1082	27	8	21	25
İç Anadolu Bölgesi	951	841	12	2	70	26

II. 2- KÜLTÜREL GEREKÇELER : ✓

Toplumlar veya kişiler kendilerinden sonra gelecek kuşaklara daima bir mesaj iletmeye gereksinimini duymalarına karşın, bu mesaj şekli çoğunlukla birşeyler iletmek amacıyla değilde güncel ihtiyaçların karşılanması için yapılmıştır. Toplumlar bu yapıtlardan mesajlar çıkardıkça gelişme sağlamışlardır. Yukarıdaki açıklamada sözü edildiği gibi toplumsal gelişmenin yöntemi geçmişteki deneyimlerin değerlendirilmesi olacaktır. Bunun için Kültür: Sözü edilen ana kadar oluşturulan (ekonomik olmayan) birikimlerin tümüdür diyebiliriz. Diğer bir deyişle geçmişin günümüze yansımalarıdır. Bunun için geçmiş değersiz bir nesne olmayıp, toplumların geleceğinin ayrılmaz bir parçası olmak durumundadır. Bu açıklamada da görüldüğü gibi geleceği yaratmak geçmişini korumakla olacaktır.

Sınıf	Konaklama Tesisleri					
	Toplam	Otel	Motel	Kamping	Pansiyon	Diğer
TOPLAM	7076	5640	399	78	732	207
Lüks	216	176	28	-	8	1
I. Sınıf	1439	1235	134	10	108	12
II. sınıf	3078	1739	95	7	194	13
III. sınıf	3027	1773	36	14	172	32
IV. sınıf	1256	697	106	37	270	140

Varolan bu konaklama yapılarının toplam yatak sayısı 268.947 olarak tesbit edilmiş olmasına rağmen, turistik belgeli tesislerdeki toplam yatak kapasitesi 1981 yılında 88.157 olarak tesbit edilmiştir. Turizm sektörünün gelişmiş olduğu diğer ülkeler incelenecek olursa, 1979 yılında Yunanistan 200.000, Yugoslavya 475.000, İspanya 1.125.000 ve İtalya 1.870.000 yatak kapasitesine sahip olduğu tesbit edilmiştir. (3)

Ülkemizin sahip olduğu turist ağırlama kapasitesi, sahip olunan doğal ve tarihi değerlerle oranlanırsa turist çekme kapasitesinin ağırlama kapasitesini kat kat aşacağı kesindir. Buna karşın sahip olunan ekonomik güçle aradaki farkın kapatılması için gerekli mekanların oluşturulmasında kolay kolay halledi-

bir miras olarak kalan bu zenginlikleri korumak ve değerlendirmek günümüz insanının birincil görevi olmak durumundadır." Tarih ve doğa üstünlüğü içinde, uygarlığın bize bıraktığı, kültürel değerlerin, farklı plan kademelerinde, belirli ölçüler içinde kullanılarak, korunmalarını ve gelecek kuşakların da onlardan yararlanmalarını sağlamak gereği, fiziksel planlamada önde gelen bir faktör olarak düşünülmelidir. (5)

Tarihi yapıların korunması, bütün uygar ülkelerin yıllarca üzerinde durdukları, şehir ve bölge planlama kararlarında daima odak noktalarını oluşturan, kararları yönlendiren olgular olmuşlardır. Örneğin Avrupa ülkelerinde anıtsal nitelik taşıyan yapıların korunması için alınan önlemler 18. yüzyıl ile 19. yüzyıl içinde başlamış ve bu konuda ön çalışmaları yapacak kuruluşlar oluşturulmuştur.

Hayatın bütün alanlarında olduğu gibi mimari mirasta gelecek için bir takım vaz geçilmez verileri içinde bulundurmaktadır. Burada önemli olan konu bu verilerden yararlanmanın, var olan örneklerin çoğaltılması değilde insanlığın yarattığı değerlerin bugünde yaratıcı ortamın oluşturulması yönünde olmasıdır. " O halde gelecek açısından günümüzün en önemli sorunlarından biri insan yaşamını, oradan tarihin akışını, giderekte zamanı dondurmak veya geriye sürüklemek gibi gülünç, insanlığı küçültücü ve geriletici yollara sapmaksızın, tarihi mirasın ne şekilde korunup, ondan nasıl yararlanılabileceği hususudur". (4)

Ülkemiz çok zengin fakat sınırsız olmayan bir tarihsel mirasa sahiptir. Geçmişten günümüze

- (1) Barutçugil ön.ver. S. 224.
- (2) Barutçugil ön.ver. S. 224.
- (3) Barutçugil ön.ver. S. 224.
- (4) Bülent Özer "Mimari Mirasın Korunmasının Anlamı ve Kapsamı Üzerine" Yapı, 1976 Sayı 17, S.33.
- (5) A. Akı, Konaklama Tesisleri Fiziksel Planlaması Orta Anadolu Bölgesi İçin Bir Araştırma S. 61.

"Devrim sonrası Fransa'da eski eserlerin Aristokrasinin simgeleri olarak yıkılmasına karşı duyulan tepki, kapsamlı ve sistemli koruma çabalarının başlamasını sağlamıştır."

(1) Bunu izleyen yıllarda birçok ülkede ilk kapsamlı koruma kanunları çıkarılmıştır.

Sanayi devriminin boyutlandığı yaşantı ve fiziki çevrelerden kaçıp tarihe sığınan dü - günce akımlarında beslediği tarih sevgisi ve bilinci içinde, eski eserler onarılmaya başlanmıştır. Yalnız bu yapılar çevrelerin - den kopuk olarak düşünülmüş, yapı birimleri tek tek ele alınmış ve korunmuşlardır. Böl - gesel koruma çabalarının başlangıcı ise sana - yi devriminin çevreye olan yıpratıcı etkisi - nin artması, bu dönemleri izleyen hızlı şe - hirleşme sonunda eski kesimlerin ortadan kalkması ve eskiyi ret eden planlama tutum - ları ile olmuştur. "Kültürel değerlerin ko - runması; bakım, onarım, sağlama gibi teknik sorunların dışında, korunacak alanla - rın şehir bünyesi ile ilişkisi, yeni fonksi - yonlar, koruma alanı içinde veya dışındaki alanlarda yapılacak yapıların geleneksel mi - mari ile uyum içinde olması için idari ve hu - kuki önlemler alınmıştır." (2)

Avrupa ülkelerinde tarihi ve kültürel değeri olan yapılar onarılıp, korunup ve kullanı - ken ülkemizde bu gibi girişimlerin ancak 1873 yılında " Asari Antika Nizamnamesi" adı altında çıkarılan kanun niteliğindeki kararlardır. Geç kalınmasına karşın yinede önemli bir gelişme olan asari antika nizamnamesi' nin çıkarılması, içeriğinin büyük ölçüde ar - keolojik eserleri ilgilendirmesinden dolayı yer üstündeki mimari değerlerin korunması sağlanamamıştır. Ülkemizde anıtların korunma - sı ile ilgili ilk kanun 10 Nisan 1906 tarih - lidir. Kanunda ülke sınırları içindeki tari - hi yapıların tümünün devletin malı olduğu be - lirtilmektedir. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde alınan bu kararın çok benzerini 1961 Anayasasında da bulmak mümkündür. Yasa - ya göre "Devlet tarih ve kültür değeri olan

eser ve anıtların korunmasını sağlar"(M.50)

Kültürel varlıkların, devletin temelini oluş - turan Anayasada da yer almasına, çıkarılan kanunlarla tahrihi için caydırıcılık getiril - mesine karşın, günümüzde resmi kurumlar dı - şında kullanıma açılan yapılar ya doğanın yıpratıcı etkisi ile yada insanların speküla - tif amaçla kullanımından dolayı yavaş yavaş yok olmaktadır.

Bu yapılar korunmalıdır.Çünkü; Anıtlar mede - niyet tarihinde yeri ve payı olduğunu iddia eden ülkelerin öz malıdır. Buna karşın neka - dar iyi onarım görmüş olursa olsun modern bir işlevle görevlendirilmeyen eski yapılar tahripten uzak kalamamaktadırlar. Eğer onarı - lan bu yapılara yeni bir fonksiyon verilip kullanılmıyacaksa sonsuza kadar da korunma - larının kültürel açıdan çok büyük bir yarar sağlamayacağı kesindir."En iyisi bu yapıla - rın tespit çalışması yapıldıktan sonra yer - lerine yeni yapıların yapılması olacaktır.Fa - kat günümüzde bu yapılar çok değişik amaçlar la kullanıldıklarına göre ekonomik ömürleri sona ermemiştir, Yeni bir fonksiyon verilerek de kullanılabilirler. Burada sorun yapıya ne yönde fonksiyon verilebileceğidir. Yapıların sahip olduğu mekansal özellik kullanım yönü - nü bir bakıma belirlemektedir. Örneğin: Bu yapılar büro, çarşı, müze ve otel olarak kul - lanılabilir. Fakat kanımızca ülkemizin sahip olduğu turizm ponansiyeli ve konaklama yapı - sı ihtiyacı göz önüne alınırsa en uygun yön - tem konaklama yapısı olarak kullanımı olmalı - dır. Ayrıca ülkemize gelecek turistleri gez - mek görmek isteyecekleri yapılarda ağırlamak, metropol kent yaşantısından kaçarak tatil ya - pan insanları en azından 500 yıl öncesinin mekanında barındırmak, kanımca bu yapıların tercih edilmesinde yeterli gerekçeyi sağla - mış olacaktır.

- (1)- Akçura, Necla.Yabancı Ülkelerde Eski Eserlerin Korunması, Mimarlık, sayı 8, S.13, Ağustos 1973
(2)- Aynı,S.14

III. BÖLÜM - YENİDEN KULLANIMDA ÇIKACAK SORUNLARIN BELİRLENMESİ :

Gerek Selçuklu, gerekse Osmanlı hanları, dönemlerinin yapısal ihtiyaçlarını karşılamak üzere form ve fonksiyonu bünyesinde bulunduran bir yapısal organizasyon bütünüdür. Bu yapıların günümüzde tekrar kullanımında sorunların çıkacağı kaçınılmaz bir sonuçtur. Burada önemli olan sorunların belirlenip sistemli bir planlama ile çözüme ulaştırılmasıdır. Yeniden organizasyonda sorunları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

- . Çevresel sorunlar
- . Fonksiyonel sorunlar
- . Yapısal sorunlar

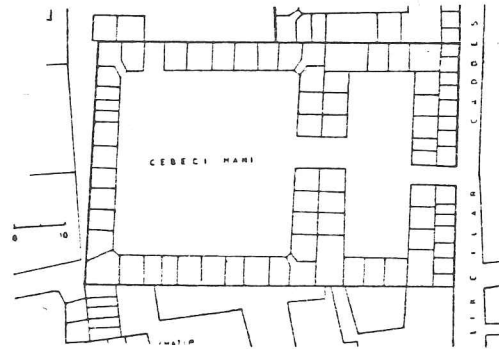
III. 1.- ÇEVRESEL SORUNLAR :

Tarihsel süreklilik içinde, toplumların gelişimi, mekan düzenleme sanatı olan mimariyi de etkilemiştir. Kullanıcı gereksinimlerinde ki değişimler, değişik amaçlar yada değişik toplumsal anlayışla biçimlendirilen yapıların (hanların) günümüzde tekrar kullanımında sorunlar yaratacağı doğaldır. Burada önemli olan çıkacak bu sorunların kabul edilebilir sınırlar içinde kalmasıdır. IV: bölümde tablo halinde verilen yapılar incelenecek olursa değişik amaçlarla tasarlanan yapılar, günümüzde çok değişik amaçlar için kullanılmaktadır. Sosyal çevredeki değişimlere rağmen mevcut yapıların günümüzde tekrar kullanımında dikkat edilecek en önemli konu mevcut form içerisine sonradan yerleştirilen fonksiyonun form ile çelişmeyecek, bir tür olmasını sağlamaktır.

Yeniden kullanımda çağdaş mekan anlayışı ile çelişecek noktaların kullanıcıların öz verisi ile çözümlenecek sorunlar olmasına karşın yapay çevredeki sorunlar ekonomik güç ve köklü çözümler gerektirecektir.

Bu sorunların başında yapı ölçeğindeki sorunlar gelmektedir. Dış etkenler nedeni ile yapının bünyesinde meydana gelen fiziksel ve kimyasal bozulmalar yapının yeniden kullanımını etkilemektedir. Buna karşın bu sorunlar kontrol edilebilir niteliktedir. Eskiye malzeme ve ekipmanı yenileyerek veya değiştirerek yada gerekli malzeme hiç yoksa (1) ilave ederek, mevcut yapı düzeninin yeniden organizasyonu mümkün olabilmektedir. Buna karşın yapı ölçeğindeki sorunların çözülmesi bu yapıların yeniden kullanımını için çoğunlukla yeterli olmayacaktır. Bunun için yapı çevresinin titizlikle ele alınması gerekmektedir.

Kentlerdeki işlevsel alanların net olarak ayrılması, genellikle kentlerin ticaret merkezlerinde bulunan han yapılarını büyük ölçüde etkilemiştir. Yanlış şehircilik kararları, yada bu bölgelerle ilgili şehircilik kararlarının olmaması, kentlerin tarihi merkezlerinde arsa bedellerinin çok yüksek olması, insanların yatırım yapmadan, yada çok az yatırım yaparak gelir sağlamak düşüncesi ile bu bölgelerde oluşturulan düzensiz ve sağlıksız yapılanma çevrenin büyük ölçüde bozulmasını sağlamıştır. (bkz.f.84.-85.rsm.31.)

R. 31. Cebeci Hanı planı. (2)

F. 84. Cebeci Hanı iç avlu.

F. 83. Cebeci Hanı iç avlu.

- (1) Buna örnek olarak elektrik, su ve havalandırma tertibatları verilebilir.
- (2) Güran ön.ver. S.210.

Taşıdıkları ekonomik ve kültürel değerleri bakımından han yapıları konaklama amacına yönelik tek başlarına kullanılabilir olmasına karşın, çevre etütleri yapılarak, bu bölge - ler yeniden düzenlenmez ve çevresinden soyutlanarak tek başlarına organize edilirlerse; yapılacak çalışmalar yapıyı onarmaktan öteye gitmeyecektir. Bunun için onarımı yapılacak tarihi yapılar çevresinden ayrı düşünülmemeli ve yapı birimlerinin tek tek onarımı yeri ne seçilecek bölgede genel düzenleme çalışmaları yapılmalıdır.

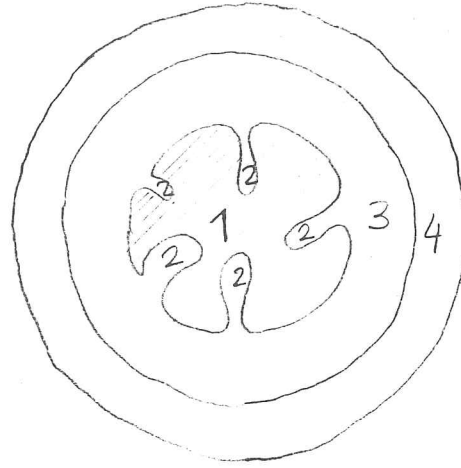
Alınacak şehircilik kararları ile bu bölge - lerden soyutlanan konut yerleşimlerinin dıştan içe doğru bu bölgelere girmesi için özen dirici kararlar alınması sağlanmalıdır. Ancak böylece bu bölgeler insanların sadece gün ışığında korkmadan girdikleri yerler olmaktan çıkip günün bütün saatlerinde yaşayan bölgeler olacaktır. Ayrıca alınacak şehircilik kararları ile bazı cadde ve yollar araç trafiğine kapatılarak yayaların daha özgür dolaşmaları sağlanmalıdır.

Bölge içerisinde oluşturulacak meydanlar çevresinde düzenlenecek yeni aktiviteler ile bölgenin çekiciliği artırılmalıdır. Yapılacak bu çalışmaların acelecilik yapmadan emin ve kararlı bir şekilde dıştan içe doğru yapılması ile ancak gerekli süre sonunda başarıyla olacağı kuşkusuzdur. Çalışma yöntemi (şema I) de gösterilmiştir.

Şemada ifade edilen bölgeler aşağıda verilmiştir.

- 1- Bozulmaya uğramış çevre,
- 2- Kentsel çevre içerisinde yapılacak düzenleme ve yeni aktiviteler,
- 3- Düzenleme çalışması yapılmazsa bozulacak yeni kentsel alanlar,
- 4- Tam gün yaşayan kentsel alanlar.

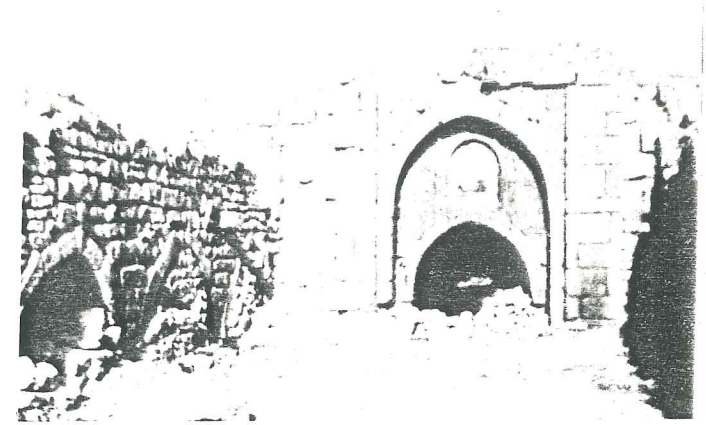
ŞEMA I

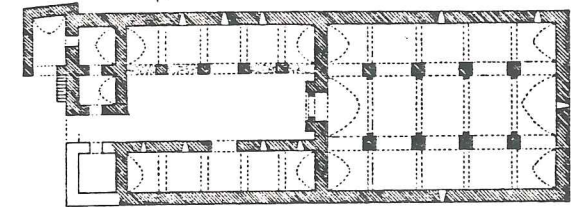
Şemada ifade edilen kentsel aktivite alanı halkalarını içten dışa doğru artırmak mümkündür. Tarihsel çevreler için yeni düzenleme kararları alınmaz ve çalışmalar yapılmazsa bu şemadada ifade edildiği gibi bir içteki alan daha dışta kalan yerini alacak ve çevresel bozulma daima artan bir grafik eğrisi gösterecektir.

Kentsel mekanlardaki bozulma oranının çok yüksek olmasına karşın kırsal kesim yapılarında çevresel bozulma çok büyük boyutlara ulaşmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde açıklandığı gibi bu yapıların karayolu ulaşım ağı ile olan ilişkisi büyük ölçüde devam etmektedir. yeniden kullanımda bu özelliğin büyük bir avantaj olacağı kesindir. Değişim olarak bazı yapıların baraj ya da gölet alanları içinde kaldığı (1) düşünülürse bunun kentsel alanlardaki çevresel değişime göre oranlanamayacak kadar küçük boyutlu olduğunu belirtmek gerekir. (bkz. f. 86. rsm. 32) Doğal çevrede oluşan bütün değişimler göz ardı edilebilir niteliktedir. Buna karşın yapay çevredeki değiş

melerin yeniden düzenlemede ekonomik güç gerektirmesi açısından sorun olacağı gerçektir. Ekonomik sorunların büyüklüğü kesindir. Fakat Türkiye'de uygulana gelen Vakıflar sistemi göz önüne alınırsa bu tür yapıların gelir getiren aynı tür yapıların gelirleri ile onarımı yöntemi sorunları çözecektir.

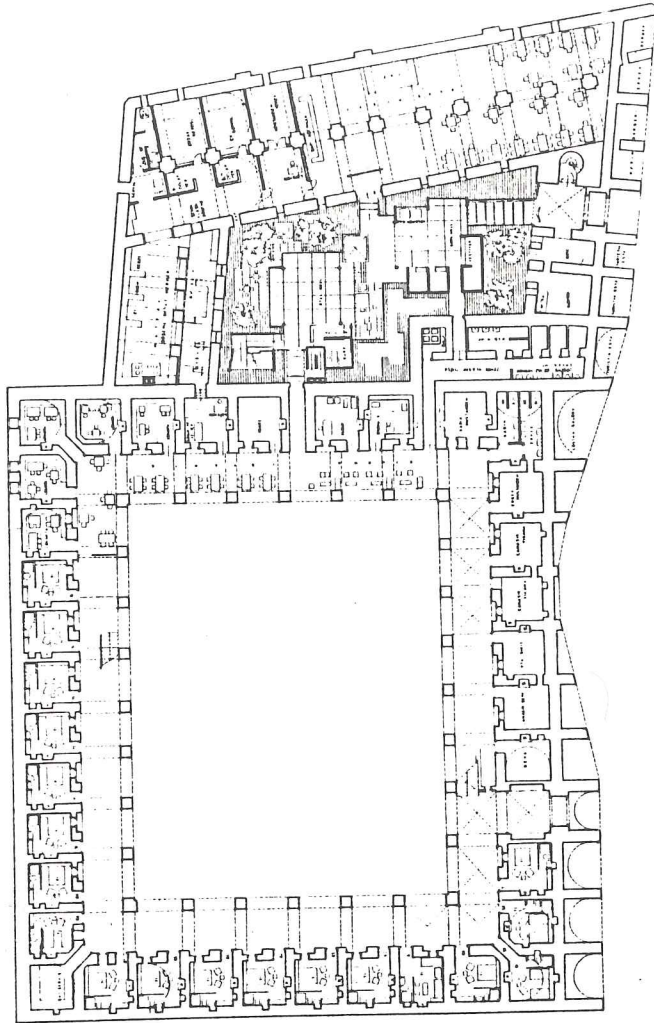
F. 86, Altınapa Hanı avlu içi. (2)

R. 32. Altınapa Hanı planı. (3)

- (1) Altınapa Hanı, Altınapa Barajı suları altında kalmıştır.
- (2) İnter. ön.ver. S. 14.
- (3) İnter. ön.ver. S. 14.

R.- 35: Edirne Rüstempaşa Han'ı Revitalizasyon projesi zemin kat planı. (1)

Aydınlatma probleminin çözümünde dikkat edilecek konu yararlanılacak aygıtın, yapının bir parçası olmadığı bunun sonradan eklendiğinin dekoratif öğelerle sergilenmesidir. Örneğin: Aygıtın tavadan sarkması yada duvara monte edilmesi yerine, bölgesel aydınlatma için kullanılan hareketli elemanlardan yararlanılmalıdır.

Isıtma probleminin çözümünde; Odalarda bulu-

nan ocakların kullanımının yeterli ve ekonomik olmayacağı kesindir. Bu sorunun çözümünde merkezi ısıtma kullanılmalı buna karşın radyatör gruplarının mekanlarda uygulanacak içsel düzenleme (dekorasyon) yöntemleri ile mümkün olduğunca gizlenmesine çalışılmalıdır.

Bir çok han yapısında yatak odalarının direk dış ortama açılması bu mekanlarda sabit bir ısı düzeyinin sağlanmasını imkansız kılacaktır. Bunun için yapının bulunduğu iklim kuşağı ve kullanım sürekliliği değerlendirilerek iç avlunun üzerinin kapatılması veya kapatılmaması kararı verilebilir. Bu karar için aşağıdaki tablodan yararlanılabilir. (bkz. tablo: 5.)

TABLO : 5

YÖRE İKLİMİ	KULLANIM SÜRESİ VE KARAR			
	4 Mevsim	Karar	Yaz Ayl.	Karar
SICAK	*	Örtülmeli	*	Örtülmemeli
ILIMAN	*	Örtülmeli	*	Örtülmemeli
SOĞUK	*	Örtülmeli	*	Örtülmemeli

Yukarıdaki tabloya karşılaştırmalı örnek verilecek olursa:

ANTALYA, EVDİR HAN:

Yöre iklimi: Sıcak

Kullanım süresi: Yapının sahip olduğu bölgesel sadece turistik amaçla ve yazın kullanıma açılması düşünülebilir.

Karar: İç avlunun üzerinin örtülmesine gerek yoktur.

İSTANBUL, TAŞ HAN:

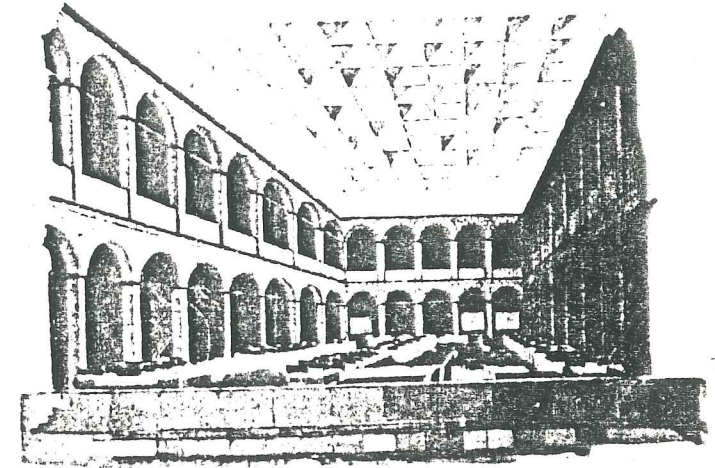
Yöre iklimi: Ilıman

Kullanım süresi: Yapının kent bütününde sahip olduğu yer, iç ve dış turizm cevap verebilecek nitelik

tedir. Yapı bütün bir yıl kullanıma açılabilir.

Karar: İç avlu üzeri örtülmelidir. Örnek için (bkz.rsm.36.)

Yatak ünitelerinde kat yüksekliklerinin günümüz konaklama yapılarındakine oranla fazla olması, odalarda ocak ve baca bulunması bu ünitelerin havalandırma problemini çözecektir. Genel ve büyük mekanlarda mekanik havalandırma zorunlu olursa; Yapısal sistem zarar vermiyecek ve içsel düzenleme (dekorasyon) öğeleri ile gizlenecek şekilde düzenlenmelidir.

R. 36. İstanbul Taşhan Revitalizasyon, Perspektif. (2)

(1) Roleve Resterasyon Dergisi Vakıflar G.Md. Yayınları sayı 3, S. 28

(2) Yapı Dergisi, sayı 31, S. 36.Yıl 1979.

Bölüm I. 1.1 ve I. 2.1 de belirlenen yapı tiplerinin servisler açısından taşıdığı olumlu ve olumsuz yönler için, (bkz.tablo VI.)

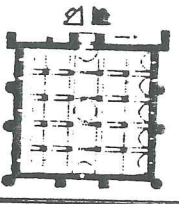
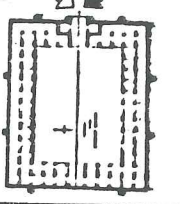
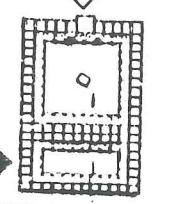
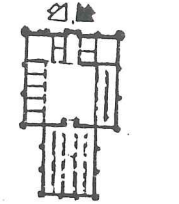
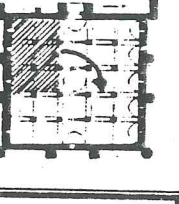
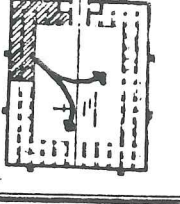
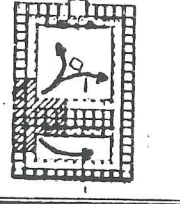
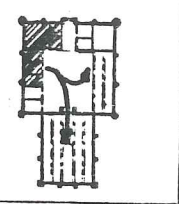
Servis ilişkilerinin ifade edildiği tablo VI dan da görülebileceği gibi, kapalı, tek avlulu ve karma mekanlı han yapılarına servis ve müşteri girişi aynı yerden yapılabilir. Yapısal olanakların zorlanamayacağı, diğer bir deyişle yapılara ikinci bir giriş açılmayacağı düşünülürse, yapının böylece kabul edilmesi ve müşterinin girişi kullanmadığı zaman dilimlerinde servis hizmetlerinin yapılması gerekecektir.

Kapalı, tek avlulu ve karma mekanlı han yapılarında tek giriş olduğu için bulunan bu olumsuzluk çok avlulu han yapılarında görülmemekte, yapıda bulunan ikinci bir kapı değişik dış bağlantılara olanak vermekte ve böylece servis olumsuzlukları bir ölçüde ortadan kalkmaktadır.

Han yapılarının basitliği ve sadeliği gözönüne alınır; Mekanlar arası ilişkisinde sorun yaratacağı kesindir. Buna karşın mekanlar arasında yapılacak içsel düzenleme ile bu sorunun kısmende olsa çözümü mümkündür.

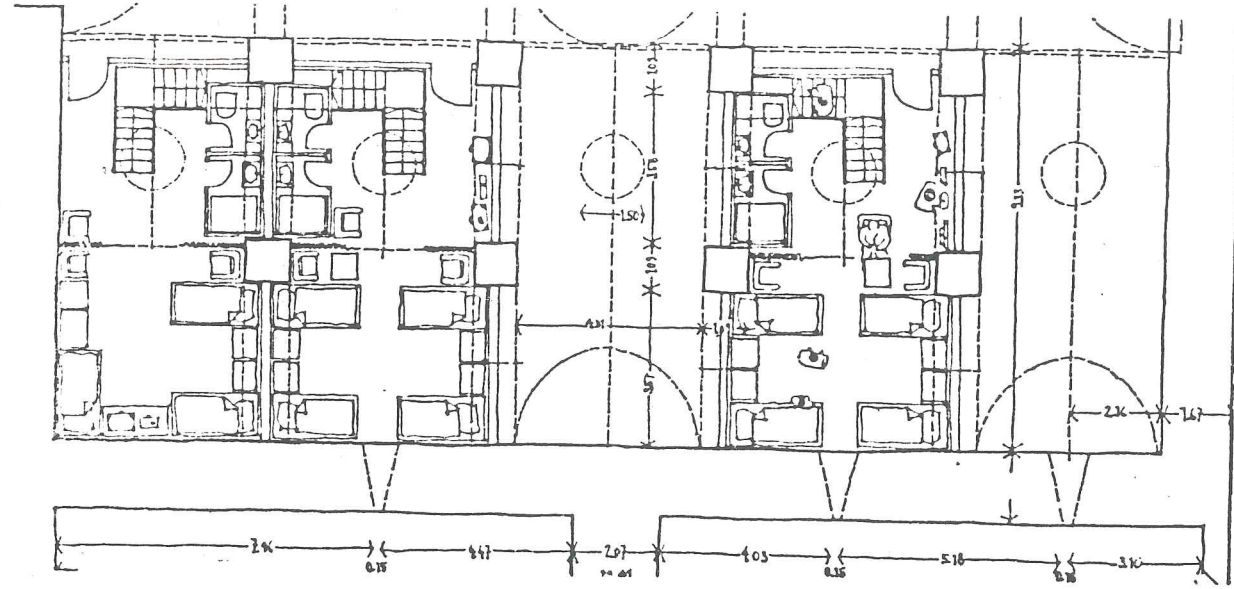
Var olan mekanların olduğu gibi kullanımı, günümüz mekan anlayışı ile çelişkiler yaratabilir. Bu durumlarda, han ve kervansarayların yapısal bünyesi bozulmaması koşuluyla ek lentiler yapılabileceği gibi, yapının yatayda ve düşeyde bölünmeside düşünülebilir. (bkz.rsm. 38.-39.) Böylece oluşturulacak yeni mekanlarda fonksiyonel sorunlar tasarımcının kontrolü altına alınmış olacaktır.

TABLO VI: Servis ilişkileri.

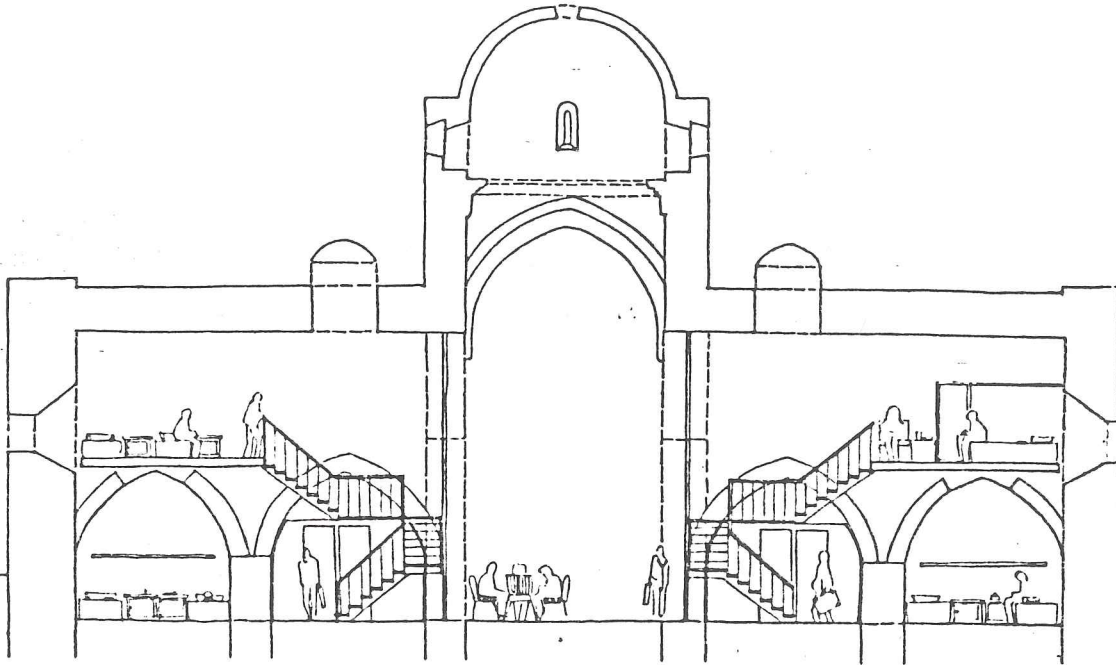
SERVİS TURU	YAPI TİPİ			
	KAPALI	AÇIK TEK AVLULU	(AVLULU) ÇOK AVLULU	KARMA MEKANLI
YAPIYA SERVİS				
DEĞER LENDİRME	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ
MEKANA SERVİS				
DEĞER LENDİRME	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU

◆ SERVİS GİRİŞİ
◇ MÜŞTERİ GİRİŞİ

▨ SERVİS MEKANI
□ HİZMET MEKANI

R. 38.- Han mekanlarının düşey elemanlarla bölünmesi, yeni mekanlar oluşturulması için bir yöntem olarak düşünülmelidir. (1)

R. 39.- Kat yüksekliği fazla yapılarda yapıya ikinci bir döşeme yapılarak olumlu mekanlar oluşturulabilir. (2)

- (1)- CİNER, Ender. Karawanserei in der Türkei
Reaktivierung von Ruinen Neue Nutzung
als Hotel, Baumeister, S. 982, 11/1978.
(2)- CİNER, aynı, S. 984.

IV. BÖLÜM : YENİDEN KULLANIMDA OLABİLİRLİĞİN İNCELENMESİ :

Yapılar kullanım amaçları ile orantılı olarak değişen bir ekonomik ömüre sahiptirler. Örneğin; Bir ibadet yapısı mekan kavramını yitirmedikçe kullanılmasına karşın bir fabrika yapısı, teknolojinin gelişmesi ile orantılı olarak geçerliliğini yitirmekte, ya yeni eklerle tekrar kullanıma açılmakta, ya da yapının yeni den inşa edilmesi yoluna gidilmektedir. Sanayi yapılarının yıkılıp yerine yenilerinin yapılmasının kabullenilebilir öneriler olmasına karşın, tarihi yapıların yıkılıp yerine başka yapıların yapılması tarih bilincini ve geçmişi reddetmek olacaktır.

Günümüzde, mimari olanaklar içerisinde, her türlü yapıya yeni bir fonksiyon vermek mümkünür. Önemli olan yapının mekansal özelliği ve çağdaş mekan anlayışı ile çelişmeyen öneriler sunulabilmesidir. Avrupa ülkelerinde tarihi yapıları korumak amacıyla bu yapılara yeni fonksiyonlar getirilmesi için yarışmalar düzenlenmekte ve çözüm önerileri alınmaktadır. Örneğin: İtalya'da Floransa Belediyesi, Santa Croce bölgesindeki Le Murate hapishanesinin yeniden düzenlenmesi için bir yarışma açmış ve tasarımcılardan var olan yapılara mimari ve kültürel değerleri doğrultusunda yeni işlevler (Akademik çalışmalar: Kütüphane, arşiv müze; Sosyal servisler: Yaşlılar için konut; Ticari işlevler: Atölye, büro) gibi yeniden kullanılacak mekanlar düzenlenmesini istemiştir. (1) Yukarıdaki örneğin verilmesinden amaç fonksiyonel açıdan birbirine tamamen ters olan iki kullanım şeklinin ardarda aynı yapıda düzenlenmesinin istenmesidir.

Yeniden kullanımın ülkemizdeki örnekleri tablo: VII'de verilmiştir.

TABLO: VII

YAPININ TASARIM AMACI

Askeri Kışla

İtalyan Konsolosluk Binası

Saray Binası (Cemile ve Münire Sultan Sarayları)

Edirne, İstasyon Binası

İş Hanı
Istanbul III. Vakıf Hanı

Otel (Ankara Palas)
Ankara Vakıf Oteli

Saray Binası
Yıldız Sarayı Ek Binaları

ŞİMDİKİ KULLANIM ŞEKLİ

Üniversite Binası İ.T.Ü. (Taşkışla Binası)

Maçka Teknik Lisesi

Üniversite Binası
Mimar Sinan Üniversitesi Binaları

Trakya Üniversitesi Binaları

Konut

Vakıflar Müzesi Yapılmak Üzere Boşaltılmış Durumda

Yıldız Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi ve Rektörlük Binaları

Tablodaki örneklerde görüldüğü gibi değişik amaçlarla tasarlanan yapıların, günümüzde tekrar kullanımı mümkün olmaktadır. Bu arada mevcut form içine yerleştirilen fonksiyonda bazı eksiklikler olabileceğini ancak bunların kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığını belirtmek gerekir.

Günümüzde tarihi yapıların taşıdıkları kültürel değerlerden dolayı yıkılması en son çare olarak düşünülmektedir. Yukarıda açıklandığı gibi, yapı tek başına düşünülürse, ne amaçla yapılmış olursa olsun yeniden kullanmak söz konusu olabilmektedir.

Ceza evi olarak tasarlanan bir yapının günümüzde akademik çalışmalar için yeniden kullanıma açılması söz konusu olursa; Asıl amacı

konaklama ve ticaret olarak tasarlanan han ve kervansarayların günümüzde konaklama amacıyla yeniden kullanımında çok büyük çelişkiler çıkmayacağı inancındayım. Yinede tüm han ve kervansarayların birer otel yapısı olarak kullanılması ütopyik bir düşünceden öteye gitmeyecektir. Bunun için bu yapıların çevresel ve mekansal özellikleri büyük önem taşımaktadır.

(1) Mimarlık, 85 / 8 Yıl, Sayı 218.

IV. 1.- ÇEVRE ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ :

Araştırmanın üçüncü bölümünde açıklanan çevresel sorunlar ve veriler han yapılarının konaklama amacıyla kullanımını etkileyecektir.

Han yapıları, çoğunlukla kentlerin tarihsel süreklilik içerisinde, merkezini oluşturan bölgelerinde bulunmaktadır. Tarihsel ve kültürel değerlerimizi gezmek ve görmek için ül kemize gelen turistleri tarihi bir han yapısında ağırlamak, böylece gezmek ve görmek isteyecekleri bir çevre içerisinde bir süre de olsa konaklamalarını sağlamak kanımca bu yapıların kullanılmasında yeterli gerekçeyi sağlamış olacaktır.

Bu gerekçenin, tek başına, bir ölçekte yeterli olmasına karşın, düzenlenecek tur faaliyetleri ile desteklenmezlerse bütünüyle yeterli olmayacağı kesindir. Örneğin ülkede organize edilecek bir turizm firması yardımıyla, turistlere beşyüzyıl öncesi Anadolu turu yaptırılabilir. Kırsal kesimde bulunan han yapılarının kullanımı ancak böyle mümkün olacaktır. Düzenlenecek bu turlarda Anadolu seyahatlerinin özellikleri sergilenirken, tur güzergahlarında veya yakın çevresinde bulunan tarihi ve doğal güzelliklerden, geleneksel olarak tekrarlanan şenliklerden yararlanılabilir.

Bu turları Anadolu bütününde parçalara ayırmakta mümkün olacaktır. Böylece, öncelikle organize edilecek bir tur güzergahındaki yapıların gelirleri ile diğer bölgelerdeki yapıları onarmanın ekonomik problemleri de çözülecektir.

Bu tur için bir prototip çizilecek olursa örneğin; Antalya- Nevşehir arasında kuzeyden gidip, güneyden dönüş şeklinde düzenlenecek bir turda şu yapılardan yararlanılabilir.

- * Antalya'dan hareket, EVDİR HAN'da konaklama.
- * SUSUZ HAN'da dinlenme, yemek, film veya slayt gösterisi.
- * İNCİR HAN'ında konaklama.
- * Isparta kentinde konaklama, çevre kültürel değerlerinin ve üretim biçimlerinin tanıtılması (Gül bahçeleri gezintisi)GIYASETTİN KEYHÜSREV HAN'ında dinlenme film veya slayt gösterisi.
- * Gelendost kasabası KUDRET HAN'ında konaklama.
- * Hüyük kasabası KIRELİ HAN'da dinlenme çevrenin tanıtılması.
- * Aşağıcıçıl, ELİKESİK HAN'da konaklama.
- * Konya kentinde konaklama, kent tanıtılması varsa Mevlana şenliklerinin incelenmesi.
- * SULTAN HAN'ında konaklama, çevrenin tanıtılması.
- * KILIÇASLAN HAN'ında dinlenme, yemek, film veya slayt gösterisi.
- * ALAY HAN'da konaklama, çevrenin tanıtılması.
- * Nevşehir ilinin tanıtılması, DAMAT İBRAHİM PAŞA KERVANSARAY'ında konaklama.Kent ve çevresi ölçeğinde düzenlenecek küçük turlarla Ürgüp, Göreme ve Avanoz ilçelerindeki tarihi vedoğal güzelliklerin tanıtılması.

Geri dönüşte, gidişte kullanılan hanların mola için, mola için kullanılan hanlarında mekansal özellikleri uygunsa konaklama için kullanımı doğru olacaktır. Konya ilinden sonra güney yönünde devam edilip şu yapılardan yararlanmak mümkün olacaktır.

- * SEYFETTİN FERRUH HAN'ında dinlenme ve çevrenin tanıtılması.
- * ORTAPAYAM HAN'ında konaklama.
- * NIKSAR HAN'ında dinlenme ve çevrenin tanıtılması.
- * BURMA HAN'ında mola, çevrenin tanıtılması.
- * TOL HAN'ında mola, çevrenin tanıtılması.
- * KARGI HAN'ında mola, Manavgat gezintisi.
- * BELKIS HAN'ında mola, çevrenin tanıtılması.
- * Antalya kentine varış, tur sonu.

Yukarıda prensip olarak kırsal kesim han yapılarının kullanımına yönelik bir tur programı belirlenmiştir. Kentlerde ve kırsal kesimde bulunan yapıların kullanımı ile çok değişik Anadolu turları düzenlemek mümkün olacaktır.

IV. 2.- YAPISAL ÖZELLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Araştırmanın birinci bölümünde Anadolu Selçuklu ve Osmanlı hanlarının plan ve mekansal özellikleri açıklanarak dört ana grupta toplanmıştı, bunlar:

- 1- KAPALI TİP HANLAR,
- 2- TEK AVLULU HANLAR,
- 3- ÇOK AVLULU HANLAR,
- 4- KARMA MEKANLI HANLAR,

Belirlenen bu dört ana grubun önceki kullanım şekli ve yeniden kullanımda mekansal boyutun taşıdığı önem göz önüne alınarak, kat özellikleride tablo VIII'de verilmiştir.

Yeniden kullanım açısından yukarıda yapı tiplerinin incelenmesi:

1.- KAPALI TİP HANLAR : Bu gruba giren yapıların bir otel yapısı olarak kullanımı yapısal form ve çağdaş fonksiyonlarla çelişki yaratacaktır. Bu tip yapıların çoğunlukla kırsal kesimde ve ulaşım yollarına yakın olmaları gözönüne alınacak olursa, şehirlerarası seyahat eden yolcuların ihtiyaç molalarında ve düzenlenecek turistik turlarda; Turistik eşya satımı, yörenin tarihsel- kültürel değerlerinin film veya slaytlarla gösterildiği yapılar olarak kullanmak mümkündür.

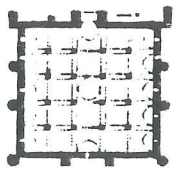
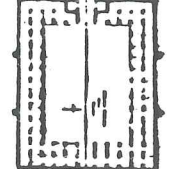
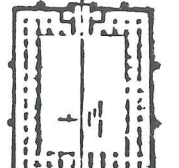
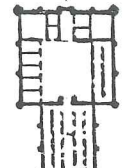
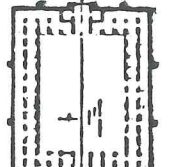
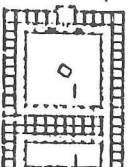
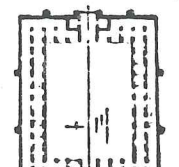
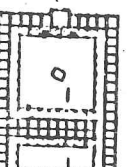
2.- TEK AVLULU HANLAR : Bu grupta bulunan hanlar, sahip oldukları mekansal özellikler bakımından, bir önceki gruba göre avantajlar taşımaktadır. Avlulu hanlarda tek bir mekandan özel birçok mekana geçilmiştir. Bu özel mekanların otel odası olarak düzenlenmesi, yapısal bazı sorunlar olmasına rağmen mümkün olacaktır.

Bu grupta bulunan yapıların çoğunlukla iki yada üç katlı olmaları; Zemin katın ve varsa bodrumun genel hizmetlere, üst kat veya katlarında yapma eylemine dönük kullanımı mümkün olacaktır.

Tek avlulu bu tip yapılarda bodrum bulunmaması halinde, servis mekanlarının oluşturulması olumsuzluklar yaratacaktır. Buna karşın avlu boyutlarının yeterli olduğu yapılarda, avlu bodrumunda oluşturulacak mekanların servisler için kullanımı yapıyı rahatlatacaktır.

3.- ÇOK AVLULU HANLAR : Bu gruptaki yapılar, mekansal özellikleri açısından tek avlulu grubun bir üst aşaması olarak gösterilebilir. Burada farklılık yapının ikinci yada üçüncü bir avluya sahip olmasıdır. Yapıya yeni bir fonksiyon verildiğinde; Yatma birimleriyle servis ve hizmet birimlerinin ayrı ayrı avlularda toplanma imkanı vardır.

TABLO VIII: Hanların Nitel Özellikleri Açısından Tiplenmesi.

MEKANSAL BOYUT	KULLANIM ŞEKLİ	KAPALI	AÇIK (AVLULU)		KARMA MEKANLI
			TEK AVLULU	ÇOK AVLULU	
TEK KATLI	KONAKLAMA				
	TİCARET + KONAKLAMA				
ÇOK KATLI	KONAKLAMA				
	TİCARET + KONAKLAMA				

4.- KARMA MEKANLI HANLAR : Bu grupta toplanan yapılar, değişik boyutlardaki mekanlara sahip oldukları için kapalı ve avlulu hanlara göre avantajlar taşımaktadır. Bu tip yapılarda, yapısal forma zarar vermemek koşuluyla kat yüksekliklerinden yararlanarak ilginç mekanlar yaratma olanağı vardır.

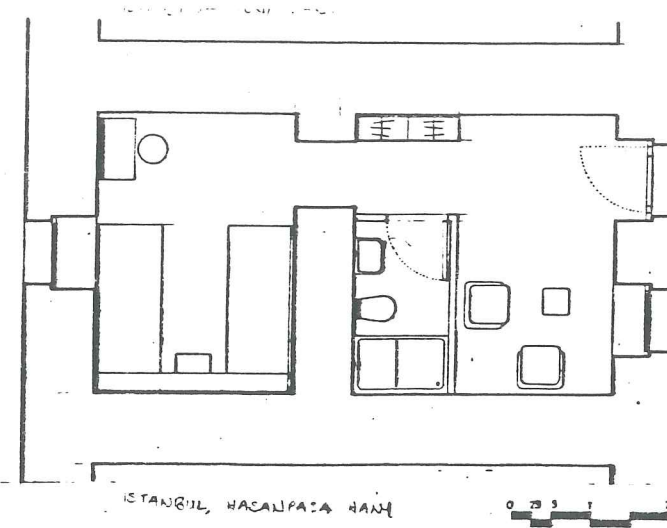

Resim 44 ve 45'te görülen odalar İstanbul Büyük Yeni Han ve Hasanpaşa Hanının birim ünitelerinin düzenlenmesi ile elde edilen ya tak odalarıdır. Bu üniteler içerisinde yapılan içsel düzenleme ile mekana, bakanlıkca yayınlanan nitelikler yönetmeliğindeki dört yıldızlı otel yatak odası nitel özellikleri kazandırılabilir. (bkz.Bölüm I. 5)

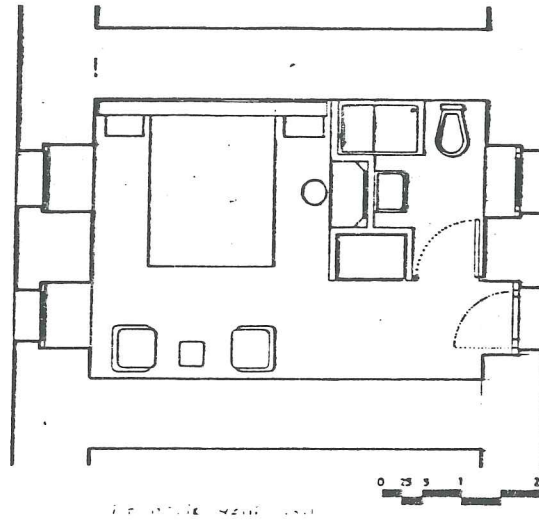
Resim 46'da görülen oda planı Edirne, Rüstem paşa Hanının yeniden kullanım için yapılan yatak odası planıdır. Mekanın taşıdığı boyutlar nedeni ile banyo hacimlerinde kuvvetli bir düzenlemeye gidilememiştir. Bunun için yatak odası üç yıldızlı otel odası nitel özelliklerini taşımaktadır. (bkz.Bölüm I. 5)

Resim 47 ve 48'de görülen oda planları,Avanos, Sarı Han kapalı mekanının birim ünitenin düzenlenmesi ile oluşturulan iki kat ayrı kullanımlı oda planlarıdır. Düzenlenen bu odalarda bakanlıkça belirlenen nitel özelliklere göre beş yıldızlı otel odası nitel özelliğine sahiptir. (bkz. Bölüm I. 5)

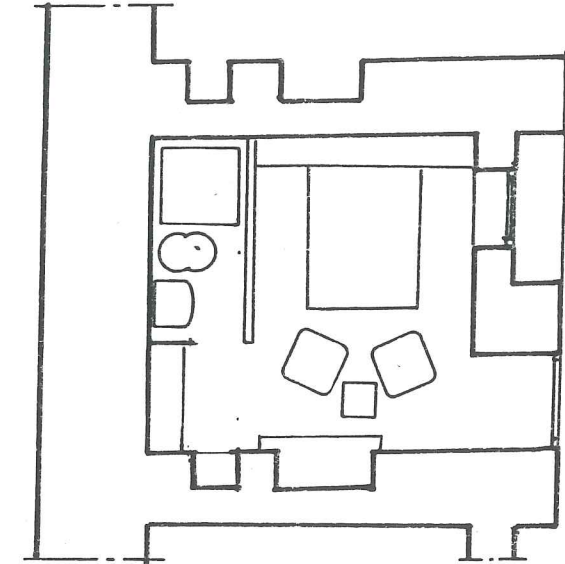
Yukarıdaki örneklerdende görülebileceği gibi, han yapılarının birim ünitelerinin sahip oldukları boyutlar, günümüz anlayışına göre yapılacak içsel düzenlemelerle otel yatak odası olarak kullanılabilir niteliktedir.

R. 44. . Hasanpaşa hanı birim ünite düzenlemesi

R.45. Büyük yeni han birim ünite düzenlemesi

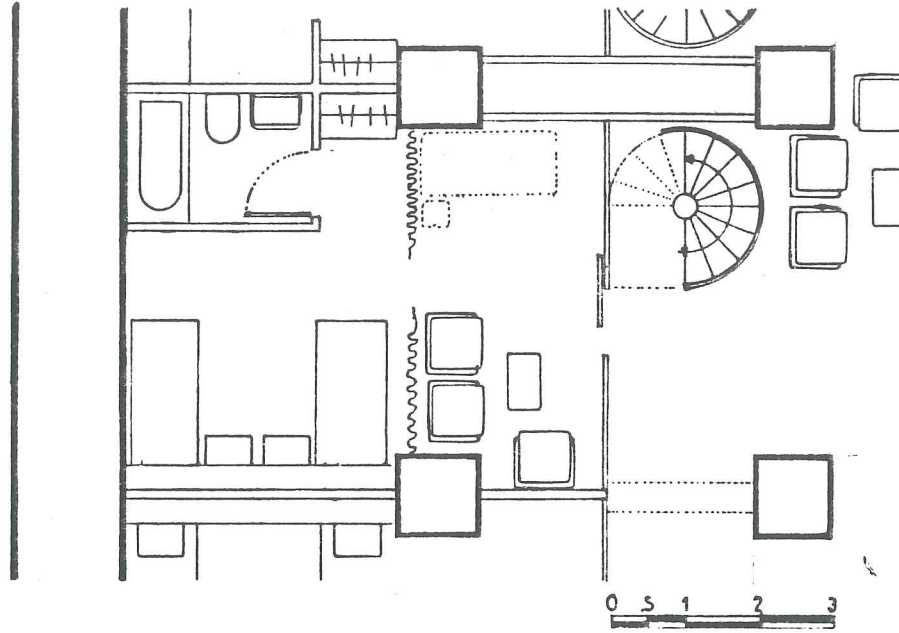
R. 46. Rüstempaşa hanı birim ünite düzenlemesi.

Han yapılarında çağdaş mekan anlayışı ile çelişki yaratabileceğine inandığım genel kullanıma yönelik (lokanta, gece kulübü, lobi, vb.) mekanlardan lokantanın incelenmesi ile olabirliğin belirlenmesine çalışılacak ve böylece konaklama yapısında bulunacak çok farklı kullanıma yönelik iki ayrı mekanın irdelenmesi ile karar aşamasına varılacaktır. Bunun yanında inceleme dışında kalan mekan türleri şematik planlar yardımıyla ifade edilecektir.

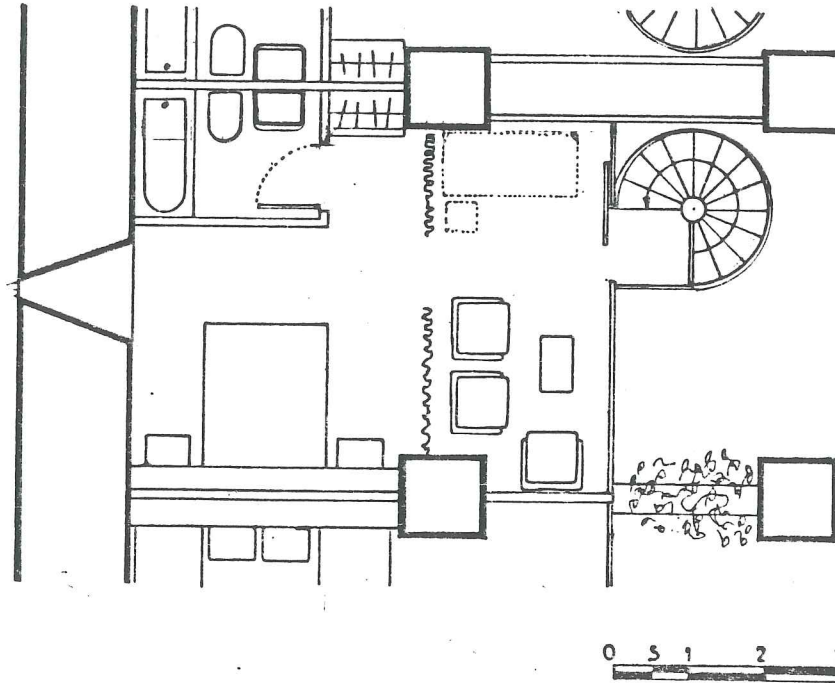
Bölüm III. 3, tede sözü edildiği gibi, günümüz konaklama yapılarında, genel kullanıma dönük mekanlar mümkün olduğunca düşey taşıyıcı ve duvarlardan arındırılmış mekanlardır. (bkz. rsm. 49)

Han yapılarında var olan mekanlar kullanıldığı için taşıyıcı ayakların pek büyük sorun olmamasına rağmen, mekanları ayıran duvarlar mutlaka servis sorunları yaratacaktır. Yapısal olanakların zorlanamayacağı gözönüne alınacak olursa, (bkz. Bölüm III. 3) bu mekanların olduğu gibi kabullenmesi ve içsel düzenlemeler ile çekiciliğinin arttırılması gerekecektir.

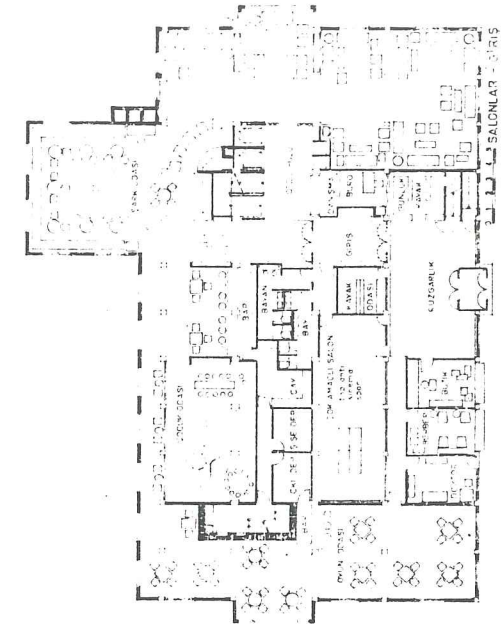
Resim 49 da görüldüğü gibi, günümüz konaklama yapılarındaki lokanta vb. mekanlarda insanlar askeri bir disiplinle sıralanan masasandalye düzeni içinde ağırlandırmaktadır. Çağdaş konaklama yapılarında geliştirilen bu kullanım biçimini, bazı küçük birimler içinde olsa han yapılarında da uygulamak mümkündür. (bkz. rsm. 50.-51.)

R.47. Avanos, Sarıhan kapalı mekan oda düzenlemesi zemin kat

R.48. Avanos, Sarıhan kapalı mekan oda düzenlemesi birinci kat

R. 49. Beceren otel giriş katı planı (1)

Yukarıda incelenen mekan türleri, yeniden organizasyon için olumlu sonuçlar verebilecek niteliktedir. Görüldüğü gibi han yapılarının yeniden organizasyonunda en önemli konu, yapının mekansal özelliklerinin belirlenmesi olacaktır. Ancak bu özelliklerin bilinmesi ile, yeniden organizasyonu düşünülen yapıda eylem alanı türleri belirlenmesine gidilebilecektir.

Han yapılarının belirli gruplar altında toplanabilir olmasına rağmen, her yapının kendi bünyesinde değişiklikler gösterdiği gözönüne alınarak (1) değişik yapılar için şematik öneriler verilecektir.

Kapalı tip hanlar için kullanım önerisi verilecek SUSUZ HAN, Antalya- Burdur yolunda, bu günkü yoldan daha doğuda Susuz köyü içinde dir.

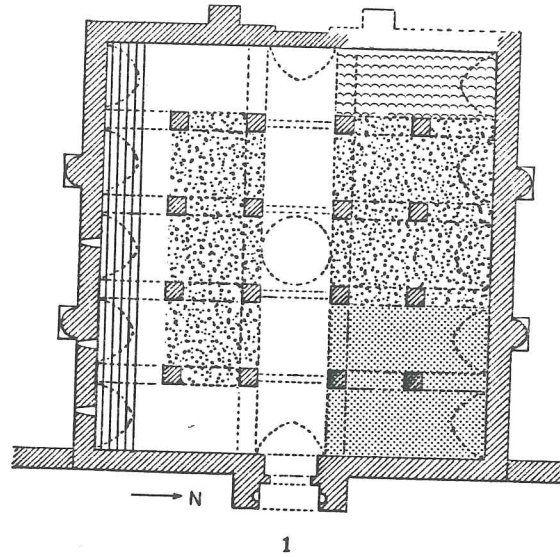
Yapı 25 x 26 metre plan ölçüsünde ve ortadaki kubbenin yüksekliği 13,60 metredir. (2) yapısı her iki yönde kolonlarla beş ayrı nef'e bölünmüştür. Selçuklu hanlarının genel özelliği olan savunma yapısı görünümünü bu yapıda izlemek mümkündür. Yapının dışa açılan pencereleri çok az miktarda, küçük boyutlu ve insan ölçülerine göre yüksekte yapılmıştır. Giriş aksındaki nef'in sağ ve solunda ki nefler yerden yükseltilmiştir.

Belirlenen han tipleri için kullanım yöntemleri bölüm IV. 2'de verilmişti. Oradada sözü edildiği gibi, bu tip yapıların otel vb. şekilde kullanımı olumsuzluklar getirecektir. Onun için bu tip yapılara lokanta, turistik eşya satımı gibi fonksiyonlar verilmesi, günümüz karayolu ulaşım açısından uzakta kalarlarında da bölgenin tarihi ve doğal güzelliklerinin turist gruplarına gezi öncesi bilgi verilmesi için film veya slayt salonları yapılmalıdır. (bkz. rsm. 52.)

Yukarıda mekansal özellikleri sıralanan eski

Antalya- Burdur yolundaki Susuz hanın yeniden kullanımı için düşünülen eylem türleri ve şematik öneri aşağıda verilmiştir.

Eylem alanları	ifade şekli
* Lokanta	
* Mutfak	
* Hediyeleşik eşya satımı	
* Film veya slayt salonu	

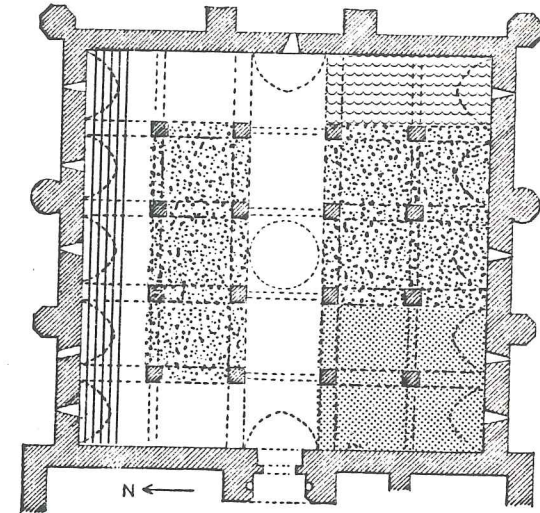
R. 52 : Susuz Han için yeniden kullanıma dönük plan şeması.

Bu tip yapılarda tek giriş olduğu için mutfak girişine yakın olması servisler açısından kolaylık sağlayacaktır. Bu yapıda giriş aksı olduğu gibi korunarak, yalın bırakılmış ve lokanta düzenlemesi yan neflere alınmıştır. Satış birimleri yan duvar boyunca sıralanarak yemek yiyenlerinde izleyebilmelerine olanak verilmiştir. Film- slayt gösterilerinin yapılacağı yer eylem türünün özelliğinden do-

layı dışa atılmasına rağmen kısmende olsa yemek yiyenlerinde izlemesini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

Tek mekanlı hanlar için ikinci önerimiz RUZ-APA HANI'dır. Yapı Konya, Akşehir yolunda, Konya'dan 6 km. kuzey batıdadır. Bugünkü devlet karayoluna 100 metre mesafededir.

Yapının ölçüleri dıştan dışa 29x30 metredir. Mekansal özellikleri Susuz Hanın benzeridir. Yapı yeniden onarılmıştır. (bkz. Bölüm I. 1, f.8., 9., rsm.2.) Yapının devlet karayoluna yakınlığı ve mekansal özellikleri gözönüne alınırsa Susuz han için önerilen kullanım şekli Ruz-Apa Hanı içinde geçerli olacaktır. (bkz. rsm. 53.)

R.53 : Ruz-Apa Hanı için yeniden kullanıma dönük plan şeması.

(1) Bu değişiklikler: Tek avlulu yapıların çoğunlukla bir girişli olmalarına rağmen Bursa Geyve Hanı üç girişli, çok avlulu yapıların ise genelde avlu sayısı kadar giriş kapısının bulunmasına rağmen İstanbul Taş han bir girişlidir. (bkz.rsm.22.)

(2) İltir, Ön.ver. S.47.

Açık (Avlulu) Tip Hanlar : Bu tip yapıların mekansal özellikleri bölüm I. 1 ve I. 2 de açıklanmıştır. İlgili bölümlerde açıklanan bilgiler yapı grubunun genel tip özellikleridir. Daha öncede belirtildiği gibi, yeniden kullanıma dönük çalışmalar için yapısal özelliklerin iyi bilinmesi ve bu bilgiler doğrultusunda çalışma yapılması gerekecektir.

Avlulu tip hanlar için kullanım önerisi verilecek EVDİR HAN, Antalya- Korkuteli yolunda, Uzunkuyu bölgesinde bulunmaktadır. Han yöresinin iklim özelliği gözönüne alınarak kışlık bölümsüz yapılmıştır. Yapının dış ölçüleri 55.0x69.5 metredir. Giriş simetri açınsındadır. Yapının kapalı kısmı (sadece üstü kapalı) revakı andırır tonozlu mekanlardan oluşmakta olup, ayakların arası 4.5 metredir. Bölüm IV.3. te yeniden kullanıma yönelik düzenlenen han odaları incelenecek olursa, Emdir hanının, birim ünitelerinin oda olarak düzenlenmesi mümkün olacaktır. Ayrıca kapalı kısmın revaklı oluşu genel kullanıma yönelik mekanların oluşturulmasını kolaylaştıracaktır.

Yapının kırsal kesimde bulunması, sadece turizm firmalarının getirecekleri turistler ve şehirlerarası yolculuk yapan kişilerce kullanılacak olması yapıda bulunacak aktiviteleri belirleyecektir. Emdir han için bu alanlar şöyle sıralanabilir.

Eylem alanları

İfade şekli

* Yatak odaları

* Servis mekanları
(çamaşır, ütü, depo vb.)

* Satış birimleri

* Mutfak

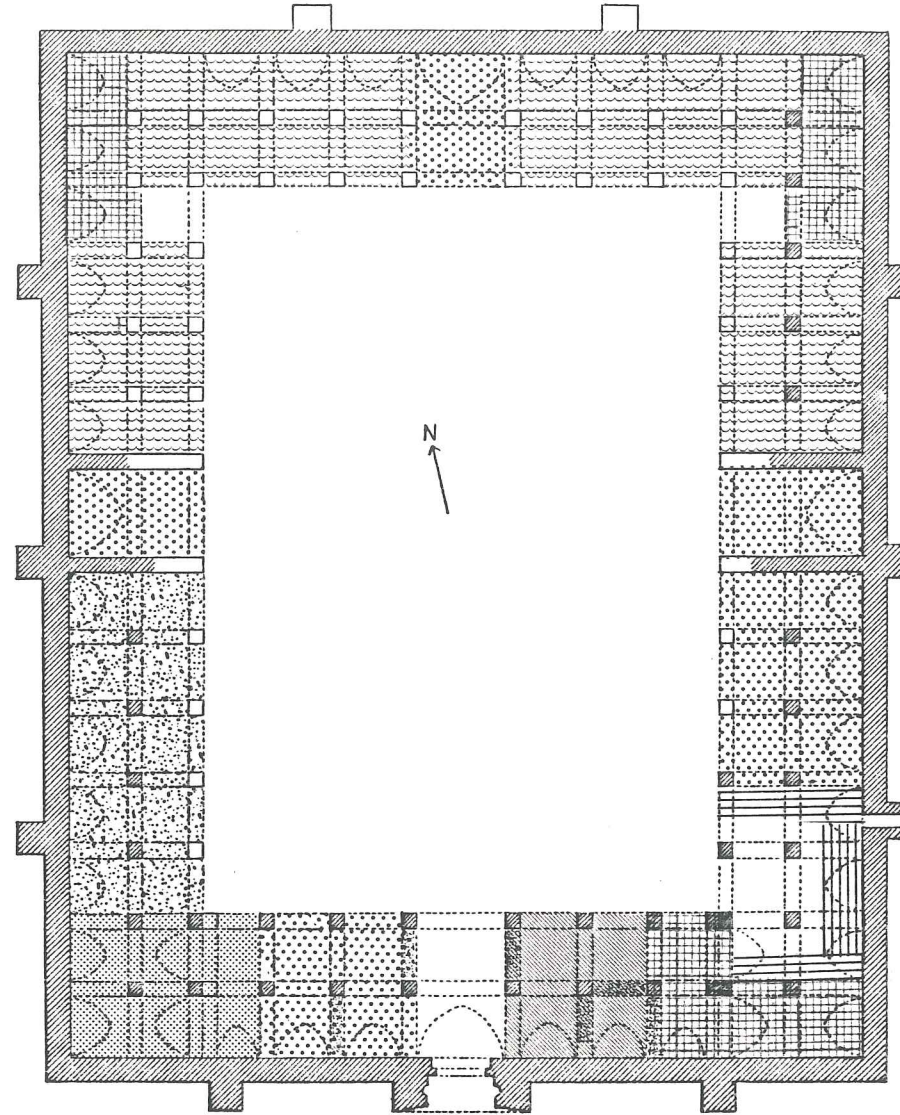
* Lokanta

* Yönetim

* Salonlar
(dinlenme, eğlenme, film- slayt kulüp vb.)

EVDİR HAN Yeniden düzenleme plan şeması

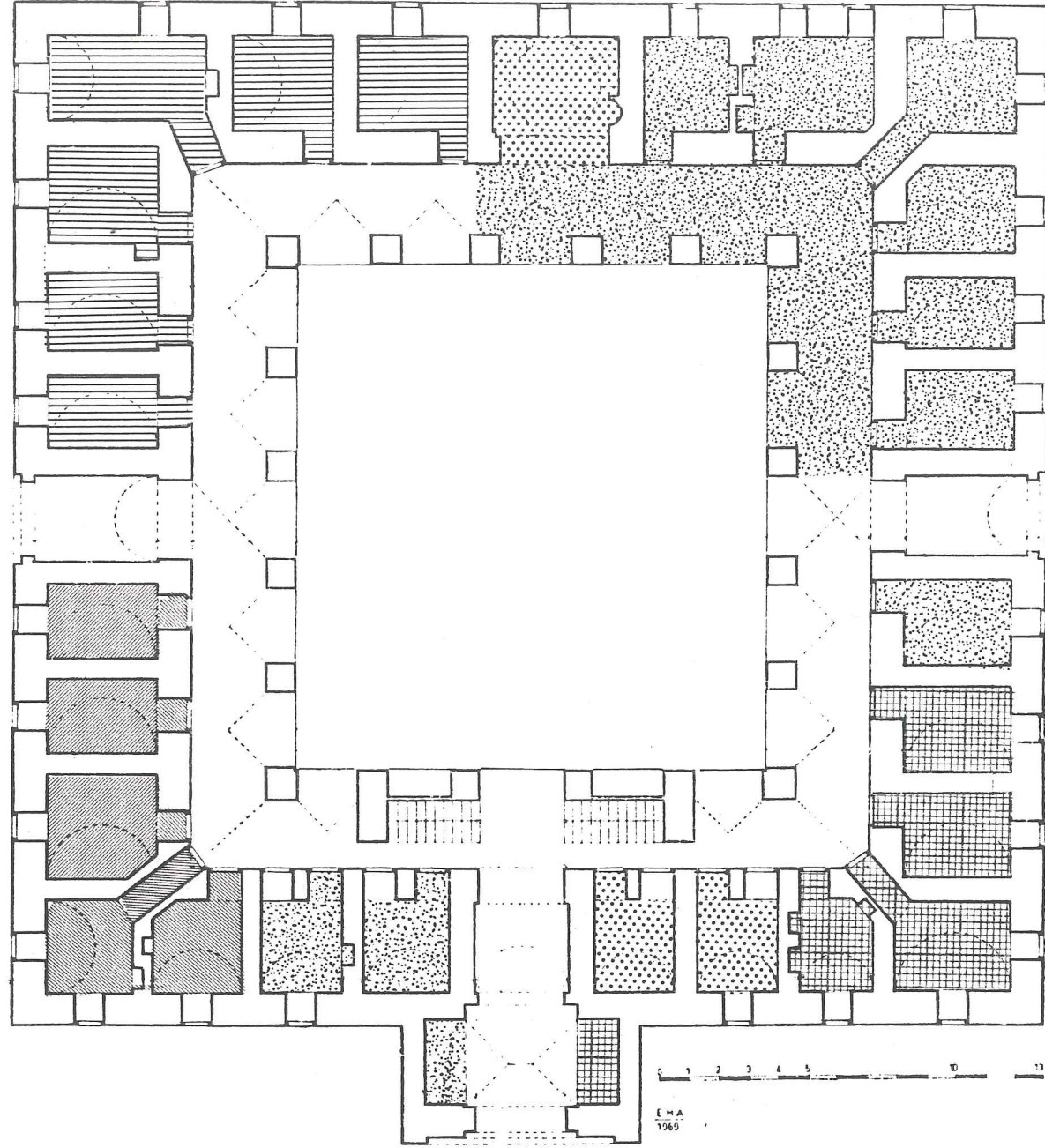
Avlulu tip hanlar için ikinci kullanım önerisi verilecek BURSA GEYVE hanıdır.

Yapı, avlu etrafında boyutları birbirine çok yakın odaların dizildiği kare bir forma sahiptir. Bölüm IV.2'de belirtildiği gibi bu tip yapılarda genel kullanıma yönelik mekanlar bir bütün olarak oluşturulamamaktadır. Buna karşın yapılacak içsel düzenleme çalışmaları ile bu küçük birimlerin çekiciliği artırılabilir.

Yapı (Geyve Hanı) üst katta 30, alt katta 26 ayrı bağımsız bölüme sahip ve bodrumsuzdur. Ana giriş kapısı önünde zemin katı birinci kata bağlayan iki adet merdiveni vardır. Üst kata aynı noktadan çıkış olması, günümüz otel anlayışındaki kontrol olayının gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Yapının dışarıyla bağlantı kurulabilecek üç ayrı kapısının bulunması, yeniden orfanızasyonda servis ve müşteri girişlerinin ayrılabilmesini sağlayacaktır.

Bursa Geyve hanında oluşturulabilecek eylem alanları şu şekilde sıralanabilir.

Eylem alanları	ifade şekli
* Yatak odaları	
* Servis mekanları (çamaşır, ütü, depo vb.)	
* Satış birimleri	
* Mutfak	
* Lokanta	
* Salonlar (bekleme, dinlenme, eğlenme vb.)	

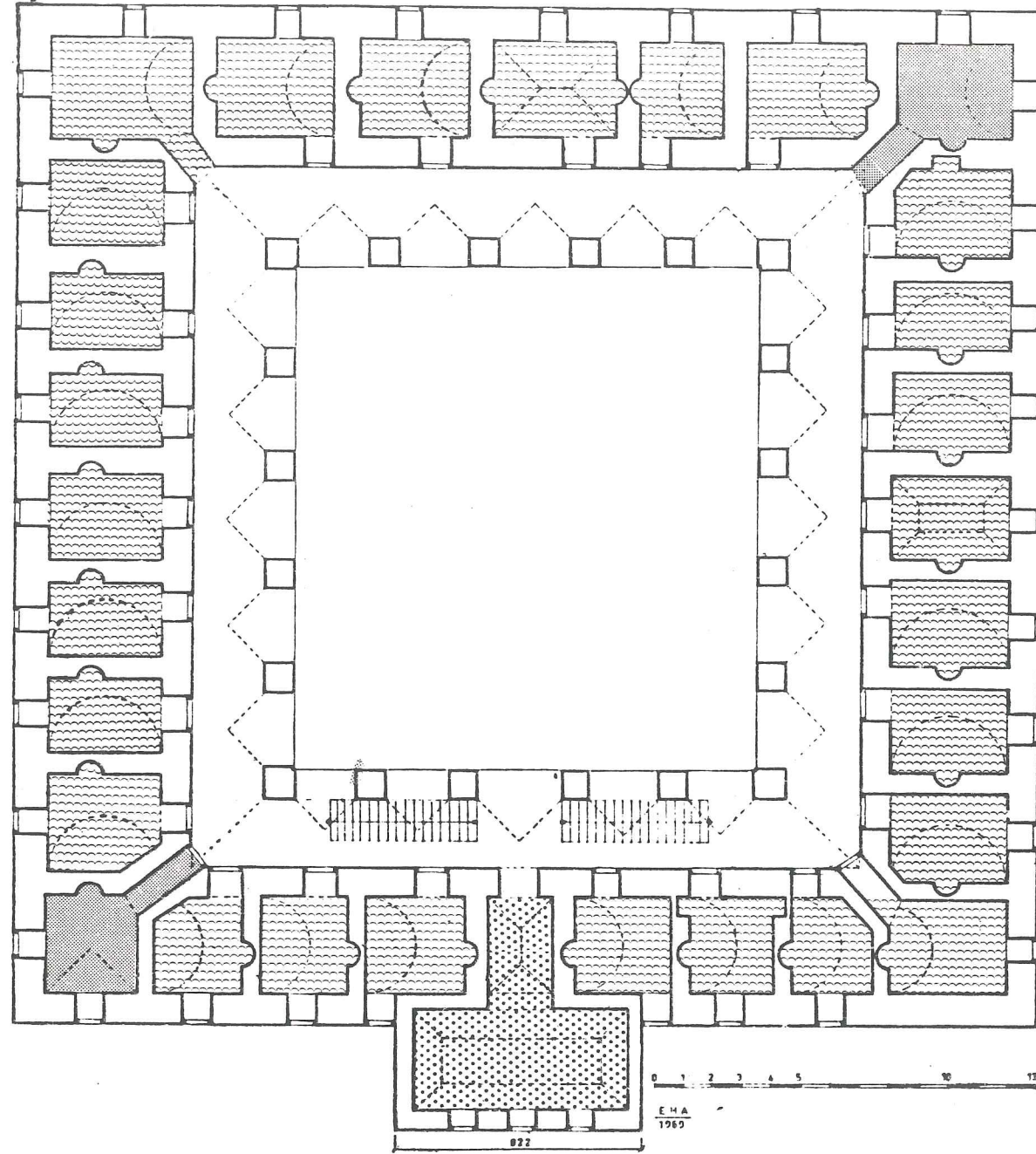

GEYVE HANI Yeniden düzenleme plan şeması

Bursa, Geyve hanında, ana giriş müşteri girişi. Diğer girişlerden bir tanesi servis öteki si ise lokantaya müşteri girişi olarak düşünülmüştür. Servis girişi yapılan yapı bölümün de mutfak, çamaşır, ütü ve depolar düşünülebilir.

Ana girişe yakın bir bekleme yada dinlenme mekanı düzenlenmesi az da olsa günümüz otel anlayışı ile uyum gösterecektir. Ticari birimlerin beklemeye yakın olması bu birimlerinde işlerliğini sağlayacaktır. Ayrıca lokanta girişinin yanında bir yönetim bölümü oluşturulması dışarıdan gelecek müşterilerin denetimini kolaylaştıracaktır.

Yatak katına bağlantının tek bir noktadan olması servisler açısından olumsuzluk göstermesine rağmen denetim kolaylığı açısından olumlu olarak nitelendirilebilir.

GEYVE HANI Yeniden düzenleme plan şeması birinci kat

Karma mekanlı tip hanlar için kullanım önerisi verilecek yapı AĞZIKARA HAN'dır.

Yapı Kayseri- Aksaray yolunda bulunmakta ve hanın hemen önünden devlet karayolu geçmektedir. (1) Bu özelliği yapının şehirlerarası seyahat eden yolcular tarafından kullanılmasını sağlayacaktır. Yapı, girişinin yandan olmasına rağmen yine de Sultan hanları tipindedir. Giriş cephesi iç avluda revaklıdır. Yapının değişik boyutlu mekanlara sahip olması yeni - den kullanımda kolaylıklar getirecektir.

Yapının kat yüksekliğinin fazla olması ikinci bir döşeme yapılarak kapasitenin artırılmasına olanak verecektir.

Yapı genelde üç değişik mekan türüne sahiptir. Bu mekanların özellikleri ve yeniden organizasyonunda burada düşünülecek eylem türleri aşağıda verilmiştir.

- Revaklı Bölüm : Bu alanın kolon akslarında bölünerek ön yüzüne yatak odalarının yapılması, arkada kalan bölümdede asma kata çıkış merdivenlerinin oluşturulması olanağı düşünülmüştür. Girişin solundaki revaklı bölümün ise küçük birimler oluşturulması nedeniyle satış birimlerinin burada yapılması uygun olacaktır.

- Tamamen kapalı küçük birimler: Bu mekanların eylence salonu, lokanta, mutfak ve depo gibi alanlar için kullanımı mümkün olacaktır. Bu birimlerin gerekli durumlarda ikinci bir döşeme yapılarak kullanım alanı arttırılabilecektir.

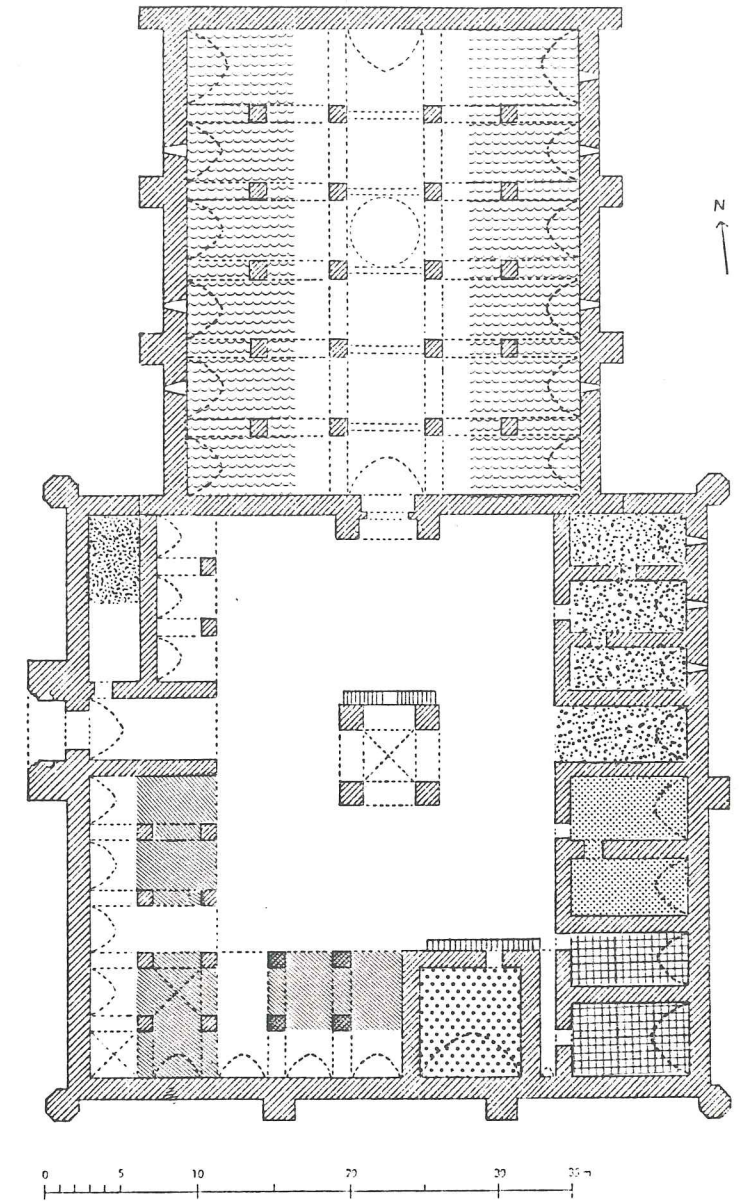
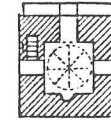
- Tamamen kapalı büyük mekan: Bu mekanın belli bir modüler sisteme sahip olması kolon aralığının küçük birimlere bölünerek yatak odası olarak kullanımını sağlayacaktır. Bu birimlerde yine ikinci bir döşeme yapılarak kapasitenin arttırılma olanağı vardır.

Ağzıkara handa oluşturulabilecek eylem alanları şu şekilde sıralanabilir.

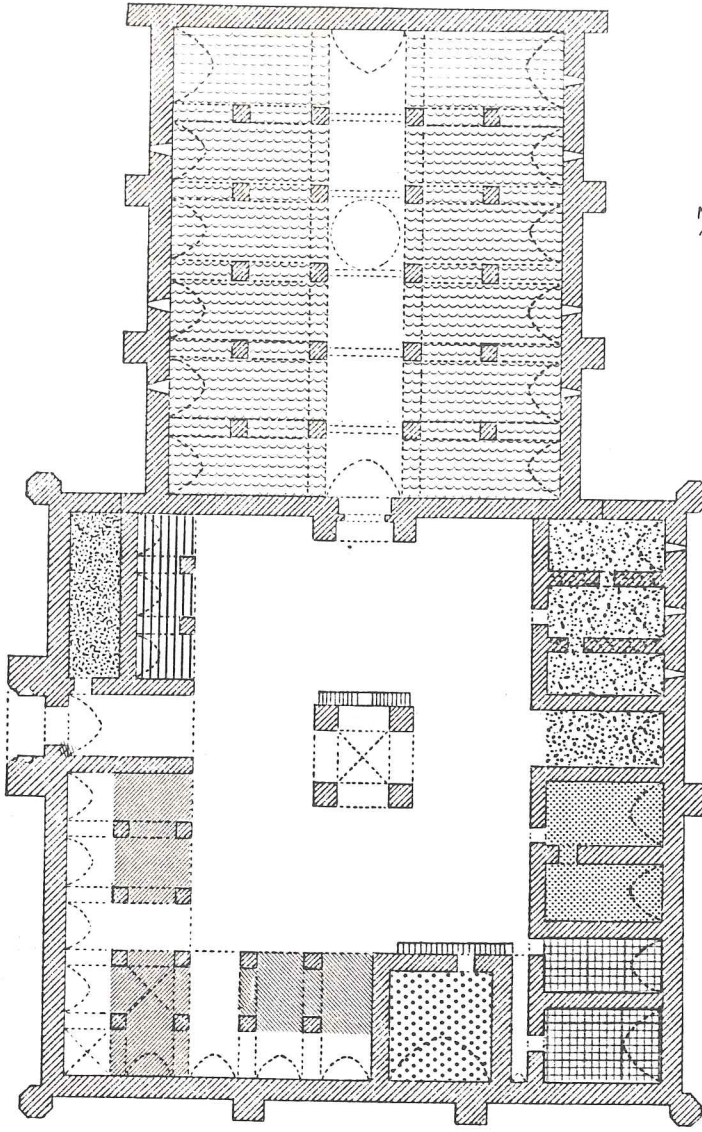
Eylem alanı

ifade şekli

- * Yatak odaları
- * Servis mekanları (çamaşır, ütü, depo vb.)
- * Satış birimleri
- * Mutfak
- * Lokanta
- * Salonlar (dinlenme, eyleme vb.)

AĞZIKARA HAN Yeniden düzenleme plan şeması
Zemin kat

AĞZIKARA HAN Yeniden düzenleme plan şeması
Birinci kat

Karma mekanlı han için ikinci çözüm önerisi
KARATAY HANI : Yapı eski Kayseri-Malatya yolunda Bünyan'a uğramadan Kayseri'ye giden yol Karatay Han'ından geçer. Yapı Sultan hanları tipinde olup birçok değişik boyutlu mekana sahiptir.

Burada farklılık olarak yapıya dışarıdan ikinci bir giriş açılmıştır. Bu girişin sonradan açılmış olma olasılığı büyüktür. Buna karşın korunup kullanılmasında yarar vardır.

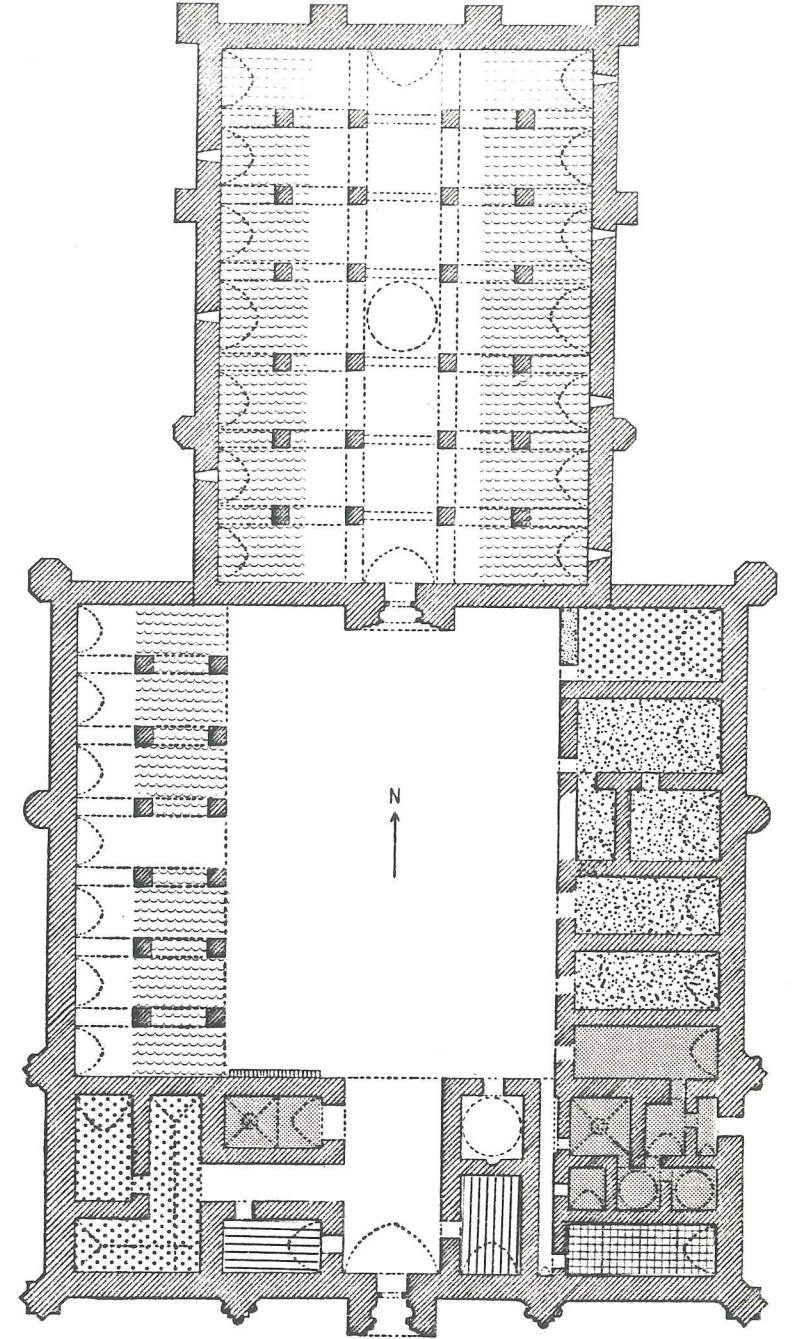
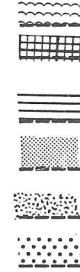
Bir önceki örnekte verildiği gibi kapalı kısımların (küçük birimlerde) lokanta, mutfak, depo, yönetim, dinlenme için kullanımı, revaklı ve büyük kapalı kısmın (kışlık) ise yatak odalarının oluşturulmasında kullanımı doğru olacaktır.

Karma mekanlı bu han için belirlenen eylem alanları ve bu alanların şematik ifadesi aşağıda verilmiştir.

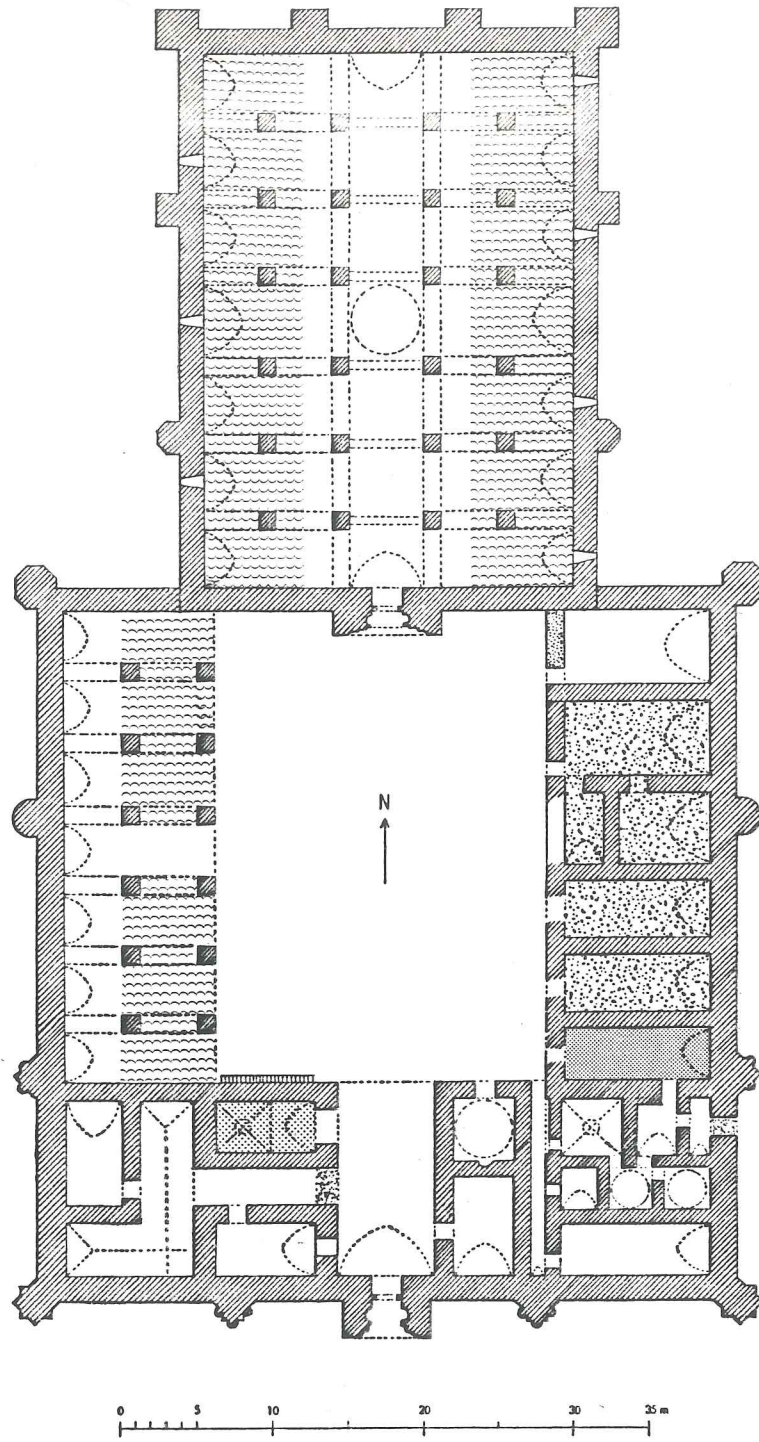
Eylem alanı

- * Yatak odaları
- * Servi mekanları (Çamaşır, ütü, depo v.b.)
- * Satış birimleri
- * Mutfak
- * Lokanta
- * Salonlar (Dinlenme, eğlenme v.b.)

ifade şekli

KARATAY HAN Yeniden düzenleme plan şeması

KARATAY HANI Yeniden düzenleme plan şeması
Birinci kat

Çok avlulu hanlar için kullanım önerisi verilecek yapı İstanbul, TAŞ HAN'dır. Yapı İstanbul Laleli'de bulunan Laleli Camii'nin vakfiyesi olarak yapılmıştır. Yapı İstanbul hanlarının çoğunda görülen organik bir düzenlemeye sahiptir.

Arsa verilerinden olsa gerek, giriş uzun bir koridor halindedir. Bu koridorun her iki yanında değişik boyutlu mekanlar yapılmıştır.

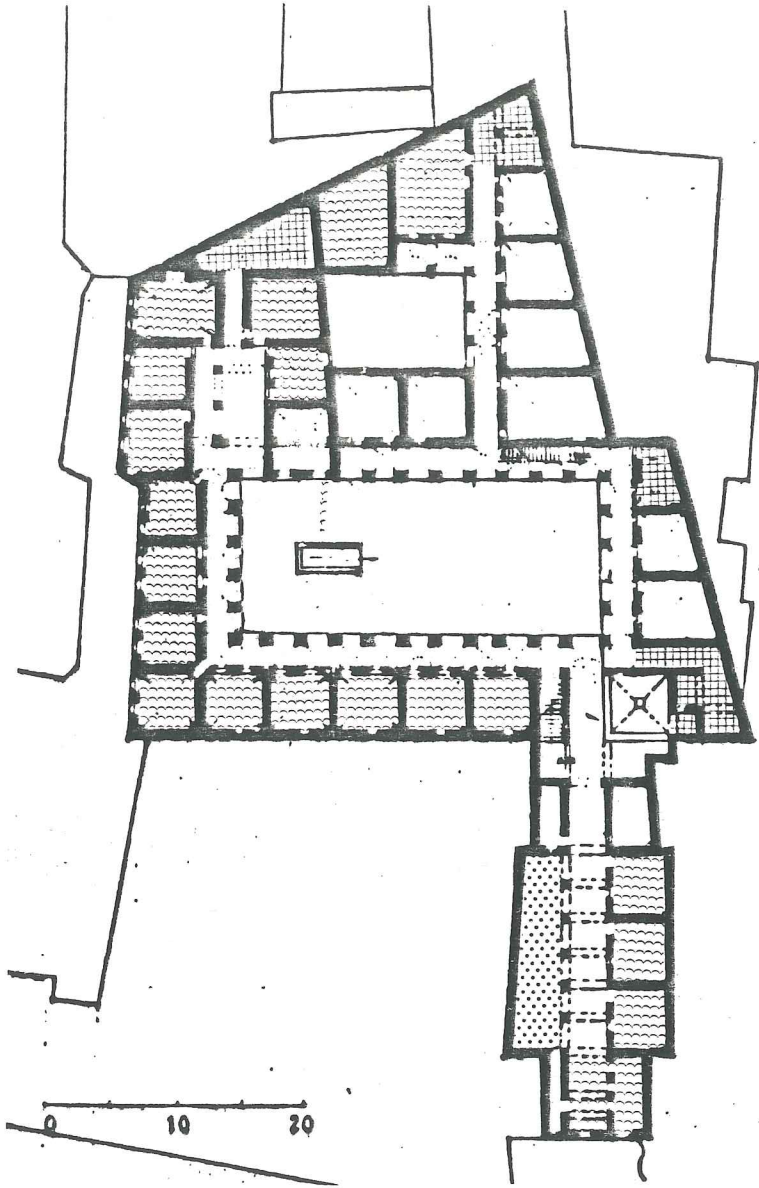
Yapı fazla büyük boyutlu olmamasına rağmen üç ayrı avlu yapılarak odaların dış ortamla olan bağlantıları arttırılmaya çalışılmıştır.

Yapıda zemin katı birinci kata bağlayan iki ayrı merdiven vardır. Birinci kata iki ayrı merdiven bağlantısı bulunması servis ilişkileri açısından olumlu olacaktır. Bu merdivenlerden birinin servisler için kullanılmaması halinde servis avlusu olarak düzenlenebilecek üçüncü avluda birinci kata bağlantı kurulabilmesi için merdiven oluşturulması imkanı da vardır.

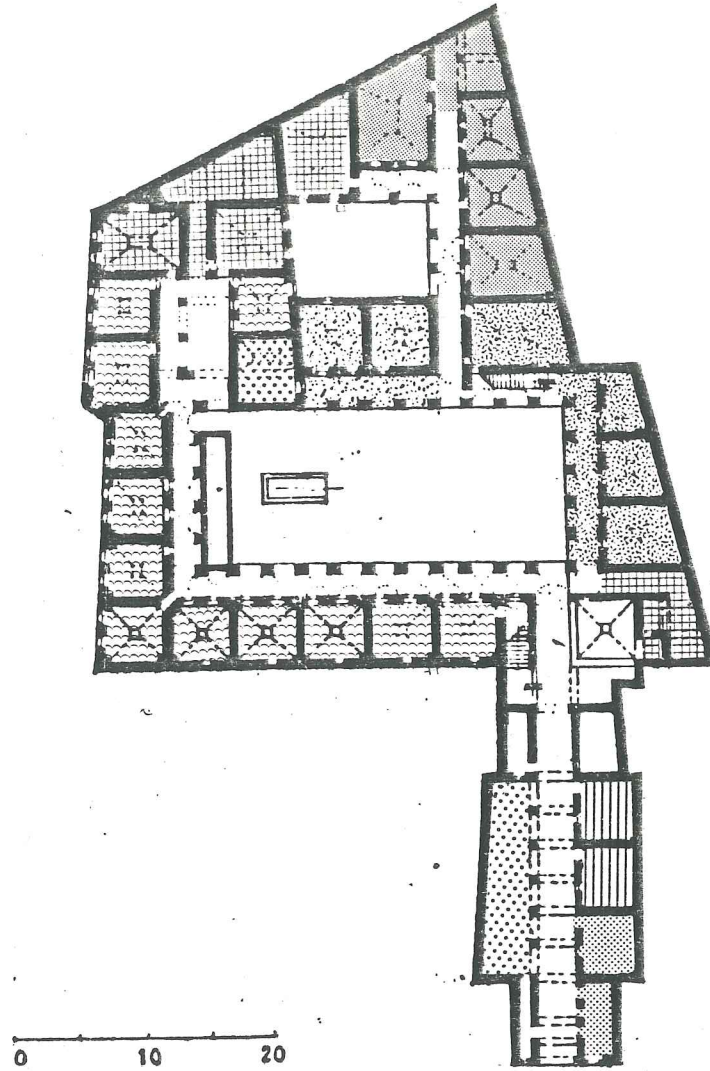
Yapıda bir bodrum bulunması buralarda da değişik amaçlı mekanlar oluşturulmasına olanak sağlayacaktır.

Taş Han'da oluşturulabilecek eylem alanları ve ifade şekli aşağıda verilmiştir.

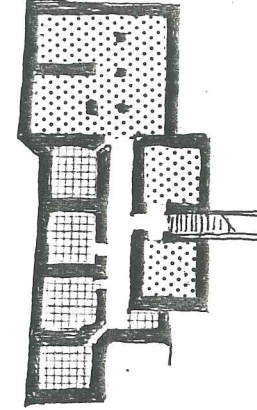
Eylem alanları	ifade şekli
* Yatak odaları	
* Yönetim	
* Satış birimleri	
* Lokanta	
* Mutfak	
* Depo (Çamaşır, ütü v.b.)	
* Salonlar (Dinlenme, eğlenme vb.)	

TASHAN Yeniden düzenleme planı
Zeminkat

TASHAN Yeniden düzenleme planı
Birinci kat

TASHAN Badrumu yeniden düzenleme planı

Yukarıda han tipleri için verilen öneri şemalar incelenecek olursa, han ve kervansarayların günümüzde yeniden kullanımının mümkün olduğu gözlenecektir.

Burada dikkat edilecek konu, yapının konaklama fonksiyonuna asgari şartlarda cevap vere - göz ardı edilmemesidir. Şöyleki han veya kervan saraylarda günümüz otel anlayışına göre nitelik gösteren mekanların aranması (örneğin: Kubbe altına asma tavan yapılması) tasarımcıyı çözümsüz üklere götürecektir. Çalışma yöntemi olarak bu yapıların mekansal özellikleri belirlenmeli ve bu özelliklere uygun eylem türleri önerilmelidir.

SONUÇ:

Ülkemizde var olan tarihi ve doğal güzellik - ler geniş ölçüde turist çekme kapasitesine sahiptir. Sahip olunan turizm kapasitesine eş konaklama yapısı bulunmaması turizm faaliyetlerini frenlemekte ve eldeki kapasite sorunu - çözememektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi bu sorunun çözümü için değişik alternatifler geliştirilmektedir. Örneğin, ev pansiyonculuğu özendirilmektedir.

Soruna böyle yaklaşılması belki çözüme ulaşmayı sağlayacaktır. Fakat ülkemiz insanının kültür yapısı gözönüne alınır, bu alternatif uzun süreli bir bekleme gerektirecektir.

Bunun için varolan yapılardan yararlanılması, bunların yeniden düzenlenmesi ve hizmete açılması daha kısa vadeli çözümler olacaktır.

Araştırma içinde belirtildiği ve değişik özelliklerinin anlatıldığı gibi han yapıları ülke sınırları içinde, hemen hemen her yerleşim bölgesinde bulunmaktadır. Bunun için konaklama sorununun çözümünde han yapılarının kullanımı önerilmiştir.

Böylece han yapılarının yeniden organizasyonla kullanıma açılması, geçmişten günümüze bir miras olarak kalan bu yapıların gelecek kuşaklarada iletilmesini sağlarken ülke ekonomisinde yararlılık düzeyleride artacaktır.

Günümüz konaklama yapıları incelenecek olursa bu yapıların, yatak birimlerinin belirlediği ve sınırladığı bir aksiyal sistem sahip oldukları görülecektir. Han yapılarında yapısal sistem gereği bir birinin benzeri bir modüler sisteme sahip ve mekansal ölçüleri günümüz

ihtiyaçlarını karşılayacak boyuttadır.

Yatak ünitelerinin dışındaki mekanların oluşturulması, bir takım fonksiyonel olumsuzluklar getirmesine rağmen, yapısal olanakların zorlanamayacağı gözönüne alınır, bu mekanların olduğu gibi kabullenilmesi gerekecektir.

Han yapıları tek başlarına kullanılabilir olmalarına rağmen çevre özellikleri iyi değerlendirilmez ve sorun yapı ölçeğinde ele alınır, sistem kendi başına olumsuzluklar göstermesine rağmen çevreden soyutlanamayacağı için olumsuz olacaktır.

KAYNAKÇA

- 1 . AKI; Doç. Altan 'Konaklama Tesisleri Fiziksel Planlaması Orta Anadolu Bölgesi İçin Bir Araştırma' İ.D.M.A. Yêt. Çalışması.
- 2 . ERDMAN; Kurt ' Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts' Teil.2 Istanbuler Forschungen Band 21, Berlin 1961
- 3 . Tarihi Türk Hanları' Karayolları Genel Md. KGM Matbaası 1969
- 4 . YAVUZ, Fehmi - KELEŞ, Ruşen 'Çevre Sorunları' Genişletilmiş ikinci baskı, Ank. 1983
- 5 . PULTAR, Mustafa 'Çevre Yapı ve Tasarım' O:D T.Ü. Basımevi , Ank. 1979
- 6 . BARUTÇUGİL, İsmet sabit ' Turizm işletmeciliği' Bursa üniversitesi basım evi 1984
- 7 . AKI, Doç. Altan ' Konaklama Tesisleri Gelişiminin Niteliksel Açından Büyük Kent modeli İçinde İncelenmesi' Doç. Tezi. Y.Üniv.
- 8 . AKDAĞ, Mehmet 'Türkiyenin İktisadi ve İctimai Tarihi. C.I Cem yayınevi 1974
- 9 . AKOZAN, Fridun ' Türk Han ve Kervansarayları' Türk Sanat tarihi Araştırma ve İncelemeleri I. İst. 1963, S. 133- 167 D.G.S.A.Yayınları
- 10 . Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler, Vakıflar Genel Md. Yayınları sayı III. Ankara , 1983
- 11 . GÜRAN, Ceyhun 'Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi. Vakıflar G. Md. Yayınları.
- 12 . Rölöve Restorasyon Dergisi, Sayı 3 Vakıflar Genel Md. Yayınları.
- 13 . AKOZAN, Fridun ' Türkiyede Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar D.G.S.A yayını No. 47, İstanbul, 1977
- 14 . ÖZER, Bülent 'Rejyonelizm, Üniversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme' Mimarlık Ve Sanat 1966

SELÇUKLU HANLARININ KRONOLOJİK LİSTESİ

1. Okla hanı
2. Altun- apa hanı
3. Altun -Apa hanı (argıt hanı)
4. Kızılören Hanı
5. Kuruçeşme Hanı
6. Dokuzun Hanı
7. Evdir Han
8. Alay Han
9. EShabıkef hanı
10. seyfdin Ferruh Hanı
11. Hekim Hanı
12. Pınarbaşı Hanı
13. Ertokuş Hanı
14. Kadın Hanı
15. Ebul- Kasım Ahmet Hanı
16. Muhliseddin Hanı
17. Sultan Hanı
18. Çardak Hanı
19. Alara Hanı
20. Sultan Hanı
21. Kara- Sunkur Hanı
22. Sadeddin- Köpek hanı
23. Kırkgöz Hanı
24. Şarapsa Hanı
25. Gıyaseddin Keyhüsrev Hanı
26. Ezini Pazar Hanı
27. İncir Hanı
28. Mahperi Hatun Hanı
29. Çiğçinli sultan hanı
30. Hoca Mesut Kervansarayı
31. Karatay hanı
32. Susuz Han
33. Ruz- Apa Hanı
34. Kara-Sunkur Hanı
35. Sahip Ata Hanı
36. Karatay Hanları
37. Akhan (Bozhan)
38. Pervane suleyman Hanı
39. Sahip Ata Hanı
40. Cacabey Hanı
41. Ebul Mucahit Yusuf Hanı
42. Dibli Hanı
43. Yeni han
44. Sarı han
45. Aybaşhan
46. AK han
47. Çakallı hanı
48. Çavlı Han
49. Çekerek suyu hanı
50. Çiftlik Hanı
51. Dazya Hanı
- 52, Egret Hanı
53. Elikesik Han
54. Köprü köy Hanı
55. Mamahatun kervansarayı
56. Misli Han
57. Obruk Hanı
58. Öresin Hanı
59. Pınar-Pazarı Hanı
- 60, Sarıhan
61. Sartavul Hanı
62. Tahtoba Hanı
63. Hacıbekir Kervansarayı
64. Paşsin Hanı
65. Abacılar Hanı
66. Ağlasun Hanı
67. Bardakçı Hanı
68. Bor Hanı
69. Böğet Hanı
70. Burma Han
71. Çamalak Han
72. Çandır Hanı
73. Çayırşehir Hanı
74. Çiftehan
75. Delicesuyu Hanı
76. Dolay Han
77. Ebul- Hasan Hanı
78. Gaferyat Hanı
79. İbiksa Hanı
80. Kargı Hanı
81. Kalolar Hanı
82. Gameddin Hanı

83. Kamereddin Hanı
84. Kargı Han
85. Katrancı Hanı
86. Kılıç arslan Hanı
87. Kireli han
88. Köprü Suyu Hanı
89. Kuru han
90. Latif Hanı
91. Makıt Hanı
92. Mut - Beli Hanı
93. Ortapayam Hanı
94. Pazar Hanı
- 95, S arı Han
96. Sıraçakıl Hanı
97. Silinti Han
98. Sünnetli Hanı 1
99. Sünnetli Hanı 11
100. Şahruk Köprüsü Hanı
101. Tecer Hanı
- 102 Tol Hanı
103. Yunuslar Hanı
104. Zalmanda Hanı
105. Zıvarık Hanı
106. Zilli Han
107. Zincirli Han
108. Atabey Hanı
109. Kavak Hanı
110. Kozak Hanı

111. Köprü Köyü Hanı

112. Yenice köy hanı